

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE
ÚSTAVNÍ VÝVOJ VOLBY PREZIDENTA V ČESKÉ
REPUBLICE

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Ústavní vývoj volby prezidenta v České republice zpracoval sám. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použil k sepsání této práce, jsou obsaženy v závěrečném soupisu literatury.“

Dominik Kruliš

Rád bych poděkoval Mgr. et Mgr. Renatě Vokrojové za odborné vedení,
její rady a za čas, který mi věnovala při tvorbě diplomové práce

ABSTRAKT

Pro svou diplomovou práci jsem si zvolil téma prezidentské volby. Prezidentská volba prošla za posledních pár let značnou proměnou. Domnívám se, že se jedná o problematiku mimořádně zajímavou. Prezidentskému úřadu je přikládán velký význam, dle mého názoru oprávněný, a jeho váženost má dlouhé historické kořeny vedoucí až k prvnímu československému prezidentovi T. G. Masarykovi. V moderních dějinách byl úřad prezidenta obsazen další výraznou osobností, která zdůraznila váženost a potřebnost tohoto úřadu, Václavem Havlem. V roce 2013 proběhla první přímá volba prezidenta, která byla učiněna na základě ústavních změn, které se v České republice udály. Cílem mé diplomové práce je poskytnout ucelený náhled na problematiku volby a vzájemně volby a jejich právní úpravu porovnávat, včetně historického kontextu, na čemž bych rád demonstroval vývoj volby samotné, který je završen změnou ve volbu přímou.

KLÍČOVÁ SLOVA

Prezident, volba, přímá volba, nepřímá volba, kandidát, pravomoci

KEYWORDS

President, election, direct election, indirect election, candidate, constitution,

OBSAH

ÚVOD.....	1
KAPITOLA I - Historické základy volby prezidenta.....	3
Prozatímní ústava.....	3
K volbě prezidenta	3
První volba prezidenta v dějinách	4
Mimořádnost volby	4
Pravomoci a postavení prezidenta.....	5
Slib prezidenta.....	5
Novelizace, které ovlivnily volební proces	6
Ústavní listina ČSR z roku 1920.....	7
Postavení prezidenta.....	7
Ústavní zakotvení prezidenta	7
Podrobněji k zákonu o volbě prezidenta republiky č. 161/1920 Sb... 8	
Svolání schůze.....	8
Způsob hlasování.....	9
Postavení prezidenta.....	17
Poválečná doba.....	17
Ústava 9. května v kontextu prezidentské volby	18
Prezident v Ústavě 9. května	19
Podobnost s úpravou předcházející	19
Volba	20
Počet volitelů.....	20
Novely ovlivňující volbu.....	20
Způsob volby.....	21
Volba	21
Slib	22
Mimořádné situace	22
Prezidentské volby v období Ústavy 9. května	23
Ústava Československé socialistické republiky.....	23
Prezident a v Ústavě.....	24
Požadavky na kandidáta	24
Opakovaná možnost ucházet se o prezidentský úřad a další omezení	25
Volba a počet hlasů	25

Počet hlasovacích kol a hlasování samotné.....	26
Slib prezidenta.....	26
Mimořádné situace	27
Volby podle této úpravy.....	27
Československá federace	27
Změny v souvislosti s prezidentskou volbou	28
Podmínky	28
Mimořádné situace	29
Neslučitelnost funkcí.....	30
Volba a hlasovací kvorum.....	30
Jednotlivá kola volby a způsob hlasování.....	31
Slib prezidenta.....	31
Volby podle Ústavy Československé socialistické republiky.....	32
Úprava volební procedury po Sametové revoluci.....	32
Ústavní zákon o československé federaci	32
Změny spojené s jednotlivými zákony.....	32
Postavení prezidenta.....	33
Zakotvení opakované volby	33
Prezidentská volba a její průběh.....	34
Volební období.....	35
Volby v roce 1990.....	35
Rok 1992 Abdikace prezidenta a rozdělení národů	36
KAPITOLA II - Volba prezidenta České republiky nepřímo	37
Hlava státu	37
Prezident České republiky a jeho postavení.....	37
Prezident v Ústavě České republiky.....	38
Časová úprava volby	39
Volitelnost	39
Vyloučení z kandidatury	41
Návrh kandidáta	41
Přezkum podmínek volitelnosti.....	42
Volba a společná schůze	42
Způsob volby.....	44
K tajnosti či veřejnosti hlasování připojím několik názorů.....	44
Volební období.....	45

Neslučitelnost funkcí.....	46
Mandát, jeho uplynutí a kontinuita	47
Opakování mandátu.....	47
Drobná historická paralela k ústavám z roku 1920 a 1948	48
Prodloužení lhůt pro konání volby dle zákona o bezpečnosti České republiky	48
Slib	49
Odmítnutí slibu, nebo slib s výhradou	51
Prezidentské volby v České republice	52
Volba v roce 1993	52
Volba v roce 1998	53
Prezidentské volby v roce 2003	55
Druhá volba	58
Třetí volba	59
2008 a prezidentská volba	60
První volba	60
KAPITOLA III – Volba prezidenta České republiky přímo	63
Zlom a přijetí přímé volby	64
Argumenty pro a proti zavedení přímé volby	65
Postavení prezidenta v současném ústavním a politickém systému	67
Přijetí návrhu v Senátu a podpis prezidenta.....	68
Přijaté legislativní změny upravující volbu prezidenta.....	68
Přímá volba	69
Požadavky na kandidáta	69
Občanství.....	69
Věk	69
Plná svéprávnost.....	70
Návrh.....	70
Vyjádření podpory 50.000 občany	71
Výklad podmínky 50.000 podpisů	72
Návrh kandidátů poslanci a senátory	72
Proces ověřování podpisů.....	74
Opravné prostředky	74
Typ volby	75
Vyhlášení volby.....	77

Mimořádné situace a jejich řešení	77
Délka mandátu.....	81
Financování kampaně.....	81
Odpovědnost za financování kampaně.....	83
Odpovědnost za dluhy vzniklé ve volební kampani.....	84
Dar	87
Výdaje na kampaň.....	90
Dohled	90
Podmínky získání voličského průkazu	93
Informování.....	93
Způsob hlasování.....	94
Předseda volební komise.....	95
Mimořádné situace v průběhu volby.....	95
Ukončení hlasování a sčítání hlasů	96
Neplatný hlasovací lístek	96
Zápis o průběhu a výsledku hlasování	97
Výsledek hlasování a jeho vyhlášení	97
Soudní přezkum.....	98
Slib	98
Volby konané přímo	99
Prezidentská volba 2013.....	99
Novely	101
Druhá přímá volba prezidenta 2018.....	104
KAPITOLA IV - Pohled do zahraničí v souvislosti s volbou prezidenta.	106
Slovensko.....	106
Postavení prezidenta.....	107
Vyhlášení volby.....	107
Návrh kandidáta	108
Podmínky kandidáta	108
Kampaň a výdaje.....	108
Pokuty a sankce.....	109
Polsko.....	109
Stručná historie.....	109
Postavení prezidenta.....	110

Vyhlášení voleb.....	110
Návrh.....	111
Podmínky	111
Kampaň a výdaje.....	112
Zákaz kampaně.....	112
Rakousko.....	113
Stručný pohled do historie.....	113
Vyhlášení volby.....	113
Postavení prezidenta.....	113
Návrh.....	114
Kandidát	114
Kampaň a výdaje na kampaň	114
Volební období.....	115
Spolková republika Německo	115
Stručný pohled do historie.....	115
Postavení prezidenta.....	115
Vyhlášení volby a volba samotná.....	116
Podmínky kandidáta	116
Návrh kandidáta	116
KAPITOLA V – Možný budoucí vývoj.....	117
Změny v ústavě	117
Silnější prezident?	117
Úprava volby do budoucna	117
Odvolání prezidenta	118
50.000 podpisů jako kritérium vstupu?.....	118
Názory poslanců.....	120
Shrnutí a můj názor v kontextu názorů poslanců.	122
Elektronické hlasování	123
Názory odborné veřejnosti	124
ZÁVĚR.....	125
RESUME	128
SEZNAM ZDROJŮ	130
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	142

ÚVOD

V diplomové práci Ústavní vývoj volby prezidenta v České republice si kladu za cíl popsat odlišnost jednotlivých právních úprav volby prezidenta v průběhu času s ohledem na jejich vývoj. Za účelem kvalitního rozboru a následného srovnání budu využívat psané ústavy, ústavních zákonů a zákonů, které jsou s volbou neodmyslitelně spojeny.

Těžištěm zájmu mé práce bude analýza jednotlivých právních úprav a jejich vzájemné srovnání. V diplomové práci chci rovněž poukázat na volby již proběhlé podle tehdejších právních úprav a zjistit, zda vždy bylo vše tak, jak tehdejší ústava předpokládala, či byl-li postup v praxi odlišný. Za tímto účelem bych rád využil stenoprotokolů z jednání Poslanecké sněmovny, které mohou nejvíce přiblížit dobové dění. S ohledem na téma budu využívat především literaturu od českých autorů a rovněž bych rád využil novinových a internetových článků, jelikož média jsou pověstným hlídacím psem demokracie a v oblasti voleb jejich účel narůstá.

Historický vývoj začnu v roce 1918 Prozatímní ústavou, která institut prezidenta zakotvila i přesto, že nebylo doposud rozhodnuto o státním uspořádání. Ústava z roku 1920, která přetrvala po dobu druhé světové války, nezůstane opomenuta. Stejně tak i její způsob volby a úprava volebního zákona. K této úpravě se zákonodárce při tvorbě první České ústavy vracel. Právě z této ústavy bylo převzato i postavení prezidenta, čímž prezidentský úřad znovu nabyl své vážnosti a znovu získal postavení hlavy státu. Drobnému ohlédnutí a porovnání neunikne ani ústava z roku 1948 neboli Ústava 9. května. V této kapitole nechci opomenout ani ústavu z roku 1960. Federalizace republiky a ovlivnění prezidentské volby je v této kapitole také zmíněno. V tomto náročném období doznala úprava postavení prezidenta a jeho volba řadu změn, na které bude v práci poukázáno. Rovněž se chci v této kapitole zmínit o období Sametové revoluce a jejím zásahu do volby prezidenta.

V kapitole druhé volba prezidenta nepřímo se již chci naplno zaměřit na období České republiky a její Ústavu a úpravu volby. Nebude opomenuto ani postavení prezidenta ve státě a zmínce neuniknou ani pravomoci zvoleného

prezidenta. Rovněž nebude opomenuta komparace s Ústavou z roku 1920 a úpravami předcházejícími.

Kapitola třetí přinese zásadní zlom volby, neboť pojedná o volbě přímé. Zaměřím se na ústavní změny a zákon o přímé volbě prezidenta. Budou uvedeny argumenty pro a proti zavedení přímé volby i názory odborné veřejnosti. Pojednám o podmínkách pro vstup do volby, o způsobu volby a o postavení prezidenta. Okrajově zmíním postavení prezidenta, které bude komparováno s postavením ve volbě nepřímé, a zmíněna bude také Ústava z roku 1920. Svůj pohled zaměřím také na kampaň a na diskutovaných 50.000 podpisů při návržení občanského kandidáta.

Kapitola čtvrtá nabídne pohled do zahraničí, konkrétně do sousedních zemí, které, až na Německo, rovněž upravují přímou volbu prezidenta. Pozornosti neunikne například postavení prezidenta, podmínky kandidáta, povinnost podpisů nebo financování volební kampaně.

Pátá závěrečná kapitola přinese možný budoucí vývoj, kam a jakým směrem by se měla prezidentská volba ubírat. Zda je nutné volbu upravit, či zda dojde k legislativním změnám. Zeptal jsem se 28 poslanců Parlamentu České republiky. Co jsem zjistil a zda mi bylo na otázky mnou položené odpovězeno, se dozvíte v poslední kapitole. V této kapitole se objeví názory ústavních právníků a odborné veřejnosti, kteří volbu po čase hodnotí.

KAPITOLA I - Historické základy volby prezidenta

V našem pohledu do historie jsme se rozhodli podívat se na samotný začátek do doby, kdy vznikala naše republika. Tedy do dob, kdy hrdí Češi oslavovali a vyhlašovali nově vzniklou republiku. Ta se začínala vymezovat a ustavovat i na mezinárodním poli. Nedílnou součástí nově vznikajícího Československého státu byla Ústava. Československo vznikalo náhle, rychle a spontánně, proto i první a můžeme konstatovat, že nejdůležitější zákony byly stručné. Zaměříme se nyní již na prozatímní ústavu a její pohled na volbu prezidenta

Prozatímní ústava

Prozatímní ústavu, jež byla vytvořena podle francouzského vzoru, přijal Národní výbor dne 13. listopadu 1918 jako zákon č. 37/1918 Sb. Prozatímní ústava v přijatém znění předpokládala existenci tří nejvyšších orgánů, a to Národního shromáždění, prezidenta republiky a vlády.¹ V soustavě orgánů, tak jak je zakládala prozatímní ústava, měl zcela nepochybně dominantní postavení parlament v podobě Národního shromáždění a nejslabší postavení měl prezident.²

K volbě prezidenta

Národní shromáždění za přítomnosti nejméně dvou třetin poslanců volilo prezidenta republiky. K úspěšnému zvolení bylo zapotřebí alespoň dvou třetin hlasů přítomných. Ust. § 9 prozatímní ústavy zcela jasně zakotvovalo zákaz trestního stíhání prezidenta a v ustanovení následujícím byly stanoveny pravomoci prezidenta v nově vzniklém Československu.³

Volba podrobněji upravena nebyla.

¹ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Vývoj konstitucionalismu v českých zemích*. Díl 1. Praha: Linde Praha, 2013. ISBN 978-80-7201-922-9. str. 513

² Tamtéž 514.

³ Tamtéž 541.

První volba prezidenta v dějinách

Následující den po přijetí prozatímní ústavy, tj. 14. listopadu 1918, došlo k historicky první volbě prezidenta. Stalo se tomu tak na první schůzi Národního shromáždění. Schůze se nesla ve velice nadšeném a slavnostním duchu a jinak tomu nebylo ani při volbě prezidenta. Volba měla manifestační charakter a stala se pouhou formalitou⁴. Můžeme tedy konstatovat, že volba byla aklamací podle historičky doc. *PhDr. Jany Čechurové*, Ph.D z Ústavu českých dějin Filosofické fakulty Univerzity Karlovy nedošlo ani k počítání hlasů, všichni provolávali slávu novému prezidentovi. K této skutečnosti je vhodné dodat, že toto bylo poprvé a naposledy, kdy se Masarykovi podařilo dosáhnout takto jednoznačného volebního výsledku. Dle očekávání byl prvním prezidentem na dvouleté funkční období jednomyslně zvolen T. G. Masaryk. Nutno však dodat, že Masaryk nebyl volbě přítomen. S ohledem na předchozí jednání představitelů Národního výboru a exilové politické reprezentace je patrné, že o jiném kandidátu nemohla být řeč.⁵

Mimořádnost volby

Volba samotná je z hlediska práva mimořádně zajímavá, neboť nejenom že byla, jak již bylo uvedeno, provedena aklamací a byla nalezena naprostá shoda, zajímavá je i sama skutečnost, že poslanci, kteří volbu prováděli, skládali poslanecký slib až po provedení volby prezidenta. Další neopomenutelnou skutečností je, že v den volby nikdo neověřoval počet přítomných poslanců a usnášeníschopnost byla prohlášena až po samotné volbě prezidenta. Dle některých pramenů první volbu prezidenta zmeškali poslanci ze Slovenska, neboť vlak, kterým do Prahy přijížděli, byl na svém příjezdu opožděn. Volbu nebylo možno odložit, protože byla plánovaná tak, aby se po jejím provedení po celé zemi rozezněly zvony na oslavu nového prezidenta. Zahájení schůze v 11:40

⁴ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3 . přeprac. vyd. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-433-1 . str 333.

⁵ SKALICKÝ, Jaroslav. *Při první volbě prezidenta hlasy nikdo nepočítal. Masaryk neměl konkurenta dalších 17 let* [online]. 16.1.2018 [cit. 2018-11-08]. Dostupné z: https://www.irohlas.cz/veda-technologie/historie/prezident-tomas-garrigue-masaryk-ceskoslovensko_1801161202_ako.

nebylo náhodou a zvolení jediného kandidáta bylo jistotou.⁶ Je zcela nepochybné, že mělo dojít k řádné volbě až po složení poslaneckých slibů, ověření počtu poslanců a provedení volby tak, jak bylo zamýšleno prozatímní ústavou. Avšak s ohledem na kontext doby a slavnostní první shromáždění je pochopitelné, že volitelé postupovali mimořádně.

Pravomoci a postavení prezidenta

Navzdory aklamaci a jednoznačné podpoře neměl nový prezident mnoho pravomocí a celkové postavení prezidenta v prozatímní ústavě bylo velmi slabé. Funkce prezidenta byla obdařena jen těmi nejzákladnějšími pravomocemi. Zde si dovolíme citaci F. Peroutky, který situaci komentuje slovy: „*Prezident je sice hlavou státu, avšak tato hlava je useklá a položena vedle těla*“. Prezident republiky zastupoval stát navenek, byl vrchním velitelem ozbrojených sil, přijímal velvyslance, jmenoval vyšší státní úředníky a důstojníky, měl právo milosti a rovněž i právo udělovat amnestii. Prozatímní ústava zakládala zásadu politické neodpovědnosti prezidenta, to znamená, že veškeré akty, jimiž prezident vykonával vládní úkoly, podléhaly kontrasignaci odpovědného člena vlády. Tato zásada byla převzata do Ústavy z roku 1920.

Slib prezidenta

Z hlediska procedury je zcela neopomenutelná skutečnost prezidentova slibu. Slib byl ústavodárcem zakotven do ust. § 12 zákona 37/1918 Sb., o prozatímní ústavě tak, že nově zvolenému prezidentu byla uložena povinnost slíbit před Národním shromážděním na svou čest a svědomí, že bude dbáti blaha republiky a lidu a šetřiti zákonů. Tento slib nebyl skládán v den samotné volby, neboť, jak již bylo uvedeno, Masaryk nebyl volbě přítomný, avšak tato skutečnost nebyla rozhodující.⁷ Slib byl složen o měsíc později, a to až na 13. schůzi

⁶ PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY, KANCELÁŘ POSLANECKÉ SNĚMOVNY. *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna* [online]. c1995-2011 [cit. 2019-02-12]. Národní shromáždění československé 1918-1920, 1. schůze, část 1/4 -4/4 (14.11.1918). Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/001schuz/s001001.htm>.

⁷ PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY, KANCELÁŘ POSLANECKÉ SNĚMOVNY. *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna* [online]. c1995-2011 [cit. 2019-02-12]. Národní shromáždění československé 1918-1920, 1. schůze, část 1/4 -4/4 (14. 11. 1918). Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/013schuz/s013002.htm>.

Národního shromáždění, kdy se Masaryk vrátil do vlasti ze svých zahraničních cest. Nemůžeme nechat zcela bez povšimnutí, že ona 13. schůze se udála v sobotu v odpoledních hodinách, a to hned po Masarykově příjezdu do Prahy. Samotná procedura složení slibu nebyla nijak náročná. Předseda Národního shromáždění slib hlasitě přečetl a prezident republiky odpověděl zřetelně a jednoznačně: „*Slibuji*“⁸

Novelizace, které ovlivnily volební proces

Prozatímní ústavu zasáhly dvě novelizace, které se týkaly Národního shromáždění a především prezidenta. První novela byla provedena zákonem č. 138/1919 Sb., kterým bylo Národní shromáždění rozšířeno na 270 poslanců. Došlo k upřesnění hlasování a usnášení sněmovny, čímž ale došlo, mimo jiné, ke změně počtu volitelů prezidenta republiky.⁹ Prostřednictvím čl. I. zákona 271/1919 Sb., z. a n. § 6 došlo ke změnám, které znamenaly v kontextu ústavy článků o Národním shromáždění a prezidentu republiky to, že prezidenta mohlo zvolit 91 poslanců, což je nejméně v historii celého Československa, neboť k úspěšné volbě prezidenta musela být přítomna nadpoloviční většina poslanců (tj. minimálně 46) a dvě třetiny musely hlasovat pro navrženého kandida, aby se úspěšně stal prezidentem. Další změny se týkaly pravomocí prezidenta. Bylo zavedeno, z dnešního pohledu již tradiční, jmenování a odvolávání vlády. Dále pak došlo k umožnění volby náměstka prezidenta, ovšem jen v případě, že je prezident nemocen déle jak jeden měsíc. Celkově novela přiřadila § 10 a), § 10 b) a § 11.¹⁰ Od tohoto okamžiku můžeme hovořit o nově vzniklém Československu jako o klasické parlamentní republice.¹¹

⁸ PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY, KANCELÁŘ POSLANECKÉ SNĚMOVNY. *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna* [online]. c1995-2011 [cit. 2019-02-12]. Národní shromáždění československé 1918-1920, 13. schůze, část 1/2 -2/2 (21. 12. 1918). Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/013schuz/s013002.htm>.

⁹ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Vývoj konstitucionalismu v českých zemích*. Praha: Linde Praha, 2013, Díl 1 . ISBN 978-80-7201-922-9 . str. 523.

¹⁰ Zákon č. 271/1919 Sb., kterým se mění zákon o prozatímní ústavě, Článek I

¹¹ GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa I 1914-1945*. 1 . vyd. Praha: Karolinum, 2005. s.53. ISBN 80-246-1027-2 .

Ústavní listina ČSR z roku 1920

Pod číslem 121 došlo ve Sbírce zákonů a nařízení státu československého k publikování zákona ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky.

Postavení prezidenta

Při tvorbě Ústavy z roku 1920 panovala snaha ústavně zakotvit silného prezidenta, po vzoru americkém. Úzká spolupráce Masaryka s Wilsonem tomu nasvědčovala, ovšem Ústavní výbor se rozhodl prezidentovu pravomoc omezit. Masaryk se především pod americkým vlivem klonil k silnému prezidentu, který by měl patrný vliv na sestavování a provoz vlády. Z funkce prezidenta se stal nejsilnější stabilizační prvek konstrukce státní moci.¹² Ona diskuse nad postavením prezidenta probíhala celé meziválečné období. Za pomyslný vrchol diskuse můžeme označit okamžik poloviny třicátých let v souvislosti s abdikací T. G. Masaryka a narůstajícím ohrožením republiky. V této době se prvně začínají objevovat návrhy, které mění způsob volby prezidenta, a snahy o rozšíření prezidentských pravomocí. Šlo tedy o systém silného prezidenta, který se měl stát „*integračním elementem v politice demokratického státu*“. Za nejdůležitější prvek jeho moci se považovala přímá volba prostřednictvím veřejného hlasování. Cílem bylo dosáhnout nezávislosti na vládní koalici a vláda neměla být samostatným ústavním orgánem, neboť hlavou exekutivy se měl stát prezident. V tento čas se také požadovalo zrušení odpovědnosti vlády vůči parlamentu, stejně jako ministerské kontrasignace. Žádný z těchto návrhů však nenašel v československé legislativě místo ani jakoukoli odezvu.¹³

Ústavní zakotvení prezidenta

V Ústavě z roku 1920 byla prezidentovi vyhrazena hlava třetí. Sama hlava třetí této ústavy ovšem zákonitě nemohla řešit vše, a proto různé otázky související s úřadem prezidenta ponechala na řešení prováděcích zákonů.

¹² SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Vývoj konstitucionalismu v českých zemích*. Praha: Linde Praha, 2013, Díl 1 . ISBN 978-80-7201-922-9 . str 542.

¹³ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Vývoj konstitucionalismu v českých zemích*. Praha: Linde Praha, 2013, Díl 1 . ISBN 978-80-7201-922-9 . str. 544.

Především se jednalo o zákon o volbě prezidenta č. 161/1920 Sb. z 9. března 1920, dále to byl zákon o platu prezidenta, který si vyžádal novelu s číslem 290/1921 Sb. Dalším důležitým zákonem byl zákon č. 320/1920 Sb., kterým byla vláda zmocněna, aby učinila rozhodnutí o vedlejších sídlech prezidenta. Kancelář prezidenta byla zřízena zákonem č. 654/1919.¹⁴

Podrobněji k zákonu o volbě prezidenta republiky č. 161/1920 Sb.

Nová ústava, stejně jako ta prozatímní, ponechala volbu prezidenta na Národním shromáždění a způsob volby byl určen zákonem č. 161/1920 Sb. Zákon o volbě prezidenta republiky konkretizoval ve svých ustanoveních volbu samotnou a byl tehdejší ústavou předkládán v § 57 odst. 3¹⁵. Nabyl svou účinnost ve stejný den jako ústavní listina, jak bylo zakotveno v § 11 tehdejší ústavy.¹⁶

Svolání schůze

V úvodních ustanoveních zákonodárce stanoví, že Národní shromáždění svolává k volbě prezidenta předseda vlády. Volební schůze musí být svolána nejdéle 14 dní před koncem volebního období prezidenta, případně nejdéle 14. den ode dne, kdy se post prezidenta uvolnil. Ústavou bylo stanoveno, že dřívější prezident zůstává ve své funkci, dokud nebude zvolen prezident nový. Nemělo tak dojít k situaci, kdyby se země ocitla zcela bez prezidenta.¹⁷ Čtrnáct dnů je z dnešního pohledu velice krátký časový úsek, avšak v kontextu tehdejší doby disponovalo Československo řadou silných osobností, možná také proto si mohl ústavodárce zvolit kratší časový úsek. Rovněž na tomto ustanovení lze spatřovat váženost funkce prezidenta, neboť tehdejší zákonodárství si nepřálo, aby post prezidenta zůstal neobsazen, a možná právě z těchto důvodů stanoví oněch 14 dnů. Dále bylo přesně stanoveno, že volební schůzi řídí předseda sněmovny poslanecké nebo místopředseda jej zastupující jako druhý předseda. Ustanovení §

¹⁴ Tamtéž str. 542.

¹⁵ Ústavní zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky, § 57.

¹⁶ Zákon č. 161/1920 Sb., o volbě prezidenta republiky, § 11.

¹⁷ Ústavní zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky, čl. V.

4 zákona výslovně stanoví, že volba se koná veřejně bez jakékoli debaty,¹⁸ což umocňovalo rychlost volby a s odkazem na kontext tehdejší doby je zřejmé, že vést diskuse o tom, kdo bude vykonávat post prezidenta, bylo vcelku bezpředmětné. S odkazem na nepřímou volbu nedávno minulou, kdy byl prezident volen poslanci a senátory, si jen velmi obtížně dokážeme představit hlasování bez projevů. Příkladem může být rok 2003.¹⁹

Způsob hlasování

Zákonodárce výslovně stanoví, jak se má hlasovat, a ukládá hlasujícím povinnost hlasovat prostřednictvím hlasovacích lístků. Jiný způsob nepřipouští.²⁰ S ohledem na to, že se jednalo o schůzi společnou, tedy jak poslanecké sněmovny, tak senátu, zákonodárce nepřímo vylučuje použití jednacího řádu senátu, když stanoví v ust. § 5 zákona o volbě prezidenta, že se použije jednací řád poslanecké sněmovny, pokud zákon nestanoví odchylek.

Volba a kворum pro zvolení

Dále stanoví kворum pro platné konání volby tak, že se volba může platně konat za přítomnosti nadpoloviční většiny úhrnného počtu členů jak poslanecké sněmovny, tak senátu.²¹ Zákon počítá s opakovaným hlasováním. Zákonodárce uvádí, že při prvním hlasování je rozhodující třípětinová většina hlasů přítomných. Staví tedy najisto, že bude-li třípětinová většina přítomných hlasujících pro jednoho kandidáta, je tento kandidát zvolen a druhé hlasování již není třeba provádět. Ovšem ustanovení následující rozvíjejí situaci, kdy kandidát není zvolen požadovanou třípětinovou většinou přítomných hlasujících a je tedy nutné provést druhé hlasování. Podmínky pro druhé hlasování jsou totožné jako pro hlasování první, opět je nutná třípětinová většina hlasů přítomných a hlasování je možné provést pouze za účasti nadpoloviční většiny úhrnného počtu členů jak poslanecké sněmovny, tak i senátu v den volby.²² Zákonodárce nestanoví, kdy se

¹⁸ Zákon č. 161/1920 Sb., o volbě presidenta republiky, § 4 .

¹⁹ KLAUS, Václav. *Tři projevy Václava Klause*. Praha: Press Servis, 2003. ISBN 80-903269-0 -0 .

²⁰ Zákon č. 161/1920 Sb., o volbě presidenta republiky, § 4 .

²¹ Zákon č. 161/1920 Sb., o volbě presidenta republiky, § 5 , § 6 .

²² Zákon č. 161/1920 Sb., o volbě presidenta republiky, § 7 , § 8 , § 9 .

má daná druhá volba konat, můžeme dojít k závěrům, že presumuje totožný den s volbou první. Skutečně zajímavá situace nastává, když nemá ani druhá volba výsledek v podobě třípětinového vyslovení pro jednoho kandidáta. Zákonodárce stanoví, že se koná užší volba mezi dvěma kandidáty, kteří při druhém hlasování dosáhli největšího počtu hlasů. Toto hlasování můžeme připodobnit dnešnímu druhému kolu volby. Při rovnosti hlasů, který kandidát má být pojat do užší volby, rozhodne los. Zákonodárce výslovně stanoví, že lístky odevzdané pro jiného kandidáta, než který byl pojat do užší volby, či lístky prázdné jsou neplatné. Při volbě v užším počtu kandidátů již není zapotřebí dosáhnout požadovaných tří pětín. Zvolený je ten z kandidátů, který dosáhne většího počtu hlasů. Dojde-li k rovnosti hlasů, je zvoleným prezidentem ten, o němž rozhodne los²³

Mimořádné situace

Ústavodárce pracuje také se situací, kdy je nový prezident zaneprázdněn nebo nemocen, či snad nedojde k jeho zvolení, nebo se tento úřad stane vakantním. V takovýchto situacích přísluší výkon jeho funkcí vládě, která mohla pověřit svého předsedu jednotlivými úkony^{24,25} Z pohledu dnešní doby je zajímavý institut náměstka, o kterém si dovoluujeme tvrdit, že byl takovým dočasným prezidentem. K volbě náměstka mohlo dojít za situace, kdy byl prezident republiky déle než šest měsíců zaneprázdněn nebo nemocen. Nutné bylo usnesení vlády za přítomnosti tří čtvrtin svých členů a Národní shromáždění zvolilo náměstka prezidenta. Úřad náměstka prezidenta trval však, jak již bylo uvedeno, pouze dočasně. Časový rámec byl stanoven na dobu, dokud nepominula překážka, pro kterou nemohl zvolený prezident svůj úřad vykonávat. Pro volbu náměstka byla stejná úprava jako pro volbu prezidenta.²⁶ Pro úplnost je vhodné uvést, že i v období, kdy byl T. G. Masaryk vážně nemocen a svůj úřad pro nemoc nevykonával plnohodnotně, Národní shromáždění nikdy nepřikročilo

²³ Zákon č. 161/1920 Sb., o volbě presidenta republiky, § 9 .

²⁴ Ústavní zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky, § 59 - § 60.

²⁵ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. Vývoj konstitucionalismu v českých zemích. Praha: Linde Praha, 2013, Díl 1 . ISBN 978-80-7201-922-9 . str. 543.

²⁶ Tamtéž str. 543.

k realizaci ustanovení o náměstkovi prezidenta.²⁷ Jak již bylo uvedeno výše, prezident republiky nikdy nemohl být zároveň členem Národního shromáždění, což platilo i pro náměstkovi. Pro případ, že bude náměstkem prezidenta zvolen člen Národního shromáždění, platí, že po dobu, kdy je náměstkem prezidenta nesmí vykonávat mandát v Národním shromáždění. Rovněž ten, kdo byl prezidentem předešlá dvě volební období, nemohl vykonávat úřad náměstkovi prezidenta.²⁸

Sídlo prezidenta

V Ústavě je zřízeno prezidentovo sídlo v Praze a dále je stanoveno, že toto sídlo má být sídlem hlavním.²⁹

Drobné srovnání volební úpravy podle prozatímní ústavy a Ústavy 1920

V roce 1920, když vstupovala v účinnost první ústava Československé republiky, byla prezidentská volba již značně upravena. Pokud bychom se srovnali prezidentskou volbu podle prozatímní ústavy a Ústavy z roku 1920, dojdeme ke zjištění, že Ústava z roku 1920 výslovně zmiňovala nutnost konkretizace volby v příslušném zákoně. Můžeme tedy konstatovat, že volba byla upravena značně obsáhleji, než volba prozatímní.

Požadavky na prezidentského kandidáta dle Ústavy 1920

Chceme-li se zaměřit na náležitosti, které musí prezidentský kandidát splnit, nahlédneme do ust. § 56 odst. 2 ústavní listiny, která stanoví základní podmínky, jako jsou státní občanství Československé republiky, další podmínkou, kterou ústava zakládá, je volitelnost do poslanecké sněmovny. Poslední podmínkou, kterou ve zmíněném ustanovení nacházíme, je věk 35 let.^{30,31} Při bližším pohledu zjistíme, že od tohoto okamžiku muselo jít o státního občana

²⁷ Tamtéž str. 545.

²⁸ Ústavní zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky, § 61 - § 62.

²⁹ Ústavní zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky, § 63.

³⁰ Ústavní zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky, § 56.

³¹ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. Vývoj konstitucionalismu v českých zemích. Praha: Linde Praha, 2013, Díl 1 . ISBN 978-80-7201-922-9 . str. 542.

Československé republik. Bližší specifikaci ohledně státního občanství nacházíme v ust. § 4 ústavní listiny a v prováděcích předpisech.³² Druhým výrazným aspektem je skutečnost, že kandidát musel být volitelný do poslanecké sněmovny. Podle ust. § 10 ústavní listiny jsou do sněmovny „*volitelní státní občané Československé republiky bez rozdílu pohlaví, kteří dosáhli alespoň 30. roku věku svého a vyhovují ostatním podmínkám řádu volebního do poslanecké sněmovny*“³³

Pozastavíme-li se nad skutečností věku 35 let, může se nám zdát takto zvolený věk poměrně nízký, zvláště když minimální věk senátora byl stanoven na 45 let, viz článek v § 15 ústavní listiny z roku 1920³⁴. Ovšem podobně jako prozatímní ústava předjímalá zvolení Masaryka a připravovala podmínky pro jeho zvolení, tak Ústava z roku 1920 připravovala zvolení Edvarda Beneše prezidentem. Samotným autorům Ústavy z roku 1920 bylo při její tvorbě patrné, že dle této ústavy bude volen i jiný kandidát, než je Masaryk. Položíme-li si otázku, proč se ústava připravovala na zvolení Edvarda Beneše prezidentem, je odpověď vcelku jednoduchá, neboť Masaryk mnohokrát hovořil o jeho zásluhách, několikrát se vyjádřil v tom smyslu, že volba Edvarda Beneše prezidentem by byla pro republiku vhodná, a svého nástupce v úřadu intenzivně prosazoval³⁵. Masarykova autorita byla v nově vzniklém státě nesporná a zcela vážná, ovšem nebylo vůbec jisté, zda se mu úmysl prosadit Beneše na post prezidenta podaří. Mezi vážnými kandidáty na nástupnictví po Masarykovi byl zejména Karel Kramář, který své osobní ambice na úřad prezidenta neskrýval a postupem času se stále více dostával do otevřených konfliktů s Masarykem. Dalším možným kandidátem byl Antonín Švehla. V přijatém znění ústavy však

³² Ústavní zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky, § 4 .

³³ Ústavní zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky, § 10.

³⁴ Ústavní zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky, § 15.

³⁵ ČAPEK, Karel. *Hovory s T. G. M.* 1 . vyd. Praha: Fragment, 2009. 306 s.ISBN 978-80-253-0752-6 .

věk 35 let zůstal a toto znění bylo pro prvního československého prezidenta naprosto vyhovující.³⁶

Omezení počtu volebních období

Další podmínkou, která upravovala volitelnost kandidáta na post prezidenta republiky, byla skutečnost uvedená v ust. § 58 odst. 4 ústavní listiny. Ústavní listina totiž v tomto paragrafu výslovně stanovila, že prezidentský úřad je možno zastávat nejvýše po dvě po sobě jdoucí volební období. Byl-li jeden prezident v úřadě již po dvě po sobě jdoucí období, nemohl se tedy ucházet o prezidentský úřad potřetí. Uplynulo-li však nejméně sedm let mezi druhým a třetím volebním obdobím, mohl řádně kandidovat znovu. Toto pravidlo však neplatilo pro prvního československého prezidenta T. G. Masaryka, který prezidentský úřad zastával až do roku 1935, neboť ústavodárce mu do ústavy zakotvil výslovnou výjimku.³⁷

Neslučitelnost funkcí

Ústavodárce převzal z prozatímní ústavy neslučitelnost funkcí, když v ust. § 64 ústavní listiny stanovil, že prezident nemůže být poslancem či senátorem,³⁸ což následně rozvedl v § 10 zákona o volbě prezidenta republiky. Podle zákona o volbě podle ust. § 10 zákona o volbě prezidenta republiky přestává vykonávat tento úřad a po složení slibu prezidenta republiky jej ex lege pozbývá.³⁹

Krátké ohlédnutí za druhou volbou prezidenta

Druhá volba prezidenta republiky se uskutečnila 27. května 1920. O post nejvyššího ústavního činitele se ucházeli dva kandidáti, a to tehdejší prezident T. G. Masaryk a jeho protikandidát, podporovaný neukázněnými německými

³⁶ KLIMEK, Antonín. *Boj o Hrad /1./: 1918 - 1926 Hrad a Pětka, Vnitropolitický vývoj Československa na půdorysu zápasu o prezidentské nástupnictví*. 1. vyd. Praha: Panevropa, 1996. s. 91-109. ISBN 80-85846-06-3.

³⁷ Ústavní zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky, § 58.

³⁸ Ústavní zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky, § 64.

³⁹ Ústavní zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky, § 10.

nacionalisty, August Naegle.⁴⁰ Pro úplnost a představu dodáváme, že se tehdejší volba těšila mimořádnému zájmu ze strany medií, která o volbě informovala. Jednalo se především o tištěné noviny. Zajímavé z ústavně právního hlediska je provedení slibu. Ústava ukládá vítěznému kandidátu, aby provedl slib. Slibem nabývá úřad prezidenta. Slib se měl provést podobně jako při volbě v roce 1918, kdy předsedající přečetl prezidentský slib a zvolený kandidát měl pronést slovo „slibuji“ a podat předsedajícímu ruku. Masaryk všechny náležitosti splnil, ovšem místo slova „slibuji“ použil modernější „slibuju“.⁴¹ Na platnost slibu a provedení volby to nemělo žádný vliv, nic tedy nebránilo T. G. Masarykovi pokračovat v práci na postu prezidenta republiky.

Krátké ohlédnutí za třetí volbou prezidenta

Třetí volba prezidenta se nesla v naprosto odlišné atmosféře. Atmosféra již nebyla radostná, tak jak tomu bylo při volbě v roce 1918, nýbrž vzrušená až nepřátelská. Tento druh atmosféry plně vyhovoval sílící KSČ, která se stále více radikalizovala a nebála se navrhnout svého kandidáta Václava Šturce, jež se stal volebním soupeřem T. G. Masaryka. Masaryk byl zvolen v prvním kole, hlasy tehdejších stran na vítězství stačily a celková nespokojenost s volbou vedla k tomu, že sál demonstrativně opustili komunisté a členové dvou německých stran. Při skládání prezidentského slibu použil Masaryk opět slova „slibuju“⁴²

Čtvrtá volba prezidenta

Při čtvrté volbě prezidenta byl Masarykův zdravotní stav již značně neuspokojivý, ba dokonce až špatný, ale i přes svůj zdravotní stav byl zvolen prezidentem počtvrté, a to na společné schůzi 24. května 1934. KSČ stupňovala svůj vliv a do této prezidentské volby vyslala svého kandidáta, který se později stal prezidentem. Nebyl to nikdo jiný než Klement Gottwald. Pro úplnost

⁴⁰ PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY, KANCELÁŘ POSLANECKÉ SNĚMOVNY. *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna* [online]. c1995-2011 [cit. 2019-02-12]. NS RČS 1920-1925, PS a Senát, 1. schůze, část 1/1 (27.5.1920). Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/psse/stenprot/001schuz/s001001.htm>

⁴¹ Tamtéž dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/psse/stenprot/001schuz/s001001.htm>

⁴² PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY, KANCELÁŘ POSLANECKÉ SNĚMOVNY. *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna* [online]. c1995-2011 [cit. 2019-02-20]. NS RČS 1925-1929, PS a Senát, 1. schůze, část 1/1 (27.5.1927). Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/eknih/1925ns/psse/stenprot/001schuz/s001001.htm>.

uvádíme, že při této prezidentské volbě zaznamenal volební debakl, když proti Masarykovi značně propadl.⁴³ Na této volbě je zajímavá a zcela neopomenutelná skutečnost, že, i přes zkušenosti se sliby již složenými, pouhým potvrzením za použití slova „slibuji“ nebo Masarykovského „slibuju“, došlo po této volbě ke zvolení zcela odlišného přístupu. Slib již nebyl přednesen předsedajícím a Masaryk znění nepotvrdil pouhým jedním slovem, ale naopak celý jej přednesl. Jeho špatný zdravotní stav je zadokumentován i na dobové nahrávce z přednesení slibu, kdy mu byl text slibu napovídán.⁴⁴

Další prezidentské volby

Takto nastíněná volební procedura stanovená ústavní listinou a zákonem o volbě prezidenta byla za dobu své účinnosti použita hned několikrát. Dle stejného modelu byl dvakrát zvolen i Edvard Beneš, poprvé 18. prosince 1935. Meziválečné období znalo pouze dva prezidenty. 17 let jím byl T. G. Masaryk a od roku 1935 Edvard Beneš.⁴⁵ S úpravou, která bude rozvedena dále, i Emil Hácha. Bylo by mylné se domnívat, že dne 28. října 1945 byl Beneš zvolen opětovně, neboť se jednalo o potvrzení Edvarda Beneše ve funkci. 19. června 1946 byl Edvard Beneš zvolen na další období.⁴⁶ Ke změně došlo až prvním vítězstvím komunistického kandidáta Klementa Gottwalda, které proběhlo v intencích Ústavy 9. května.

Druhá republika a změny v souvislosti s volbou prezidenta

V období Druhé republiky doznala volba prezidenta patrných změn. Volbu zásadně ovlivnil ústavní zákon, který stanovil autonomii Slovenska, neboť obsahoval v ustanovení § 10 skutečnost, kterou se upřesňoval počet volitelů ve

⁴³ PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY, KANCELÁŘ POSLANECKÉ SNĚMOVNY. *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna* [online]. c1995-2011 [cit. 2019-02-20]. NS RČS 1929-1935, PS a Senát, 1. schůze, část 1/1 (24.5.1934). Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/eknih/1929ns/psse/stenprot/001schuz/s001001.htm>.

⁴⁴ SKALICKÝ, Jaroslav. *Při první volbě prezidenta hlasy nikdo nepočítal. Masaryk neměl konkurenta dalších 17 let* [online]. 16.1.2018 [cit. 2018-11-08]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/prezident-tomas-garrigue-masaryk-ceskoslovensko_1801161202_ako.

⁴⁵ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Vývoj konstitucionalismu v českých zemích*. Praha: Linde Praha, 2013, Díl 1 . ISBN 978-80-7201-922-9 . str. 545.

⁴⁶ GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa I 1914-1945*. 1 . vyd. Praha: Karolinum, 2005. s.268-269. ISBN 80-246-1027-2 .,

smyslu potřebné většiny. Většina, která je nutná pro volbu prezidenta republiky, musí zahrnovat přiměřenou většinu členů Národního shromáždění, kteří byli zvoleni na území Slovenska.⁴⁷ V souvislosti s tímto považujeme za vhodné poukázat na skutečnosti ústavního zákona č.238/1938 Sb. z . a n . ze dne 22. listopadu 1938, o autonomii Podkarpatské Rusi, který obsahoval ustanovení o obdobné platnosti všech ustanovení zákona o autonomii Slovenska na území autonomní Podkarpatské Rusi.⁴⁸ V tento moment si dovoluji uvést skutečnost, že pro dané ústavní zákony nehlasovala většina poslanců, která byla předpokládána tehdejší Ústavou. Tato situace byla vyřešena dekretem prezidenta republiky č . 11/1944 Úř. věst. čsl. ze dne 3 . srpna 1944, o obnovení právního řádu. Ve volbách následujících již nebylo těchto zákonů použito.

Zvolení Emila Háchy

Pravidlo o většině bylo použito při volbě prezidenta, k níž došlo 30. listopadu 1938, v níž kandidoval jako jediný předseda Nejvyššího správního soudu Emil Hácha.⁴⁹ K volbě bylo přikročeno z důvodu abdikace prezidenta Edvarda Beneše.⁵⁰ Zde lze zmínit skutečnost, že všechny volby prezidenta dosud probíhající byly vzorem demokracie, neboť poslanci a senátoři doposud vždy vybírali ze dvou kandidátů zcela svobodně. Bez zajímavosti také není, že Masaryk a později Beneš byli zvoleni v prvním kole navzdory tomu, že poslanci a senátoři byli vybaveni lístky na všechna tři kola, tak jak předpokládala ústavní listina, a všechny schůze probíhaly procedurálně, tak jak bylo zákonem a ústavou stanoveno. Nyní k Emilu Háchovi. Jak již bylo uvedeno výše, na základě abdikčního listu dosavadního prezidenta Edvarda Beneše došlo k přesunu prezidentských pravomocí na dosavadního premiéra přesně tak, jak

⁴⁷ Ústavní zákon č. 299/1938 Sb., o autonomii Slovenskej krajiny, § 10.

⁴⁸ Ústavní zákon č. 328/1938 Sb., o autonomii Podkarpatské Rusi, § 1 .

⁴⁹ PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY, KANCELÁŘ POSLANECKÉ SNĚMOVNY. *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna* [online]. c1995-2011 [cit. 2019-02-20]. NS RČS 1935-1938, PS a Senát, 2 . schůze, část 1 /1 (30.11.1938). Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/eknih/1935ns/psse/stenprot/002schuz/s002001.htm>.

⁵⁰ GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa I 1914-1945*. 1 . vyd. Praha: Karolinum, 2005. s.268-269. ISBN 80-246-1027-2 .

ukládala ústava.⁵¹ Jako možný prezident byl navržen Emil Hácha, který jako věhlasný právník měl stanout v čele národa. Hácha se zdráhal kandidaturu přijmout, ovšem při druhém jednání prohlásil, „že se obětuje a kandidaturu přijímá“⁵². 30. listopadu 1938 byl Emil Hácha zvolen prezidentem republiky. Nemohu nechat bez povšimnutí, že tímto skončilo přechodné období, jež trvalo 56 dní, ačkoli ústava klade povinnost, aby do 14 dnů byl svolán Parlament. Tehdejší politická garnitura si tuto povinnost vyložila tak, že má dojít ke svolání Parlamentu, nikoliv k volbě.⁵³ Zcela bez zajímavosti také není, že na gratulaci od Edvarda Beneše, toho času již v exilu, odpovídá prezident Hácha s oslovením „pane presidente“. Hácha se sebezapřením k prezidentskému úřadu netajil, doufal, že bude prezidentem na dobu přechodnou.⁵⁴

Postavení prezidenta

Postavení českého prezidenta bylo velmi slabé. Emil Hácha v Berlíně podepsal protokol, jenž výslovně uváděl, že „český prezident vkládá osud českého národa do rukou vůdce Německé říše“, což bylo následně stvrzeno Protektorátem Čechy a Morava. Dle ústavy platné v tomto období, tedy Ústavy z roku 1920, neměl prezident pravomoc k tomuto jednání.⁵⁵ Na základě tohoto došlo k úpravám pravomocí ve státě. V čele státu stojí i nadále prezident, ale veškeré kroky potvrzuje pověřený říšský protektor v Čechách a na Moravě, který zde působí jako zástupce vůdce a prosazuje zájmy říše.⁵⁶

Poválečná doba

Následná poválečná prezidentská volba byla z pohledu ústavního práva výrazně ovlivněna ústavním zákonem č. 65/1946 Sb., ze dne 11. dubna 1946 o ústavodárném Národním shromáždění. Ústavní zákon v čl. 2 stanovil, že

⁵¹ PASÁK, Tomáš. *Emil Hácha: (1938-1945)*. V Praze: Rybka, 2007. ISBN 978-80-87067-04-8 . str. 29.

⁵² Tamtéž str. 33.

⁵³ Tamtéž str. 37.

⁵⁴ Tamtéž str. 44.

⁵⁵ PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda: II. díl*, Praha: LINDE, 2008, s.90–91.

⁵⁶ ZIMEK, Josef. *Ústavnost a český ústavní vývoj*. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s.96–97.

ústavodárné Národní shromáždění tvoří pouze jediná sněmovna o 300 poslancích.⁵⁷ A došlo ke zrušení zákonů přijatých v období okupace. Dne 29. října 1945 došlo k symbolickému potvrzení Edvarda Beneše ve funkci prezidenta. Edvard Beneš abdikoval a na základě jeho abdikčního dopisu došlo k volbě Emila Háchy. Otázka platnosti či neplatnosti abdikace Edvarda Beneše zůstává stále otevřenou. V této situaci si dovoluji odkázat na prof. A. Meissnera. Dle jeho názoru došlo k abdikaci pod pohrůžkou ze strany Adolfa Hitlera a z tohoto důvodu můžeme abdikaci považovat za vynucenou a též neplatnou. Prof. Pavlíček k tomuto však připomíná „demise hlavy státu je vyvolána často nátlakem v monarchiích i republikách. Přesto se nepovažuje za akt neplatný.“ Odpověď na otázku platnosti či neplatnosti abdikace prezidenta Beneše nebude nikdy zcela jednoznačná. Osobně se přikláním k názoru prof. Meissnera. Abdikace byla vynucena ze strany okupujícího Německa a ve stavu nouze byla učiněna. Nebyla činěna svobodně a považuji za správné, že prezident Beneš byl mezinárodně uznáván spojeneckými mocnostmi jako hlava Československa.⁵⁸

Ústava 9. května v kontextu prezidentské volby

Základním podkladem pro volbu byla Ústava 9. května, ústavní zákon č. 150/1948 Sb. ze dne 9. května 1948, Ústava Československé republiky. Stejně jako tomu bylo podle prvorepublikové Ústavy z roku 1920 i dle této Ústavy 9. května měl podrobnosti týkající se prezidentské volby upravit zákon.⁵⁹ Zákon specifikující volbu prezidenta byl vydán dne 12. června 1948 pod č. 152/1948 Sb. „O volbě prezidenta republiky“ s účinností ode dne vyhlášení⁶⁰. Mohu říci, že v porovnání se zákonem z období první republiky se jedná o zákon mnohem stručnější, neboť má celkem 6 paragrafů včetně účinnosti. Ústava 9. května derogovala ústavní listinu z roku 1920 a všechny jiné zákony, a dokonce

⁵⁷ Ústavní zákon č. 65/1946 Sb., o ústavodárném Národním shromáždění, Čl. 2 .

⁵⁸ GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa*. Praha: Karolinum, 2005-. ISBN 80-246-1027-2 . s 268.

⁵⁹ Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky, § 68.

⁶⁰ Zákon č. 152/1948 Sb., o volbě prezidenta republiky, § 6 .

i ústavní zákony, které odporují ustanovením Ústavy 9. května a zásadám lidově demokratického zřízení nebo upravující věci odchylně od nové ústavy⁶¹.

Prezident v Ústavě 9. května

Již v základních ustanoveních výslovně určila, že v čele státu je prezident republiky, volený Národním shromážděním na dobu sedmi let. Nová ústava dále věnovala prezidentu kapitolu třetí nazvanou „*President republiky*“, tedy § 67 až 79.⁶² Ústavy 9. května. Ústava z roku 1920 prezidentovi věnovala Hlavu třetí „*Moc vládní a výkonná*“. Funkce prezidenta byl upraven v § 56 až § 63⁶³. Nová úprava v této oblasti nepřinášela nic zcela nového a mohu hovořit o tom, že došlo k zachování určité ústavní kontinuity. Lze konstatovat, že se příliš nelišila od prvorepublikové volební procedury.

Podobnost s úpravou předcházející

Věk 35 let jako hranice volitelnosti kandidáta přetrval, taktéž podmínka občanství není žádným překvapením. V omezení počtu opakovaných kandidatur rovněž přetrvala možnost výjimky. Ústava 9. května pokračuje v zažitém standardu, kdy individualizuje a k jednomu státníkovi přistupuje zcela individuálně, neboť v § 70 odst. 2 výslovně stanoví, že: „*tato ustanovení se nevztahují na druhého prezidenta Československé republiky*“⁶⁴. Výkladem můžeme konstatovat, že se jedná o Edvarda Beneše. Ústava 9. května, obdobně jako Ústava z roku 1920, stanovila neslučitelnost určitých funkcí ve spojitosti s úřadem prezidenta. Úřad, poslanecký mandát, či funkce ve vládě by však trvala nadále, a to až do okamžiku, kdy by byl složen prezidentský slib.⁶⁵

⁶¹ Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky, § 173.

⁶² Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky.

⁶³ Ústavní zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky.

⁶⁴ Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky, § 70.

⁶⁵ Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky, § 71.

Volba

Ústava 9. května nepřináší nic zcela převratného a více méně pokračuje v obdobné úpravě, která byla již známou. Změnou, která je však pro volbu zcela markantní, je počet volitelů prezidenta.⁶⁶

Počet volitelů

Volba byla prováděna Národním shromážděním. Lze říci, že jde o stejné početní poměry, které byly stanoveny v Ústavě z roku 1920. Ovšem faktický rozdíl nastává při porovnání složení Národního shromáždění v období první republiky a v období účinnosti Ústavy 9. května. V období prvorepublikového Československa bylo Národní shromáždění složeno ze dvou sněmoven, (pro upřesnění z poslanecké sněmovny čítající 300 členů a senátu čítajícího 150 členů)⁶⁷, v období Ústavy 9. května bylo tehdejší ústavou jasně stanoveno, a to již v základních ustanoveních, že Národní shromáždění má jednu sněmovnu, ve které zasedá 300 členů⁶⁸. Tato početní skutečnost zcela ovlivnila třípětinové hlasovací kvorum a s ohledem na nutnost účasti nadpoloviční většiny⁶⁹ můžeme konstatovat, že se schůze muselo účastnit minimálně 151 členů, z nich 91 muselo hlasovat pro konkrétního prezidentského kandidáta, mělo-li dojít k jeho zvolení. Jednalo se tedy o mnohem nižší počet kladných hlasů než v období první republiky.

Novely ovlivňující volbu

Počet volitelů se v období účinnosti Ústavy 9. května měnil, a to dvěma ústavními zákony. Ústavním zákonem č. 26/1954 Sb. ze dne 26. května 1954 Sb., o volbách do Národního shromáždění a o volbách do Slovenské národní rady a na něj navazujícím zákonem č. 27/1954 Sb. ze dne 26. května 1954, o volbách do Národního shromáždění. Došlo k rozdělení území Československa pro účel volby do Národního shromáždění na jednotlivé volební obvody, kdy jeden volební

⁶⁶ Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky, § 68.

⁶⁷ Ústavní zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky, § 6, § 8, § 13.

⁶⁸ Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky, čl. V.

⁶⁹ Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky, § 68.

obvod bude určen pro 35 tisíc obyvatel Československa.⁷⁰ S ohledem na celkový počet obyvatel Československa zasedalo po příslušných volbách v Národním shromáždění 368 poslanců⁷¹, což výrazně ovlivnilo volební kvorum. Úřad prezidentova náměstka také přetrval. Zákon o volbě prezidenta převzal hlasování o volbě bez rozpravy, schůze probíhala podle jednacího řádu Národního shromáždění a rovněž přetrvalo konání volby v posledních čtyřech týdnech před uplynutím volebního období úřadujícího prezidenta, stejně jako sedmileté volební období, počítané od složení prezidentského slibu⁷²

Způsob volby

Zákon o volbě prezidenta republiky z roku 1948 dává možnost uskutečnění volby dvěma způsoby a stejně jako bylo dáno ústavní listinou z roku 1920, mohla mít volba nejvíce, tři kola⁷³. V ust. § 5 odst. 1 zákona o volbě prezidenta republiky dává zákonodárce poslancům možnost, že pokud se před první volbou na jednom jméně shodne alespoň 100 poslanců a dojde k navržení tohoto kandidáta jako kandidáta společného, hlasuje se během první volby „zdvížením ruky nebo povstáním“.⁷⁴ Při volbě Klementa Gottwalda došlo k využití tohoto způsobu volby. Pro případ, že se nenajde kandidát, kterého by bylo ochotno podpořit 100 poslanců, hlasuje se hlasovacími lístky, tedy stejným způsobem, který již předpokládala Ústava z roku 1920.⁷⁵

Volba

Jak již bylo uvedeno, volba mohla proběhnout nejvýše v třech kolech, a tak pokud nedošlo ke zvolení v kole prvním, následovalo kolo druhé, tedy druhá volba, která v zásadě probíhala za stejných podmínek jako volba první a pro kandidáta se musely vyslovit při pětině z přítomných poslanců, aby se stal

⁷⁰ Ústavní zákon č. 26/1954 Sb., o volbách do Národního shromáždění a o volbách do Slovenské národní rady, § 2 .

⁷¹ GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa II 1945-1960*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. s.331. ISBN 80-246-1210-0 .

⁷² Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky, § 67 - § 79.

⁷³ Zákon č. 152/1948 Sb., o volbě prezidenta republiky, § 4 .

⁷⁴ Zákon č. 152/1948 Sb., o volbě prezidenta republiky, § 5 .

⁷⁵ Tamtéž, § 5 .

prezidentem, což obsahoval zákon o volbě prezidenta republiky v § 4 odst. 2 a 3.⁷⁶

Pokud opět nedošlo ke zvolení, došlo ke třetí volbě, kam postoupili dva kandidáti, pro které se vyslovalo ve druhé volbě nejvíce poslanců. Prezidentem byl zvolen ten kandidát, který obdržel více hlasů. V případě stejného počtu hlasů se postupovalo obdobně jako v období první republiky, tedy rozhodoval los.⁷⁷

Slib

Úspěšný kandidát skládal před Národním shromážděním prezidentský slib, který je definován v Ústavě 9. května pod úst. § 75. Slib prezidenta republiky doznal nepatrných změn. Došlo k rozšíření textu slibu o „*lidově demokratické zřízení*“ a „*vůli lidu*“. Slib tedy nově zněl: „*Slibuji na svou čest a svědomí, že budu konat své povinnosti v duchu lidově demokratického zřízení podle vůle lidu a v zájmu lidu, dbát blaha republiky a šetřit ústavních a jiných zákonů*“. Konstitutivnost funkce složením slibu však zůstala zachována.⁷⁸

Mimořádné situace

Ústava 9. května tak jako Ústava z roku 1920 pamatovala na krajní možnosti. Příkladem mohou být situace, kdy prezident zemře či abdikuje. V těchto mimořádných situacích se podle § 72 odst. 1 Ústavy 9. května koná volba do 14 dnů od této události a má se tak stát na schůzi k volbě svolaného Národního shromáždění. Funkci prezidenta vykonává vláda, a to do složení prezidentského slibu. Taktéž není novinou, že mohlo dojít k pověření předsedy vlády, který byl automaticky na základě § 72 odst. 2 Ústavy 9. května po dobu zaneprázdněnosti či nemoci prezidenta vrchním velitelem branné moci.⁷⁹ Rovněž bylo možné použít ustanovení o prezidentovu náměstkovi.⁸⁰ Nejvýraznější novinkou je výslovné řešení situace, kdy je prezident odsouzen za velezradu. Na tyto situace Ústava z roku 1920 vůbec nepamatovala, nezmiňovala je a ani

⁷⁶ Zákon č. 152/1948 Sb., o volbě prezidenta republiky, § 4 .

⁷⁷ Tamtéž, § 4 .

⁷⁸ Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky, § 75, § 69.

⁷⁹ Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky, § 72.

⁸⁰ Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky, § 79.

s nimi nepracovala. Ústava 9. května stanoví trestní odpovědnost prezidenta pouze v případě velezrady. Žalobu podává předsednictvo Národního shromáždění a jako soudce je stanoveno samotné Národní shromáždění. Trest, který je možno prezidentu uložit, je ztráta úřadu a způsobilosti úřad znovu nabýt.⁸¹

Prezidentské volby v období Ústavy 9. května

Podle těchto pravidel došlo ke zvolení Klementa Gottwalda prezidentem aklamací, ke které došlo po abdikaci Edvarda Beneše.⁸² Prezidentské období zvoleného prezidenta Klementa Gottwalda bylo Ústavou 9. května stanoveno na 7 let a k další prezidentské volbě mělo dojít až v roce 1955, ovšem Klement Gottwald v prezidentské funkci zemřel, a tak se postupovalo podle ust. § 72 odst. 1 a k volbě mělo dojít do 14 dnů od prezidentova úmrtí. K volební schůzi došlo přesně týden po prezidentově úmrtí, tedy ještě dříve, než požadovala ústava a o prezidentský post se ucházel jediný kandidát, a to předseda vlády Antonín Zápotocký.⁸³ Další volba podle Ústavy 9. května a zákona o volbě prezidenta republiky měla proběhnout až v roce 1960, ovšem ani Antonín Zápotocký se nedožil konce svého volebního období, a tak bylo nutné opět přikročit k nové prezidentské volbě o 3 roky dříve, než se předpokládalo. Na post prezidenta kandidoval Antonín Novotný, který byl stejně jako předchůdci zvolen aklamací.⁸⁴

Ústava Československé socialistické republiky

Prezidentskou volbu v průběhu dějin v roce 1960 ovlivnila výrazná změna, kterou byl ústavní zákon č. 100/1960 Sb. ze dne 11. července 1960, Ústava Československé socialistické republiky, pro kterou se vžil výraz socialistická ústava.

⁸¹ Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky, § 78

⁸² PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY, KANCELÁŘ POSLANECKÉ SNĚMOVNY. *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna* [online]. c1995-2011 [cit. 2019-02-20]. NS RČS 1948-1954, 2. schůze, část 1/3 -3/3 (10. 6. 1948). Dostupné z WWW: <<http://www.psp.cz/eknih/1948ns/stenprot/002schuz/s002001.htm>
<http://www.psp.cz/eknih/1948ns/stenprot/002schuz/s002002.htm>
<http://www.psp.cz/eknih/1948ns/stenprot/002schuz/s002003.htm>

⁸³ PERNES, Jiří. *Takoví nám vládli: Komunističtí prezidenti Československa a doba, v níž žili*. 2. vyd. Praha: Brána, 2010. s.155-156. ISBN 978-80-7243-437-4 .

⁸⁴ Tamtéž. str. 238-244.

Prezident a v Ústavě

Úřad prezidenta, jakož i postavení některých ústavních orgánů socialistická ústava výrazně reformovala. Lze říci, že v oblasti prezidenta došlo k diskontinuitě mezi Ústavou 9. května a ústavou socialistickou. Socialistická ústava zakládala odpovědnost prezidenta vůči Národnímu shromáždění, což je naprosto převratná novinka. Do té doby nikdy odpovědný Národnímu shromáždění nebyl. Tato odpovědnost byla zvláště konstruována. Prezident byl odpovědný, ale ústavodárce nestanovil žádnou sankci. Můžeme se tedy domnívat, že se jednalo o odpovědnost morální.⁸⁵ Ústavy předcházející socialistické ústavě vždy předpokládaly vydání zákona o volbě prezidenta, neboť procedura volby patří mezi složitější a považovaly za nutné ji přesně stanovit a upravit. Socialistická ústava od tohoto trendu upouští a vydání zákona o volbě nepředpokládá ani jej nepožaduje.⁸⁶ I tato ústava výslovně stanovila, že v čele státu stojí prezident republiky, volený Národním shromážděním jako představitel státní moci.⁸⁷ Postavení prezidenta v komunistickém Československu nebylo výrazné, prezident stál sice v čele státu, ale již nebyl označen za hlavu státu, jako tomu bylo v ústavách předcházejících. Funkce prezidenta byla tvořena jako čistě reprezentativní. Vážnosti se této funkci dostávalo pouze spojením s funkcí prvního tajemníka ÚV KSČ, což potvrzuje, že na prvním místě byla funkce stranická a až na druhém místě byla státní funkce, jako je, byť v této době opomíjená, funkce prezidenta republiky.⁸⁸

Požadavky na kandidáta

V požadavcích na prezidentského kandidáta je tato ústava naprosto reformní, neboť zcela mění požadavky na kandidáta na post prezidenta. Článek 63 odst. 1 socialistické ústavy stanoví, že: „*prezidentem republiky může být zvolen každý občan volitelný za poslance Národního shromáždění*“. Ústava nepracuje

⁸⁵ Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky, Čl. 61

⁸⁶ Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky.

⁸⁷ Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky, Čl. 61.

⁸⁸ PERNES, Jiří. *Takoví nám vládli: komunističtí prezidenti Československa a doba, v níž žili*. Praha: Brána, 2003. ISBN 80-7243-162-5 . s.238-262.

s žádnou zvláštní věkovou hranicí, jako tomu bylo doposud.⁸⁹ Věk 35 let jako hranici volitelnosti zcela vypouští. Můžeme říci, že stačilo dosáhnout hranice 21 let, protože podle čl. 3 odst. 1 této ústavy bylo volební právo obecné, tajné, rovné a přímé. Do zastupitelského sboru mohl kandidovat každý občan, který dosáhl věku 21 let.⁹⁰ Tedy i do Národního shromáždění mohl kandidovat ten, kdo dovršil věk 21 let. Osobně si neumím představit, jak by se někdo ve svých pouhých 21 letech v tehdejší době ucházel o post prezidenta republiky. Nezakotvení věkové hranice si vykládám tak, že tehdejší zákonodárce neměl potřebu ústavu nijak komplikovat a s touto situací nepočítal.

Opakovaná možnost ucházet se o prezidentský úřad a další omezení

Předchozí ústavy omezovaly možnost zastávat prezidentský úřad opakovaně a stanovily individuální výjimky. Ústava Československé socialistické republiky žádné individuální výjimky nestanoví, ba naopak. Nejen že nestanoví výjimky v případě velkých státníků, dokonce ani neurčuje počet funkčních období jednoho prezidenta. Revolučním také bylo zkrácení délky volebního období, doposud bylo sedmileté, nyní pětileté.⁹¹ Co Ústava Československé socialistické republiky zachovala, je neslučitelnost funkcí, kterou dokonce rozšířila. Prezident nesměl být zároveň poslancem Národního shromáždění, Slovenské národní rady nebo národního výboru nebo členem vlády. V případě, že by došlo ke zvolení kandidáta, který doposud zastával jednu z neslučitelných funkcí, platil stejný způsob zániku jako dle Ústavy 9. května, tedy ke dni složení slibu došlo i k zániku výkonu neslučitelné funkce.⁹²

Volba a počet hlasů

Volba zůstala Národnímu shromáždění, které bylo jednokomorové a podle Ústavy Československé socialistické republiky čítalo 300 poslanců.⁹³ Třípětinové kvorum zůstalo, ale požadavek na přítomnost nadpoloviční většiny vymizel, nyní

⁸⁹ Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky, čl. 63.

⁹⁰ Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky, čl. 3 .

⁹¹ Tamtéž, čl. 63.

⁹² Tamtéž. čl. 63.

⁹³ Tamtéž čl. 39.

stačily tři pětiny ze všech poslanců Národního shromáždění⁹⁴. Toto zvláštní pravidlo nebylo v Ústavě Československé socialistické republiky stanoveno, ale můžeme konstatovat, že se přesunulo mezi ustanovení upravující Národní shromáždění do článku 51 odst. 1, dle kterého je Národní shromáždění způsobilé se usnášet, je-li přítomna nadpoloviční většina všech poslanců.⁹⁵ V porovnání řeči čísel Ústava Československé socialistické republiky požaduje mnohem více hlasů než Ústava 9. května. Pro kandidáta na prezidenta, mělo-li dojít k řádnému zvolení do tohoto úřadu, muselo hlasovat nejméně 180 poslanců, což je v porovnání s 91 poslanci, které požadovala jako minimální počet Ústava 9. května, patrný rozdíl a jedná se o téměř dvojnásobný počet kladných hlasů.

Počet hlasovacích kol a hlasování samotné

Ústava již neřešila počet kol, ve kterých má volba probíhat, ani situace, kdy nedojde ke zvolení kandidáta, taktéž nebyl řešen jednacím řád ani případný los při rovnosti hlasů. Pro volební schůzi tak platily náležitosti stanovené zákonem č. 107/1960 Sb. ze dne 12. července 1960, o jednacím a pracovním řádu Národního shromáždění s důrazem na § 13, podle něhož se hlasuje zdvižením ruky. V případě pochybností dá předseda sečíst hlasy.⁹⁶ Tento zákon byl v době účinnosti Ústavy Československé socialistické republiky změněn, a to zákonem č. 183/1964 Sb. ze dne 24. září 1964, o jednacím a pracovním řádu Národního shromáždění, jehož § 10 odst. 4 se velmi podobal předešlému ustanovení.⁹⁷ Hlasovací lístky vymizely, volba prezidenta byla veřejná a s ohledem na volby probíhající podle tohoto zákona ji můžeme označit za předem jasnou. Vcelku logicky nebylo třeba hlasovacích lístků a jejich časově náročného počítání.

Slib prezidenta

S ohledem na kontext doby, ve které Ústava Československé socialistické republiky vznikla, byl značně upraven i slib prezidenta republiky, který se od Ústavy 9. května odlišoval a podle čl. 64 nyní zněl: „*Slibuji na svou čest*

⁹⁴ Tamtéž čl. 63.

⁹⁵ Tamtéž čl. 51.

⁹⁶ Zákon č. 107/1960 Sb., o jednacím a pracovním řádu Národního shromáždění, § 13.

⁹⁷ Zákon č. 183/1964 Sb., o jednacím a pracovním řádu Národního shromáždění, § 10.

*a svědomí věrnost Československé socialistické republiky a věci socialismu. Svě povinnosti budu konat podle vůle lidu a v zájmu lidu, budu dbát blaha republiky a zachovávat ústavu a ostatní zákony socialistického státu.*⁹⁸ Konstitutivnost si však slib ponechal.⁹⁹

Mimořádné situace

Ústava Československé socialistické republiky, stejně jako ústavy předešlé, počítala s možností situace, že bude nutné okamžité zastoupení prezidenta, a tedy i tím, aby jeho funkci dočasně zastával někdo jiný. Při porovnání s předchozí právní úpravou však pro tento případ nestanovila žádný termín. Vymezení takovýchto situací pojala více obecně a otevřeně než předcházející ústavy. Čl. 65 Ústavy Československé socialistické republiky otevřeně stanovil, že pokud prezident není zvolen a nesložil slib, rovněž pokud nemůže svůj úřad ze závažných důvodů vykonávat, přísluší výkon jeho funkcí vládě.¹⁰⁰ Úřad prezidentova náměstka již nebyl v Československé ústavě zakotven, tak jak tomu bylo v ústavách předcházejících

Volby podle této úpravy

Podle této ústavy došlo ke druhému zvolení Antonína Novotného a s ohledem na události Pražského jara a odklonu vedoucích funkcionářů KSSS i KSČ i k jeho abdikaci. Kandidátem na uvolněný úřad prezidenta republiky se stal armádní generál Ludvík Svoboda¹⁰¹

Československá federace

Volební proceduru výrazně ovlivnil ústavní zákon č. 143/1968 Sb., ze dne 27. října 1968, o československé federaci.

⁹⁸ Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky, Čl. 64.

⁹⁹ Tamtéž čl. 63.

¹⁰⁰ Tamtéž čl. 65.

¹⁰¹ PERNES, Jiří. *Takoví nám vládli: Komunističtí prezidenti Československa a doba, v níž žili*. 2. vyd. Praha: Brána, 2010. s.268. ISBN 978-80-7243-437-4 .

Změny v souvislosti s prezidentskou volbou

Na území Československé socialistické republiky dále platila Ústava Československé socialistické republiky z roku 1960, ovšem již ve značně novelizovaném znění, které bylo vyjádřeno v čl. 143 odst. 1 ústavního zákona o československé federaci, podle kterého docházelo ke zrušení značné části ustanovení, dokonce i těch, které obsahovaly právní úpravu prezidentské volby.¹⁰² Mohu tedy konstatovat, že procedura obsažená v Ústavě Československé socialistické republiky nebyla již od 1. ledna 1969 platná. Došlo ke zrušení ustanovení upravujících volbu a právní úpravu prezidenta, ale po prozkoumání úpravy nové lze říci, že přechod byl na základě kontinuity a k výrazným změnám v oblasti prezidenta nedošlo. Ústavní zákon ze dne 27. října 1968 upravoval volbu prezidenta velice obdobně, v některých bodech stejně jako socialistická Ústava z roku 1960. Podstatnou změnou ovšem byla skutečnost, že i když na území nově vzniklé československé federace působily tři vlády, a to vláda Československé socialistické republiky¹⁰³, vláda Slovenské socialistické republiky a vláda České socialistické republiky¹⁰⁴, prezident zůstal jediný.¹⁰⁵ Ústavní zákon ve svém ustanovení přebíral prezidenta zvoleného podle dřívějších volebních procedur, nebylo tedy nutné volbu opakovat a jeho volební období se počítalo ode dne jeho zvolení.¹⁰⁶

Podmínky

Zaměříme-li se na základní podmínky, které musel prezidentský kandidát splnit, docházíme k závěru, že oproti úpravě v socialistické ústavě nedošlo prakticky k žádným změnám. Aby se mohl prezidentský kandidát úspěšně ucházet o post prezidenta republiky, musel být volitelný do Federálního shromáždění. Věk, který musel kandidát splnit, aby byl volitelný do Federálního shromáždění, nám ústava nestanoví. Stanovení věku ovšem nacházíme v zákoně

¹⁰² Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci, Čl. 143.

¹⁰³ Tamtéž čl. 66 – 85.

¹⁰⁴ Tamtéž čl. 124 – 139.

¹⁰⁵ Tamtéž čl. 60.

¹⁰⁶ Tamtéž čl. 143.

č. 44/1971 o volbách do Federálního shromáždění, který ve svém ust. § 4 stanoví jako hranici pro řádnou kandidaturu věk 21 let.¹⁰⁷

Mimořádné situace

Výraznější úpravu však dostala skutečnost, kdy se prezidentský úřad uvolní dříve než uplynutím volebního období. Ústavní zákon 143/1968 Sb. tuto skutečnost upravuje v čl. 62 odst. 3 tak, že se volba koná v posledních 14 dnech funkčního období prezidenta, ovšem změnou je skutečnost, uvolní-li se úřad prezidenta před skončením volebního období, koná se volba nejpozději do 14 dnů veřejným hlasováním¹⁰⁸. A rovněž článek 64, který stanoví, že v době, kdy prezident nemůže svou funkci vykonávat, ať již proto, že není zvolen, nesložil slib či z jiných závažných důvodů, přísluší výkon prezidentských pravomocí vládě.¹⁰⁹ Stejný postup uplatňovaly i ústavy předešlé. Ovšem v průběhu dějin jsme se setkali s neobvyklou situací, jako je dlouhodobá nemoc prezidenta, kterou můžeme posuzovat jako jiný závažný důvod, bránící výkonu prezidentské funkce. Je však nutné poukázat na skutečnost, že tehdejší ústava neupravovala časový rámec, jak dlouho může vláda prezidentské pravomoci vykonávat a zda po určitém čase dochází k volbě prezidenta nového a mandát zaniká.

Na tuto situaci reagovali tehdejší zákonodárci novelou ústavy provedenou ústavním zákonem č. 50/1975 Sb. ze dne 28. května 1975, kterým došlo k doplnění čl. 64 ústavního zákona č. 143/1968 Sb., o československé federaci. Již zmíněná novela doplňovala čl. 64 o odstavec 2., který obsahoval časový rámec v podobě jednoho roku a dával Federálnímu shromáždění možnost přistoupit k volbě nové. Nikde však nebylo stanoveno, zda prezidentský úřad zaniká.¹¹⁰ Dle mého názoru se jedná o možnost, pokud by Federální shromáždění situaci vyhodnotilo tak, že není nutné přistupovat k nové volbě, by dosavadní prezident ve své funkci mohl setrvat, i kdyby nemohl svůj úřad vykonávat delší dobu než jeden rok.

¹⁰⁷ Zákon č. 44/1971 Sb., o volbách do Federálního shromáždění, § 4 .

¹⁰⁸ Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci, Čl. 62.

¹⁰⁹ Tamtéž čl. 64.

¹¹⁰ Ústavní zákon č. 50/1975 Sb., kterým se doplňuje čl. 64 ústavního zákona č.143/1968 Sb., o československé federaci, Čl. I .

Neslučitelnost funkcí

Kumulativnost funkcí byla zcela vyloučena, zmíněný ústavní zákon je přímo vyjmenovával v čl. 62 odst. 4 a oproti ústavám předešlým jej rozšiřoval¹¹¹. Pravidla zániku funkcí se od ničeho nelišila od pravidel stanovených podle socialistické ústavy (ani od pravidel stanovených Ústavou 9. května)

Volba a hlasovací kvorum

Volba náležela Federálnímu shromáždění složenému ze dvou sněmoven, kterými byly Sněmovna lidu a Sněmovna národů.¹¹² Zde považuji za podstatné zdůraznit skutečnost, že poprvé od prvorepublikové právní úpravy nebyl československý zákonodárny sbor pouze jednokomorový.

Vzhledem k tomu, že Sněmovna národů byla tvořena 150 poslanci přímo volenými podle své národnosti v počtu 75 v České socialistické republice a 75 přímou volbou v Slovenské socialistické republice¹¹³, bylo nutné zavést složitější pravidlo pro usnášení schopnost Federativního shromáždění, než tomu bylo dříve. Pravidlo nacházíme v čl. 40 ústavního zákona o československé federaci, podle kterého byla nutná přítomnost nadpoloviční většiny členů Sněmovny lidu a v případě Sněmovny národů byla nadpoloviční většina odvozena podle zástupců jednotlivé země. Musela být tedy přítomná nadpoloviční většina zástupců České socialistické republiky a rovněž i nadpoloviční většina zástupců Slovenské socialistické republiky.¹¹⁴

Úspěšná volba byla podmíněna souhlasem obou komor a nebylo umožněno přehlasování či převážení názoru jedné před druhou. Zvolení bylo stanoveno tak, že *„je třeba souhlasu třípětinové většiny všech poslanců Sněmovny lidu, jakož i souhlasu třípětinové většiny všech poslanců Sněmovny národů zvolených v České socialistické republice a třípětinové většiny všech poslanců Sněmovny národů zvolených v Slovenské socialistické republice“* jak uvádí

¹¹¹ Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci, Čl. 64.

¹¹² Tamtéž čl. 29.

¹¹³ Tamtéž čl. 31.

¹¹⁴ Tamtéž čl. 40.

článek 41 ústavního zákona.¹¹⁵ Pro zjednodušení si dovolím vyjádření v číslech. Pro úspěšné zvolení muselo kladně hlasovat nejméně 120 poslanců Národního shromáždění, 45 poslanců Sněmovny národů z České socialistické republiky a 45 poslanců Sněmovny národů ze Slovenské socialistické republiky.

Jednotlivá kola volby a způsob hlasování

Ústavní zákon neupravoval jednotlivá kola volby a další náležitosti. Ty můžeme ovšem nalézt v zákoně č. 56/1969. ze dne 5. června 1969, o jednacím řádu Federálního shromáždění Československé socialistické republiky, který ve svém § 22 odst. 1 specifikuje volbu prezidenta, a to tak, že zakotvuje volbu tajným způsobem¹¹⁶. V následujícím ustanovení výslovně stanoví, že se hlasuje prostřednictvím hlasovacích lístků. S ohledem na zákon majorizace je nutné zohlednit i § 23 odst. 3, podle kterého probíhalo hlasování odděleně jednak pro poslance ze Slovenské socialistické republiky a jednak pro poslance z České socialistické republiky.¹¹⁷ Podle § 24 tohoto zákona docházelo v případě společné schůze k samostatnému hlasování Sněmovny lidu a Sněmovny národů.¹¹⁸ S ohledem na tuto úpravu můžeme vysledovat pozvolný návrat k úpravám prvorepublikovým, kdy také byly vydány sady lístků a za účelem rozlišení byly opatřeny razítkem. Zde se s tím ústavodárce vypořádává tak, že stanoví volbu odděleně.

Slib prezidenta

Slib prezidenta byl, tak jako při předchozích volbách, nedílnou součástí volební procedury. Slib prezidenta byl předčítán před Federálním shromážděním a jeho znění nedoznalo velkých změn oproti předchozí úpravě. Do popředí se dostává socialismus a objevuje se na mnoha místech prezidentského slibu. Složením slibu dochází k získání prezidentského úřadu.¹¹⁹

¹¹⁵ Tamtéž čl. 41.

¹¹⁶ Zákon č. 56/1969 Sb., o jednacím řádu Federálního shromáždění Československé socialistické republiky, § 22.

¹¹⁷ Tamtéž § 23.

¹¹⁸ Tamtéž § 24.

¹¹⁹ Tamtéž čl. 63

Volby podle Ústavy Československé socialistické republiky

Podle výše zmíněného zákona o československé federaci probíhala druhá volba a následné zvolení Ludvíka Svobody. Na základě výše zmíněné novely ústavního zákona o československé federaci došlo k pozbytí úřadu, který nemohl Ludvík Svoboda pro dlouhodobou nemoc vykonávat. V souladu s Ústavou československé socialistické republiky bylo překročeno k volbě nového prezidenta. Za nástupce tehdejšího prezidenta Ludvíka Svobody byl vybrán generální tajemník ÚV KSČ Gustáv Husák. Volba probíhala podle již výše popsaných znaků stanovených novelizovaným ústavním zákonem o československé federaci, zajímavostí však zůstává, že Gustáv Husák pronesl svůj slib prezidenta republiky ve slovenštině, což žádný jiný prezident neučinil. Na platnost slibu a průběh volby to však nemělo žádný vliv. Gustáv Husák byl volen opakovaně po skončení volebních období podruhé se stal prezidentem v roce 1980 a potřetí v roce 1985.

Úprava volební procedury po Sametové revoluci

Společenské změny, které Československý stát zasáhly, s sebou přinesly změny i v procesu volby prezidenta republiky.

Ústavní zákon o československé federaci

Došlo ke změně samotného Ústavního zákona o československé federaci, který byl postupně doplňován a rozvíjen o úpravy způsobu volby a funkční období zvoleného prezidenta. V prosinci 1989 dále pak o funkční období prezidenta zvoleného v roce 1990. Samotný ústavní zákon platil až do 31. prosince 1992. Širší dopady měl ústavní zákon č. 46/1990 Sb.

Změny spojené s jednotlivými zákony

Ústavní zákon č. 46/1990 Sb. nám změnil počet volitelů prezidenta z dosavadních 200 na 150 poslanců Sněmovny lidu. Ústavní zákon č. 182/1989 Sb., změnil slib prezidenta republiky, který od účinnosti novely zněl: „*Slibuji na svou čest a svědomí věrnost Československé socialistické republice. Budu dbát*

blaha národů a národností v ní žijících, své povinnosti budu konat podle vůle lidu a v zájmu lidu a zachovávat ústavu a ostatní zákony.“¹²⁰ Pro úplnost připojuji, že v tomto období docházelo i ke změně názvu, nejprve se Československá socialistická republika změnila na Československou federativní republiku a následně pak na Českou a Slovenskou Federativní republiku, což se považuje za výsledek kompromisu mezi českou a slovenskou stranou.

Postavení prezidenta

Postavení prezidenta nebylo tak silné, jak by si především Václav Havel přál. Byl silný a celosvětově uznávaný politik a nemohl se smířit pouze s reprezentativní rolí prezidenta. Již v prvním a následně druhém volebním období Havel ukázal, že se nespokojí s reprezentační rolí a hodlá vstupovat do politického života velice aktivně.¹²¹ Český stát navzdory aktivitě prezidenta a snaze o posílení pravomocí a postavení prezidenta setrval parlamentní republikou.

Zakotvení opakované volby

Změny doznal i čl. 62 Ústavního zákona o československé federaci, k jehož změně došlo krátce před prezidentskými volbami, neboť před novelizací ústavní zákon o československé federaci nepracoval s možností, že by nedošlo ke zvolení kandidáta v prvním kole, a takovou situaci neupravoval.

Novela tuto skutečnost vyřešila tím, že stanovila v čl. 62 odst. 5 novelizovaného znění ústavního zákona o československé federaci: *„nebyl-li prezident takto zvolen, koná se do čtrnácti dnů opakovaná volba. Zvolen je kandidát, který obdržel nadpoloviční většinu hlasů všech poslanců Sněmovny lidu, nadpoloviční většinu hlasů všech poslanců Sněmovny národů zvolených v České*

¹²⁰ Československo. Ústavní zákon č. 182 ze dne 28. prosince 1989, kterým se mění ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci. Čl. I. In *Sbírka zákonů*. 1989, částka 37, s. 1234.

¹²¹ NOVÁK, Miroslav a Miloš BRUNCLÍK, ed. *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech - Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán, 2008. Bod (Dokořán). ISBN 978-80-7363-179-6. s. 266

*republice a nadpoloviční většinu hlasů všech poslanců Sněmovny národů zvolených ve Slovenské republice“.*¹²²

Pokud by ovšem ani takováto volba nebyla úspěšná, mělo se postupovat podle čl. 62 odst. 6 zmíněného novelizovaného Ústavního zákona tak, že do 14 dnů znovu podle stejných pravidel proběhne volba jako v případě druhé volby. V odstavci následujícím bylo stanoveno, že prezident České a Slovenské Federativní republiky zůstává ve své funkci, dokud nesloží slib nově zvolený prezident. Maximální možná doba pro takovéto setrvání ve funkci, byla stanovena, na období nepřevyšující tři měsíce.

Prezidentská volba a její průběh

Průběh prezidentské volby je upraven také v jednacím řádu Federálního shromáždění, jak již bylo uvedeno výše. Jednací řád nebyl z rozsáhlých novel vynechán a byl upraven tak, aby lépe odpovídal společenským změnám, které se po Sametové revoluci realizovaly. Předně je vhodné uvést, že zákon o jednacím řádu Federálního shromáždění, který průběh volby upravoval, byl zrušen a nahrazen zákonem č. 31/1989 Sb. ze dne 22. března 1989, o jednacím řádu Federálního shromáždění.

Nový zákon nepřináší z pohledu volby žádné výrazné novinky, některé náležitosti však konkretizuje a blíže specifikuje. Především to jsou termíny, ve kterých má volba proběhnout sjednocuje je na 14 dní. Dále stanoví místo, kde má proběhnout společná schůze sněmoven. Jedná zpravidla o Vladislavský sál Pražského hradu. Tento zákon byl novelizován zákonem č. 184/1989 Sb.¹²³ Novela stanovila, že volba má již nadále probíhat veřejným hlasováním. Ústavní zákon o československé federaci byl novelizován ústavním zákonem č. 161/1989 Sb., který změnil čl. 62 odst. 3 Ústavního zákona č. 143/1968 Sb., o československé federaci¹²⁴ a stanovil, že pokud dojde k uvolnění

¹²² Československo. Zákon č. 206 ze dne 15. dubna 1992, kterým se mění a doplňuje ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů*. 1992, částka 41, s. 1058.

¹²³ Zákon č. 184/1989 Sb., kterým se mění zákon č. 31/1989 Sb., o jednacím řádu Federálního shromáždění, Čl. I.

¹²⁴ GRONSKÝ, J. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa: 1989 – 1992 IV.* díl. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007. s. 44. ISBN: 978-80-246-1389-5.

prezidentského úřadu dříve než před skončením volebního období, koná se volba do 40 dnů a probíhá veřejně.

Volby proběhlé podle novelizovaných zákonů a nových úprav

V důsledku revolučního dění a změn systému došlo k abdikaci dosavadního komunistického prezidenta Gustáva Husáka, a tak novelizace týkající se volby prezidenta a především časové určení, dokdy má volba proběhnout, poměrně záhy našly své využití. Volba proběhla do 40 dnů od abdikace tehdejšího prezidenta, což bylo dodrženo, Gustáv Husák abdikoval 10. prosince 1989 a novým prezidentem se již 29. prosince 1989 stal Václav Havel, který tak byl posledním prezidentem Československé socialistické republiky.

Volební období

Tehdejší ústavní systém ovšem volební období prezidenta výrazně omezoval, konkrétně čl. 62 odst. 3 zákona o československé federaci již v novelizovaném znění. Volební období nově zvoleného prezidenta bylo úzce navázáno na ustavení nového Federálního shromáždění, které bude zvoleno ve svobodných a demokratických volbách. Volební období prezidenta končí do 40 dnů od takto zvoleného Federálního shromáždění.

Volby v roce 1990

V souvislosti s tak krátkou délkou mandátu bylo nutné uspořádat i volbu prezidentskou, stalo se tak v polovině roku 1990. Před volbou samotnou probíhaly společností spekulace, že by tehdejšího prezidenta Václava Havla mohl vystřídat Alexander Dubček. Václav Havel považovaný za symbol revoluce chtěl ve svém úřadu zůstat, avšak slovenská strana navrhla jako svého kandidáta na post prezidenta Štefana Kvietika, který se kandidatury vzdal a prohlásil, že bude podporovat Václava Havla, jenž tak v prezidentské volbě zůstal jako jediný kandidát.¹²⁵

¹²⁵ ČERNÝ, O . Prezidentské volby 1918 - 2003 [online]. 2008 [cit. 03.03.2019]. Dostupné na: https://www.rozhlas.cz/prezident08/prezidentskevolby/_zprava/427283.

Rok 1992 Abdikace prezidenta a rozdělení národů

V roce 1992 po parlamentních volbách, se již tak komplikované vztahy mezi českým a slovenským národem zhoršily a nebylo možné se dohodnout na budoucí funkční podobě federace. Rozpory státníků se staly hlavním důvodem, proč při volbě prezidenta nezískal Václav Havel dostatek hlasů, neboť ho odmítla podpořit slovenská skupina poslanců.¹²⁶ S ohledem na zákon č. 206/1992 Sb., mohl dočasně zůstat ve funkci i po této neúspěšné volbě.¹²⁷ Václav Havel si uvědomoval rostoucí napětí a touhu po osamostatnění obou národů. Z těchto důvodů usoudil, že nemůže zůstat již nadále sjednotitelem obou národů a vykonávat úřad hlavy státu. Abdikoval na post prezidenta.

¹²⁶ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Vývoj konstitucionalismu v českých zemích*. Praha: Linde Praha, 2013. ISBN 978-80-7201-926-7. s. 2233.

¹²⁷ GRONSKÝ, J. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa: 1989 – 1992 IV. díl*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007. s. 459 – 461. ISBN: 978-80-246-1389-5.

KAPITOLA II - Volba prezidenta České republiky nepřímo

Podíváme-li se do časů, kdy vznikala naše samostatná republika, a zaměříme-li se na úřad prezidenta a jeho volbu, můžeme konstatovat, že volba probíhala nepřímo. V této kapitole se zaměříme na podrobnosti a legislativní úpravu, podle které tato volba probíhala

Hlava státu

Jak jsem již napsal při historickém ohlédnutí, pojem hlava státu je klasický využívaný již řadu let, a můžeme říci, že postavení hlavy státu je v každém ústavním systému zcela specifické. Je institucionálním i symbolickým vyjádřením suverenity státu, jeho různosti, která se pak odráží jak v případném federativním uspořádání, tak zejména v pluralitní demokracii. Způsoby řešení a úpravy působení hlavy státu jsou rozdílné. V některých státech je hlava státu symbolem ústavnosti a její pravomoci jsou zcela formální, nebo velmi omezené, v jiných zemích můžeme nalézt výrazný prezidentův vliv na legislativní systém a fungování státu.¹²⁸Hlavou státu je v České republice prezident. Tato skutečnost je již po řadu let neměnná a dle mého názoru s ohledem na základy demokracie ještě po řadu let neměnnou zůstane. Výraz či označení prezident nachází svůj základ v období 1. republiky, kdy tehdejší zákonodárci inspirování právní úpravou ve Francii a USA zvolili toto označení pro hlavu státu. Takové označení je zcela typické pro republikovou formu státu.

Prezident České republiky a jeho postavení

Prezident je nejenom nejvyšší představitel, ale také jeden z nejvyšších orgánů státu. Toto postavení je dáno historickým vývojem a významem funkce, spojení je dáno také ústavně politickými funkcemi, které jsou s funkcí prezidenta nejčastěji spojovány (zastupování státu navenek, velitel armády, propůjčování a udělování státních vyznamenání a mnohé další). Doba, kdy došlo

¹²⁸ KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-140-3. str. 434-435.

k nejvýraznějšímu formování postavení a charakteru v případě moderního státu, byl a přechodem od monarchistických k republikánským formám vlády.¹²⁹

Prezident v Ústavě České republiky¹³⁰

Základní zakotvení prezidenta a jeho pravomoci nacházíme v Ústavě, po vzoru Ústavy z roku 1920. Současná Ústava označuje prezidenta republiky jako hlavu státu v čl. 54, což blíže konkretizuje v čl. 63. Hlava státu. V textu výslovně vyjadřuje reprezentativnost této funkce v jednání a rozhodování státu což podtrhuje ztělesnění svrchovanosti státu jako subjektu navenek.¹³¹ V souvislosti s postavením prezidenta si dovoluji zdůraznit skutečnost, že Česká republika má parlamentní formu vlády, a postavení hlavy státu je specifické. Toto specifické postavení můžeme vykládat jako neutrální sílu, která má postavení moderátora konfliktů.¹³²

Zde si dovoluji pár slov ke kontrasignaci, jelikož ústavní listina z roku 1992, byť vycházela z ústavní listiny z roku 1920, se rozchází s prvorepublikovou koncepcí. Ústava z roku 1920 jasně stanovila, že jakýkoli prezidentův úkon moci vládní nebo výkonné potřebuje k své platnosti spolupodpisu odpovědného člena vlády. Kontrasignační povinnosti podléhají pouze rozhodnutí prezidenta. Ústava tak vytváří poměrně početný katalog nekontrasignovaných působností v čl. 62. Zde si dovoluji souhlasit s názorem J. Filipa, který spojuje s nekontrasignovanými působnostmi povahu úřadu prezidenta republiky jako arbitra a moderátora (Filip 2001: 312)¹³³ Nyní se však pojďme podrobněji podívat na volbu hlavy státu v České republice.

¹²⁹ FILIP, J., SVATOŇ, J., ZIMEK, J. *Základy státovědy*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005. s. 175.

¹³⁰ V textu práce bude dále uváděna jen Ústava.

¹³¹ KLÍMA, K. *Ústavní právo*. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. s. 508.

¹³² NOVÁK, Miroslav a Miloš BRUNCLÍK, ed. *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech - Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán, 2008. Bod (Dokořán). ISBN 978-80-7363-179-6. str. 236.

¹³³ HAMULÁK, O. *Dělba moci v České republice a Slovenské republice* In Právní fórum. 2007, č. 10.

Časová úprava volby

Než přistoupíme k úpravě volby a jednotlivým náležitostem, zaměříme se na období, ve kterém se musí k volbě přikročit. Nynější Ústava, tak jako ústavy předešlé, upravuje lhůtu volby, tedy čas, ve kterém je nutné přikročit k volbě prezidenta republiky. Čl. 56 výslovně stanoví: „*Volba se koná v posledních třiceti dnech volebního období úřadujícího prezidenta republiky. Uvolní-li se úřad prezidenta republiky, koná se volba do třiceti dnů*“¹³⁴ Třicetidenní lhůta má zajišťovat kontinuitu ve výkonu funkce prezidenta republiky, neboť třicetidenní lhůtu můžeme považovat za dostatečně dlouhé časové období, během kterého by mělo dojít k zorganizování společné schůze komor Parlamentu ČR. Lhůta však nemusí být vždy dostatečná, neboť volba prezidenta se může uskutečnit až ve třech kolech, přičemž lhůty mezi jednotlivými koly volby jsou maximálně čtrnáctidenní. Uvolnění prezidentského úřadu je nežádoucí, čemuž se snaží předejít právě povinnost konat volbu do třiceti dnů. Ovšem danému nežádoucímu stavu by se dalo předejít zakotvením prvorepublikového pravidla, že prezident zůstává ve funkci, dokud se úřadu neujme prezident nový.¹³⁵

V tomto okamžiku si dovolím drobnou paralelu s Ústavou z roku 1920, která jako termín konání volby označovala okamžik tři neděle před skončením volebního období současného prezidenta.¹³⁶ Pripustíme-li případ, že do konce volebního období odstupujícího prezidenta nedojde ke zvolení nové hlavy státu, dojde k přechodu některých pravomocí na předsedu vládu a předsedu Poslanecké sněmovny, popřípadě Senátu. K přechodu pravomocí okamžikem uvolnění úřadu.¹³⁷

Volitelnost

Jednou ze základních podmínek, které řeší každá ústava v člancích upravujících volbu prezidenta republiky, je volitelnost. Tuto podmínku nacházíme

¹³⁴ Ústavní zákon č. 1 /1993 Sb., *Ústava České republiky*, Čl. 56.

¹³⁵ KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-140-3. str. 446-447.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ SLÁDEČEK, V., MIKULE, V., SYLLOVÁ, J. *Ústava České republiky komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck. 2007. s. 420.

k čl. 57 Ústavy, který však obsahuje obecné vyjádření, že „*Prezidentem republiky může být zvolen občan, který je volitelný do Senátu*“.¹³⁸ Především je podle mého názoru nutné znát je, kdo je vlastně občanem. Podmínky získání českého občanství v tehdejší době upravoval zákon 40/1993 Sb., o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů (v dnešní době je již platný a účinný zákon č. 186/2013 Sb., Zákon o státním občanství České republiky). Propojíme-li tento speciální zákon k obecnému čl. 57 Ústavy, můžeme dojít k závěru, že kandidát na prezidenta nemusí být narozen na území republiky.

V tomto je zákonodárce benevolentní oproti USA, kde je kandidatura podmíněná rodilým občanem. Podmínka narození vzbudila velké problémy, neboť právě rodilý původ prezidenta Baraka Obamy byl některými hlasy výrazně zpochybňován.

Rovněž není stanoveno omezení na některé způsoby nabytí občanství, pro volbu je rozhodující, zda je kandidát občanem ke dni volby.¹³⁹ Další nedílnou podmínkou je volitelnost do Senátu. Tu řeší čl. 19 odst. 2 Ústavy, ten stanoví, že do Senátu může být zvolen každý občan, který má volební právo a dosáhl požadovaného věku 40 let. Pokusíme-li se o srovnání jednotlivých úprav, dojdeme k závěru, že se jedná o nejvyšší věk v dějinách naší republiky. Ústavní listiny z roku 1920 a 1948 stanovily hraniční věk 38 let, ústava z roku 1960 a ústavní zákon o československé federaci z roku 1968 shodně odkazují na podmínky volitelnosti do Federálního shromáždění, což byl věk 21 let.¹⁴⁰ Podmínkou, která není upravena ani v Ústavě ani v jednacím řádu PS a do jisté míry se presumuje, je samotný souhlas kandidáta.¹⁴¹

¹³⁸ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., *Ústava České republiky*, Čl. 57 odst. 1.

¹³⁹ SLÁDEČEK, V., MIKULE, V., SYLLOVÁ, J. *Ústava České republiky komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck. str. 422.

¹⁴⁰ KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-140-3 . str. 449.

¹⁴¹ SLÁDEČEK, V., MIKULE, V., SYLLOVÁ, J. *Ústava České republiky komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck. str. 422.

Vyloučení z kandidatury

Ústava také negativně vymezuje, kdo je z kandidatury vyloučen. Jedná se tak o důvody, které řádné kandidatuře brání. Podle čl. 65 odst. 2 Ústavy je vyloučen exprezident, který byl Ústavním soudem stíhán pro velezradu. Trestem může být ztráta úřadu, ovšem i způsobilost jej znovu nabýt. Nabytí prezidentského úřadu ale nebrání nepředložení lustračního osvědčení, neboť zákon č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích ČSFR, ČR a SR, neuvádí prezidenta republiky ve výčtu osob, které musí předkládat lustrační osvědčení.¹⁴²

Návrh kandidáta

Již víme, jaké podmínky musí daný kandidát splnit i v jakém časovém období je nutné volbu uskutečnit, nyní se však pojdme podívat na okruh aktivně legitimovaných navrhovatelů.

Do tohoto okruhu patří poslanci a senátoři. Čl. 58 Ústavy stanoví i určitý minimální počet navrhovatelů, který kandidát na prezidenta potřebuje. Jedná se o nejméně deset poslanců a deset senátorů. Pokud nedojde k dodržení těchto počtů, není Parlament povinen se tímto návrhem zabývat a mělo by dojít k odmítnutí kandidáta. V případě, že je situace opačná, má Parlament povinnost se návrhem zabývat. Pokud kandidáta navrhne někdo jiný a zašle svůj návrh Poslanecké sněmovně nebo Senátu se jedná o pouhé nekvalifikované podněty a v praxi docházelo k jejich vyřizování podle zákona č.85/1990 Sb., o právu petičním. Zajímavou situací, která může nastat, je, že navrhovaný kandidát má více navrhovatelů, než je Ústavou požadovaných deset. V takovémto případě má význam pouze prvních deset navrhovatelů a ostatní se za navrhovatele nepovažují. Návrh samotný má písemnou formu a předkládá se společné volební komisi Poslanecké sněmovny a Senátu, a to nejpozději do 48 h přede dnem volby. V jednacím řádu Poslanecké sněmovny ovšem o složení volební komise nenacházíme zmínku.¹⁴³ Jednací řád Senátu však určí, že Senát po dohodě s Poslaneckou sněmovnou stanoví počet členů volební komise, senátoři se

¹⁴² Tamtéž str. 422.

¹⁴³ Tamtéž str. 426.

ustavují podle volebního řádu pro volby konané Senátem a nominace vyžadují souhlas Senátu.¹⁴⁴

Přezkum podmínek volitelnosti

Před samotným zahájením volby by měl dle mého názoru orgán provádějící volbu přezkoumat, zda jsou splněny podmínky volitelnosti navrhovaného kandidáta. K mému překvapení Jednací řád PS, a to ani v příloze č. 2, nestanoví, zda dochází k přezkoumání podmínek volitelnosti a zda je tím pověřen nějaký orgán. Můžeme pouze dovozovat, že přezkoumávat podmínky volitelnosti by měli již sami navrhovatelé kandidáta a doklady o splnění těchto podmínek by měl obdržet každý z členů Parlamentu před samotnou volbou. Zde si dovoluji zmínit názor prof. Pavlíčka, který se domnívá, že pravomoc volební komise sice není dána, „*je však třeba tuto pravomoc pro ni s ohledem na způsob provádění volby dovést.*“¹⁴⁵ S ohledem na volby již proběhlé můžeme konstatovat, že v praxi skutečně volební komise ověřuje u kandidátů na úřad prezidenta republiky splnění předepsaných požadavků a předseda Poslanecké sněmovny vyhovění požadavkům obvykle prohlásí na společné schůzi uspořádané za účelem volby hlavy státu.¹⁴⁶

Volba a společná schůze

Ústava přímo stanoví, jak je prezident volen, proto zaměříme svou pozornost znovu do základního legislativního předpisu. O volbě hovoří čl. 54 odst. 2 Ústavy, který stanoví, že prezident je volen Parlamentem na společné schůzi obou komor, tedy nepřímou. Teorie považuje nepřímou volbu prezidenta za obvyklou v parlamentarismu.

Pro volbu prezidenta není ustavován žádný zvláštní orgán, kterým může být například volební shromáždění. Poslanecká sněmovna a Senát mají rozdílná volební období, volba jejich členů probíhá podle rozdílných zásad, což má garantovat objektivnost volby prezidenta a zastoupení všech názorů při volbě,

¹⁴⁴ Tamtéž str. 427.

¹⁴⁵ Tamtéž str. 423.

¹⁴⁶ Tamtéž str. 423.

kteřá má být podpořena širším politickým spektrem přímo volených zástupců.¹⁴⁷ Termín společná schůze, na které se prezident volí, vyvolává řadu otázek. Především tu, zda se jedná o zvláštní volební těleso, které se schází pouze za účelem volby hlavy státu.

Za účelem objasnění této problematiky nahlédneme do článků prof. JUDr. Jana Filipa, který se touto problematikou zabýval a přináší poměrně jasnou odpověď. Dle jeho názoru společná schůze obou komor Parlamentu ČR neznamena zřizení zvláštního volebního tělesa, které se schází pouze za účelem volby hlavy státu.¹⁴⁸ Takové těleso, které se schází výhradně za účelem volby prezidenta, můžeme spatřit v úpravě německé. Obdobný výklad společné schůze v úpravě české osobně nepovažuji za šťastný, dokonce, jak je na názorech demonstrováno, za mylný.

Můžeme uvést, že podle prof. Filipa lze pod termín společná schůze podřadit společné zasedání každé komory v jedné síni. Prof. Filip ve svém článku výslovně uvádí jako místo společné schůze obou komor za účelem volby hlavy státu Španělský sál Pražského hradu a jako místo pro složení slibu prezidenta republiky Vladislavský sál Pražského hradu. Ovšem zdůrazňuje, že pouhé zasedání ve stejné jednací síni neznamena tvorbu jednoho tělesa. Zaujímá také názor na průběh jednání, neboť Parlament předsedu nemá, a pokud nejsou pravidla stanovena předem, je nutné, aby se na nich poslanci usnesli souhlasným usnesením. Společnou schůzi nelze ztotožňovat s průběhem volby prezidenta, tak jak vypadala např. v případě Národního shromáždění v předmnichovské ČSR. Potřebné kvorum nelze vypočítávat pouze z přítomných členů komor, ale je nutné, aby pokaždé byla přítomna alespoň jedna třetina v každé komoře.¹⁴⁹ Tento způsob je nám již znám, a to z voleb předešlých, probíhajících podle ústavního zákona o Československé federaci.

¹⁴⁷ KLÍMA, K. *Ústavní právo*. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 509-510.

¹⁴⁸ FILIP, Jan. Diskuse o způsobu volby prezidenta republiky. *Časopis pro právní vědu a praxi*. [Online]. 2007, č. 4, s. 284. [cit. 2019-01-31]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/7125>.

¹⁴⁹ Tamtéž s. 284.

Způsob volby

Samotný způsob volby prezidenta je upraven v Ústavě v čl. 54 až 61. Dále je nutné k volbě prezidenta využít jednací řád Poslanecké sněmovny, konkrétně § 80 (dnes již zrušený) a § 81 a Volebního řádu čl. 1 a 2, který byl přílohou jednacího řádu Poslanecké sněmovny. K volbě docházelo formou hlasovacích lístků, tak jako tomu bylo v roce 1920, nebo přímým hlasováním. O výsledném způsobu volby rozhodnou poslanci a senátoři před započítáním volby, což se především při volbě v roce 2008 ukázalo jako velký problém, protože právě nejednoznačnost jednacího řádu Poslanecké sněmovny vyvolala mnohahodinový procedurální spor. Charakter společné schůze neumožňuje, aby došlo k využití volebního způsobu per rollam, tedy korespondenčně.¹⁵⁰ Volba prezidenta je stanovena jako nejvýše tříkolová. Pokud nedojde ke zvolení ani ve třetím kole, následuje volba nová.¹⁵¹

K tajnosti či veřejnosti hlasování připojím několik názorů

Prvním názorem, který ve své práci zmíním, je názor Prof. Filipa. Ve svém článku upozorňuje, že s ohledem na funkci prezidenta, který by měl být moderátorem politických vztahů, považuje za důležité, aby sám prezident nevěděl, kdo jej volil. Tajnost volby jednoznačně prospěje k neutralitě prezidenta, neboť osoby, které mu odevzdaly svůj hlas, nebude možno protěžovat a prezident tak nebude moci být nařčen z protěžování či upřednostňování svých volitelů. V tajnosti se dle názoru prof. Filipa skrývá také možnost zachovat si vlastní uvažování, nebýt ovlivněn skupinou, naproti veřejnému hlasování, které často mívá manifestační charakter, kdy se volitel snaží podpořit názor většiny a vykročit stejným směrem jako většina strany.¹⁵²

Druhým názorem, který si dovoluji zmínit, je názor doc. JUDr. Zdeňka Koudelky, který se touto problematikou také zabýval ve svém článku ze dne 12.

¹⁵⁰ KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-140-3. str. 439.

¹⁵¹ KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-140-3, str. 445.

¹⁵² FILIP, J. Diskuse o způsobu volby prezidenta republiky In *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2007, č. 4.

února 2008. V článku uvádí, že tajná volba má delší historické kořeny. Zde si dovolím poukázat na skutečnost, že veřejným hlasováním proběhla volba v 1918 a volby mezi léty 1948 až 1968 a dále pak volba v roce 1989. Následně došlo k navrácení volby tajné. Autor článku nevýhodu veřejné volby spatřuje v možném nátlaku na volitele, a to především od stranických vedení na své poslance. Jejich poslušnost si tak vynucuje, neboť vedení strany rozhoduje o umístění poslance na budoucích kandidátních listinách. Autor výhodu tajné volby spatřuje především v možnosti zachování si vlastní identity a dále pak v oslabení role strany, a tak tajnou volbu pomalu přibližuje k přímé volbě prezidenta, kde je vliv politických stran minimální¹⁵³

Dle mého názoru, a to s ohledem na výše uvedené, je výhodnější volba tajná. V minulosti se mnohokrát ukázalo, že při volbě tajné dochází vhodněji k vyjádření názoru než při volbě veřejné. Při volbě veřejné je silný psychologický tlak na volitele, neboť všichni vidí, jak hlasuje a je zde možnost se podívat, jak hlasoval. To, obzvláště při vyjádření nesouhlasu s většinou, může být považováno za problematické, a tak svůj názor jednoduše změní. Tím dojde k volbě ne dle svobodné vůle voliče, ale na základě vůle většiny, což vnímám jako problém a volbu tajnou považuji za výrazně přínosnější.

Volební období

Volební období prezidenta je zakotveno v čl. 55 Ústavy. Ústava jasně stanoví, že volební období prezidenta je pětileté, což je z hlediska komparativního nejčastější délka mandátu volené hlavy státu. V Polsku a na Slovensku má prezident stejně dlouhý volební mandát, jinak je tomu Rakousku, kde má prezident mandát šesti-letý.¹⁵⁴ Při pohledu do historie byl mandát prezidenta sedmiletý podle Ústavy z roku 1920, dle ústavy z roku 1948 byl mandát sedmiletý. Změnu přinesla ústava z roku 1960, která stanovila mandát pětiletý. Takto vymezené volební období přesahuje délku volebního období poslanců, ale nedosahuje na volební období senátorů.

¹⁵³ KOUDELKA, Z. *Spor o volbu a politický systém* [citováno 20. února 2019] dostupné z: http://www.zdenekkoudelka.cz/www/article_detail.php?id=129.

¹⁵⁴ ŠUTKA, Pavel. *Zákon o volbě prezidenta republiky - přednosti a nedostatky ve srovnání s úpravami států Evropské unie*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-169 - 4. str. 39.

Při bližším prostudování článku 55 Ústavy zjišťujeme, že volební období prezidenta republiky je nedílně svázáno s okamžikem složení slibu prezidenta republiky.¹⁵⁵ Složení slibu je okamžik, od kterého se prezident ujímá úřadu a začíná běžet jeho volební období, tímto okamžikem dochází k ujmoutí se úřadu se všemi výsadami, právy i povinnostmi s tím souvisejícími. Ujmutí tedy znamená počátek výkonu funkce prezidenta republiky. Podstatné ovšem je složení slibu bez jakýchkoli výhrad. Znění samotného slibu nacházíme v čl. 59 Ústavy.¹⁵⁶ Na základě výše uvedeného je možné konstatovat, že složení slibu má konstitutivní význam. Prezident se úřadu neujímá pouhým zvolením. Z tohoto plyne důležitá skutečnost pojící se s neslučitelností funkcí, imunitou a dalšími právy a povinnostmi. Relevantním okamžikem je okamžik složení slibu. Slibu se však budu podrobněji věnovat v následujícím textu.

Neslučitelnost funkcí

Neslučitelnost funkcí Ústava převzala od Ústavy Československé federace, ovšem nikoliv v doslovném znění. Ústava již nepracuje s neslučitelností funkcí prezidenta v podobě, že by věnovala článek zaměřený na neslučitelnost funkcí s funkcí prezidenta. Ústava neslučitelnost vkládá do jednotlivých hlav, kde výslovně neslučitelnost uvádí. Neslučitelnost s funkcí prezidenta je možné nalézt také v samostatných zákonech. Příkladem jednotlivé úpravy v Ústavě může být čl. 22, jenž výslovně stanoví, že s funkcí poslance nebo senátora je neslučitelný výkon úřadu prezidenta. K faktickému zániku mandátu zákonodárce dojde až dnem složení slibu, do tohoto okamžiku zůstává zvolený prezident poslancem či senátorem v případě, že tuto funkci vykonával v době zvolení. Obdobná situace nastává, je-li nově zvolený prezident soudcem, zánik funkce nastává až složením slibu. Neslučitelnost platí obdobně i pro jiné funkce, (jak již bylo zmíněno, na základě zákona s prezidentskou funkcí neslučitelné), příkladem může být poslanec Evropského parlamentu, Veřejný ochránce práv a jeho zástupce, člen

¹⁵⁵ KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-140 - 3. str. 445.

¹⁵⁶ Tamtéž str. 444.

Rady pro rozhlasové a televizní vysílání, Rady Českého rozhlasu či Rady České televize atd.¹⁵⁷

Mandát, jeho uplynutí a kontinuita

Nemohu nechat bez povšimnutí, že Ústava nepočítá s kontinuitou prezidentského úřadu. Uplynutím pětiletého volebního období prezidentův mandát končí, a to i v případě, že nový prezident z jakéhokoli důvodu zvolen není, nebo že se složení slibu odkládá. Prezident ve funkci nezůstává a Česká republika se tak ocitá bez prezidenta.¹⁵⁸ Setrvání prezidenta ve funkci zakotvovala Ústava z roku 1920, avšak i přes výraznou inspiraci při tvorbě ústavy z roku 1993 nedošlo k převzetí tohoto ustanovení. Co se týče zániku prezidentova mandátu uplynutím času, převážil názor, a to s ohledem na obecně platné právní principy, že prezidentovo volební období končí uplynutím dne (půlnocí), který se označením dne a měsíce shoduje s označením dne a měsíce, kdy byl složen slib.¹⁵⁹ S ohledem na skutečnost, že Ústava zcela nevylučuje opakování mandátu, dochází k zániku jednoho volebního mandátu, tak jak bylo popsáno výše a nové volební období zahájené složením slibu by mělo být uskutečněno v posledním dni volebního období. Ten se tak zároveň stává prvním dnem nového volebního období. Tímto způsobem se snaží praxe předejít okamžiku bez prezidenta.

Opakování mandátu

Jak již bylo zmíněno, Ústava opakování mandátu nevylučuje zcela, ale omezuje. V čl. 57 odst. 2 se výslovně uvádí, že nikdo nemůže být zvolen více než dvakrát za sebou. Toto ustanovení blokuje počet volebních period. Někdy se zcela mylně a nepřesně interpretuje tak, že ten, kdo byl již zvolen prezidentem, se jím již nikdy stát nemůže. Taková interpretace je naprostou neznalostí ústavy, a mylným výkladem článku 57. Ustanovení blokuje počet volebních period, které může hlava státu nepřetržitě strávit ve funkci, jedná se o snahu zamezit konzervaci mandátu a soustředění prezidentských pravomocí na dlouhé období

¹⁵⁷ SLÁDEČEK, V., MIKULE, V., SYLLOVÁ, J. *Ústava České republiky komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck. str. 422.

¹⁵⁸ KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-140-3. str. 444.

¹⁵⁹ Tamtéž 444.

v rukách stejné osoby. Je nutné si uvědomit, že Ústava nehovoří o tom, kolikrát může být jedna stejná osoba prezidentem. Správný výklad tohoto ustanovení je, že třeba i dvakrát za sebou zvolený prezident může po uplynutí mandátu jiného prezidenta znovu řádně kandidovat a stát se znovu prezidentem. Zákonnodárný sbor tak bude moci řádně posoudit, rozhodnout a zvolit kandidáta, který již byl prezidentem¹⁶⁰. Z formulace však není zcela zřejmé, jak dlouhé časové období má uplynout, zda je trváno na celém pětiletém, nebo zda i v případě, že nově zvolený prezident abdikuje či zemře, může na post prezidenta kandidovat prezident bývalý. V tomto kontextu si dovolím souvislost s čl. 21 odst. 4. LPS, podle kterého mají všichni občané za rovných podmínek přístup k voleným veřejným funkcím.¹⁶¹

Drobná historická paralela k ústavám z roku 1920 a 1948

Tehdejší ústavy shodně stanovily skutečnost, že ten, kdo byl prezidentem po dvě po sobě jdoucí volební období, nemůže být prezidentem, dokud neuplyne od skončení posledního období doba, po kterou trvá prezidentské volební období. Tato myšlenka nebyla převzata vcelku.¹⁶²

Prodloužení lhůt pro konání volby dle zákona o bezpečnosti České republiky

V praxi nepoužitým, ale reálným ustanovením je čl. 10 ústavního zákona č.110/1998 Sb. o bezpečnosti České republiky. Toto málo známé ustanovení umožňuje po dobu nouzového stavu, stavu ohrožení státu nebo válečného stavu v souladu se zákonem prodloužit lhůty stanovené pro konání voleb, a to dokonce až o šest měsíců v případě, že podmínky ve státě řádné volby neumožňují.¹⁶³

¹⁶⁰ KLÍMA, K. a kol., *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. s. 452.

¹⁶¹ SLÁDEČEK, V., MIKULE, V., SYLLOVÁ, J. *Ústava České republiky komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck. str. 423.

¹⁶² KLÍMA, K. a kol., *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. s. 452.

¹⁶³ ŠIMÍČEK, V. *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. s. 63.

Slib

Jak již bylo nastíněno, slib je klíčovým prvkem pro vznik prezidentské funkce. Text slibu Ústava výslovně uvádí v čl. 59 odst. 2, a to ve znění: „*Slibuji věrnost České republice. Slibuji, že budu zachovávat její Ústavu a zákony. Slibuji na svou čest, že svůj úřad budu zastávat v zájmu všeho lidu a podle svého nejlepšího vědomí a svědomí*“¹⁶⁴ Zde si dovoluji upozornit především na výraz svědomí. Původní návrh toto neobsahoval, až na základě připomínky Václava Havla došlo k jeho doplnění. V tento okamžik považuji za vhodné poukázat na skutečnost, že svědomí se objevilo v prezidentském slibu již v roce 1920, kdy prezident sliboval „na svou čest a svědomí“¹⁶⁵ Místu, kde má ke složení slibu dojít jsem se již věnoval, proto pouze okrajově, Ústava předepisuje, aby byl slib složen do rukou předsedy Poslanecké sněmovny, a to na společné schůzi obou komor.¹⁶⁶ Upřednostnění předsedy Poslanecké sněmovny můžeme vnímat jako symbolické, je vyváжено přítomností členů obou komor díky společné schůzi a upřednostnění předsedy Poslanecké sněmovny plyne již z čl. 37 Ústavy, neboť je to právě předseda Poslanecké sněmovny, který společnou schůzi svolává. Při schůzi se uplatňuje jednací řád Poslanecké sněmovny. Ústava neklade žádné další podmínky pro složení slibu a podmínky pro zvolení musí tedy kandidát splňovat již v den volby, navzdory tomu, že mandát vzniká až složením slibu. Ústava nestanoví podmínku, dokdy má dojít ke svolání společné schůze za účelem složení slibu a rovněž k jejímu konání, ovšem jednací řád Poslanecké sněmovny stanoví, že předseda Poslanecké sněmovny do 30 dnů po zvolení prezidenta svolá společnou schůzi, na které proběhne složení slibu do rukou předsedy Poslanecké sněmovny.¹⁶⁷

Dovolím si drobnou paralelu s historickou částí, kdy v době Československa skládali prezidenti svůj slib v den volby. Rokem 1993 došlo ke

¹⁶⁴ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., *Ústava České republiky*, Čl. 59 odst. 2.

¹⁶⁵ SLÁDEČEK, V., MIKULE, V., SYLLOVÁ, J. *Ústava České republiky komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck. str. 430.

¹⁶⁶ KLÍMA, K. a kol., *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. s. 457.

¹⁶⁷ SLÁDEČEK, V., MIKULE, V., SYLLOVÁ, J. *Ústava České republiky komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck. str. 431.

změně a volba prezidenta a slib prezidenta republiky jsou časově odděleny, byť Ústava nevyklučuje, aby došlo ke složení slibu týž den na společné schůzi, na níž byl zvolen, ovšem jenom v případě, že prezidentský úřad není obsazen.¹⁶⁸ Forma slibu není stanovena, charakter společné schůze zákonodárního sboru ovšem vyžaduje, aby tak prezident učinil výslovně a ústně.¹⁶⁹

V praxi se setkáváme se skládáním slibu tak, že nově zvolený prezident, který má položenou pravou ruku na originálu Ústavy České republiky z roku 1992, přečte text slibu před předsedou Poslanecké sněmovny. V tomto momentu řídí volební schůzi místopředseda. Následně po podání ruky předsedovi Poslanecké sněmovny slib prezident stvrdí svým podpisem.¹⁷⁰

Co se týče textu slibu, není žádným překvapením, že prezident slibuje věrnost České republice, obdobně jako poslanec, senátor či člen vlády. Prezident se zavazuje zachovávat její Ústavu a zákony. Toto omezení na Ústavu a zákony je dáno slavnostním charakterem slibu, je zde kladen zvláštní důraz na dodržování nejvýznamnějších právních norem ze strany hlavy státu. Zdůraznění je zdá se i proto, že činnost prezidenta republiky coby orgánu veřejné moci je upravena v podstatě předpisy na úrovni zákonné a ústavní, ovšem prezident je stejně jako jakýkoliv jiný subjekt vázán právním řádem jako celkem, který je tvořen i podzákonými právními předpisy.¹⁷¹ Text je univerzální, je založen na vztahu hodnot právního státu a legitimacy demokracie což spatřuji především v textaci „v zájmu všeho lidu“. Ústava umožňuje zvláštní druh žaloby proti prezidentu republiky pro velezradu, a právě prezidentský slib, který nám tvoří základ pro posuzování činnosti prezidenta republiky k požadavkům svrchovanosti a demokracie, můžeme brát za základ skutkové podstaty velezrady.¹⁷²

¹⁶⁸ KLÍMA, K. a kol., *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. s. 457.

¹⁶⁹ Tamtéž 457.

¹⁷⁰ Tamtéž str. 457.

¹⁷¹ KLÍMA, K. a kol., *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005 str. 457.

¹⁷² Tamtéž str. 458.

Pro úplnost je vhodné připomenout, že slib prezidenta republiky se výlučně neváže na žádnou ideologii ani na náboženské vyznání. Např. polská ústava výslovně vyžaduje, aby součástí slibu hlavy státu byl náboženský dovětek typu „*K tomu mi dopomáhej Bůh*“. Není však vyloučeno, aby takový dovětek řekl i český nově zvolený prezident po složení slibu, takovýto dovětek by neměl na platnost slibu vliv. Dovětek není v Ústavě výslovně zmíněn a z hlediska ústavněprávního by se tak jednalo o irelevantní politickou či osobní proklamaci a náboženský dovětek nemůže být považován ani za výhradu k prezidentskému slibu dle čl. 60 Ústavy.¹⁷³

Odmítnutí slibu, nebo slib s výhradou

Situace, která v českých dějinách nikdy nenastala, je odmítnutí slibu, nebo složení slibu s výhradou. Ústava na tuto situaci pamatuje a předchází jí v čl. 60 Ústavy. Jedná se o naprosto specifickou situaci, jakousi poslední brzdu před ujmutím se funkce. Důvody využití tohoto nejsou obvyklé, ale pokusím se některé z nich uvést.

Předně se může jednat o důvod psychologický, kdy si zvolená osoba uvědomuje vážnost funkce, kterou není připravena zastávat. Dalším z důvodů může být neslučitelnost funkcí. Jak jsem již uvedl, slib má konstitutivní povahu, jeho pronesením dochází k zániku všech funkcí, které jsou s funkcí prezidenta neslučitelné, a důvod pro odmítnutí slibu se tak zdá být prostý. Nově zvolený prezident se rozhodne pro jinou funkci, kterou upřednostní. Kuriózním důvodem může být zvolení osoby, která se svým zvolením nepočítala, či s kandidaturou souhlasila pod nátlakem, či za účelem získání nějakého prospěchu či výhody, a není na výkon funkce psychicky připravena.¹⁷⁴

Slib s výhradou je vědomé jednání, které bylo učiněno bezprostředně před složením slibu, nebo po jeho složení. Může se projevovat různě, příkladem může být nevhodné chování prezidenta při slavnostním ceremoniálu. Za nevhodné

¹⁷³ Tamtéž str. 458.

¹⁷⁴ SLÁDEČEK, V., MIKULE, V., SYLLOVÁ, J. Ústava České republiky komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck. 2007. str. 434.

chování se však nepovažuje výpadek paměti. Za nevhodné se dá považovat jednání, které má explicitní povahu. Může se jednat o znevažující komentář ke slibu, textu slibu, například. „To je ale divadlo“, či „*složení slibu považuji za nedůstojné a zbytečné divadlo*“¹⁷⁵ Za slib s výhradou se dá rovněž považovat úmyslná záměna dikce slibu, či úmyslné vypuštění slova, nebo textu slibu. Příkladem může být, kdy místo v „*zájmu všeho lidu*“, vyřkne konkrétní politickou stranu či skupinu lidí. Vždy se ovšem musí jednat o úmyslné jednání, na pohnutkách a důvodech k tomuto jednání nezáleží. Překřek samotný se, ovšem za slib s výhradou považovat nedá.¹⁷⁶

Prezidentské volby v České republice

V historii samostatné České republiky jsme zažili celkem čtyři prezidentské volby a dva prezidenty, došlo tak na opakování mandátů v maximální možné míře, v jaké je ústava připouští. Jsou dvě velká jména, která samostatnou Českou republiku výrazně ovlivnila, hovořím o Václavu Havlovi a Václavu Klausovi. Jejich vliv na polistopadový vývoj a směřování České republiky byl tak výrazný, že si dovoluji tvrdit, že byli hlavou státu zcela právem.

Nyní se však pojďme zastavit u jejich voleb, zda bylo vše tak, jak Ústava předpokládala.

Volba v roce 1993

Touhy po samostatnosti byly tak silné, že je nemohla tehdejší hlava státu již dále přehlížet, a tak 20. července 1992 abdikoval Václav Havel s odůvodněním, že nemůže již nadále plnit své závazky, které pro něj vyplývají ze slibu věrnosti ČSFR, aby to bylo v souladu s jeho přesvědčením a svědomím.¹⁷⁷ S ohledem na rozpad federace a zmíněnou abdikaci Václava Havla muselo dojít k nové volbě prezidenta. Ústava počítala se dvěma komorami parlamentu, což se výrazně odráželo i v počtu volitelů. Průběh byl však odlišný

¹⁷⁵ Tamtéž str. 434.

¹⁷⁶ Tamtéž str. 434.

¹⁷⁷ ŠIMÍČEK, V. *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. s. 267.

od textu Ústavy. Senát započal svou existenci až v roce 1996, tedy o 3 roky později, než se uskutečnila volba prezidenta, a tak prvního českého prezidenta volilo pouze 200 poslanců Sněmovny.¹⁷⁸ Jak již bylo zmíněno, poslanci před počátkem volby samotné měli zvolit, zda se bude hlasovat tajně či veřejně, v tomto případě toto bylo dodrženo a byla schválena volba tajná. Odhlasována byla také možnost rozpravy o kandidátech. Bylo zřejmé, že hlavním kandidátem na post prvního českého prezidenta bude Václav Havel, ovšem nekandidoval na post hlavy státu sám, ve volbě se utkal s Marií Stiborovou a Miroslavem Sládkem. Po rozpravě samotné přistoupili poslanci k volbě prezidenta republiky. Ústava umožňovala až tři kola, ovšem jejich vyčerpání nebylo na místě. Poslanci zvolili Václava Havla již v prvním kole.¹⁷⁹

Jak již bylo uvedeno, podmínkou pro nabytí prezidentského úřadu je řádné složení slibu. K řádnému složení prezidentského slibu došlo 2. února 1993 na slavnostní schůzi Poslanecké sněmovny v prostorách Vladislavského sálu na Pražském hradě. Po vyřčení prezidentského slibu se tak stal prvním prezidentem samostatné České republiky Václav Havel. Svým zvolením započal již třetí prezidentské období, což ovšem na změny Ústav a celkové společenské změny neodporovalo Ústavě.¹⁸⁰

Volba v roce 1998

S ohledem na končící funkční období prezidenta Václava Havla bylo nutné přikročit k další volbě. Stalo se tak 20. ledna 1998, tedy přesně tak, jak ukládala Ústava, v posledních třiceti dnech funkčního období. V této volbě hlasovaly o budoucím prezidentovi obě komory Parlamentu, jak bylo stanoveno Ústavou, mimo jiné byla to první volba v historii České republiky, ve které bylo využito druhého kola volby. Hlasování bylo provedeno tajně, neboť návrh na

¹⁷⁸ ČERNÝ, Ondřej. *1992 a 1993: Volba prezidenta 2008* [online]. Český rozhlas, 2008, 8. 2. 2008 [cit. 2019-03-05]. Dostupné z: https://www.rozhlas.cz/prezident08/prezidentskevolby/_zprava/427281.

¹⁷⁹ KOPEČEK, Lubomír. *Éra nevinosti. Česká politika 1989 - 1997*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2010, 377 s. ISBN 9788087029985. s. 166.

¹⁸⁰ ČERNÝ, Ondřej. *1992 a 1993: Volba prezidenta 2008* [online]. Český rozhlas, 2008, 8. 2. 2008 [cit. 2019-03-05]. dostupné z: http://www.rozhlas.cz/prezident08/prezidentskevolby/_zprava/427281.

veřejné hlasování Jitky Seitlové z ODA nebyl přijat.¹⁸¹ Proti Václavu Havlovi, jenž prezidentský mandát ve volbě obhajoval, se postavil komunistický poslanec Stanislav Fischer a Havlův protikandidát z první volby, republikán Miroslav Sládek. K očekávanému zvolení Václava Havla v prvním kole ovšem nedošlo. Václav Havel nezískal nadpoloviční většinu hlasů ani v jedné komoře. Došlo tak k druhému kolu, do kterého postoupil jediný kandidát, a to Václav Havel, který byl následně zvolen prezidentem ČR pro druhé volební období, ovšem tím nejtěšnějším možným počtem hlasů.¹⁸² Součástí této volby se stal památný okamžik, který nastal po vystoupení předsedy poslaneckého klubu republikánů Jana Vítka, který ve svém vystoupení označil volbu prezidenta za nelegitimní. V samotném závěru svého vystoupení řekl: „*Pane Havle styďte se*“. Jako znamení nesouhlasu s vystoupením a názory republikánského poslance byl slyšet pískot první dámy.¹⁸³

Prezidentský slib byl složen na druhé společné schůzi obou komor parlamentu 2. února 1998, tedy přesně po 5 letech, a Václav Havel tak plynule navázal na přechodní volební období, v němž mohl na základě řádného složení slibu pokračovat.¹⁸⁴

Děni po volbě, nabralo nevídaný směr. Předseda SPR-RSČ Miroslav Sládek podal ústavní stížnost, ve které zpochybnil Havlovo zvolení, a žádal Ústavní soud, aby Havlovi předběžně uložil povinnost zdržet se složení prezidentského slibu do doby, než Ústavní soud rozhodne o ústavní stížnosti. Protikandidát Václava Havla byl totiž v období, kdy probíhala volba prezidenta republiky, ve vyšetřovací vazbě, neboť byl poslaneckou sněmovnou vydán

¹⁸¹ TABERY, Erik. *Hledá se prezident: Zákulisí voleb hlavy státu*. Praha: Respekt Publishing, a .s., 2008, 451 s. ISBN 9788090376670. S.104.

¹⁸² ČERNÝ, O . Prezidentské volby 1918 - 2003 [online]. 2008 [cit. 03. 03. 2019] Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/prezident08/prezidentskevolby/zprava/427281>

¹⁸³ VIDEO "Pane Havle, styďte se". A Dáša začala pískat. Právě před dvaceti lety se odehrála prezidentská volba se zavřeným Sládkem. *Parlamentní listy.cz* [online]. 19.01.2018 10:09 [cit. 2019-02-26]. Dostupné z <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/VIDEO-Pane-Havle-styďte-se-A-Dasa-zacala-piskat-Prave-pred-dvaceti-lety-se-odehrala-prezidentska-volba-se-zavrenym-Slادkem-520728>.

¹⁸⁴ Česká televize. *Archiv ČT24 Osmičkové ledny* [online]. 20. 1. 2018 [cit. 2019-02-26]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10116288585-archiv-ct24/218411058210002/obsah/595201-vaclav-havel-zvolen-znovu-prezidentem-1998>.

k vyšetřování. Bylo mu odňato právo hlasovat při volbě prezidenta mimo místo konání společné schůze obou komor, dle jeho slov protiústavně. Sládek se dovolával zastupitelské reprezentativní demokracie, která byla dle jeho tvrzení porušena, neboť lid, který zastupoval, se nemohl v důsledku napadeného opatření podílet na výkonu státní moci. Dále podotýká, že bylo porušeno i stěžejní politické právo republikánské strany, a to zúčastnit se svobodné soutěže politických stran v demokratické společnosti, neboť SPR-RSČ prosazovala jiného kandidáta, než byl Václav Havel. Sládek ve stížnosti navrhoval, aby byla celá prezidentská volba prohlášena za neplatnou.¹⁸⁵

Dne 21. října 1998 Ústavní soud České republiky, mimo ústní jednání, ústavní stížnost soudcem zpravodajem JUDr. Vlastimilem Ševčíkem odmítl a v odůvodnění konstatoval, že všechny negativní důsledky, na které stěžovatel v ústavní stížnosti poukazuje a ve vztahu ke své osobě ať již jako občana či poslance rozvádí, nemají svůj základ v protiústavním uplatnění veřejné moci. Dále konstatoval, že důsledky stěžovatelova občansky neukázněného postoje nemohou samy o sobě však protiústavnost ústavní stížnosti napadených rozhodnutí založit, stejně jako nemohou protiústavností ohrozit volbu prezidenta republiky, provedenou na společné schůzi obou komor Parlamentu České republiky dne 20. ledna 1998. Volba tak byla platná a Václav Havel mohl řádně složit slib prezidenta republiky a stát se tak hlavou státu na dalších 5 let.¹⁸⁶

Prezidentské volby v roce 2003

V roce 2003 se uskutečnila další, v pořadí již třetí volba prezidenta republiky. Před volbou samotnou bylo všem jasné, že se v úřadu prezidenta republiky objeví nová osobnost, neboť Ústava zakazovala Václavu Havlovi, aby kandidoval znovu, a bylo nutné zvolit nového kandidáta. Pojdme se podívat, kdo se o prezidentský úřad ucházel, jmen se totiž nenabízelo mnoho.¹⁸⁷ Navrženým kandidátem byl za opoziční ODS Václav Klaus, zakladatel a dlouholetý předseda

¹⁸⁵ Hospodářské noviny. *Sládek: Volba Havla je neplatná* [online]. *Economia*, a.s., 1998, 29.1. 1998 [cit. 2019-03-02]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-945291-sladek-volba-havla-je-neplatna>.

¹⁸⁶ náleží Ústavního soudu České republiky III. ÚS 36/98.

¹⁸⁷ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., *Ústava České republiky*, čl. 57 odst. 2.

ODS, který se v době volby se těšil nebývalé podpoře veřejnosti. Vládní ČSSD navrhla tehdejšího ministra spravedlnosti Jaroslava Bureše a díky systému nepřímé volby měl takřka jistý postup do případného druhého kola. KDU-ČSL navrhla předsedu Senátu Petra Pitharta, který se dle tehdejších průzkumů veřejného mínění těšil druhé největší popularitě. Posledním navrženým kandidátem na post prezidenta republiky byl kandidát KSČM Miroslav Kříženecký.¹⁸⁸

První kolo

15. ledna došlo k další společné schůzi obou komor Parlamentu ve Španělském sále Pražského hradu. Úkolem této schůze bylo zvolit budoucího prezidenta, a poslanci a senátoři vybírali ze čtyř kandidátů, které politické strany navrhly. Každý z kandidátů měl možnost navštívit jednotlivé poslanecké a senátorské kluby ve snaze přesvědčit nerozhodnuté voliče na svou stranu. Řada kandidátů ovšem měla své šance výrazně snižené, jako například kandidát KSČM, neboť těžko si představit, že by pouhých 14 let po Sametové revoluci se stal hlavou státu komunistou, a s výjimkou Václava Klause byla podpora ostatních kandidátů nízká.¹⁸⁹ Před zahájením volby samotné bylo nutné rozhodnout, zda bude volba tajná či veřejná. Obě komory se shodly na volbě tajné.

V této prezidentské volbě vystoupil i končící prezident Václav Havel, který se s Parlamentem rozloučil a popřál, aby došlo ke zvolení prezidenta již v prvním kole. Následovaly podle losu projevy prezidentských kandidátů.¹⁹⁰

Za zmínku stojí projev Václava Klause, a na tomto místě si dovolím zdůraznit především úvod: „*Scházíme se při první skutečné volbě prezidenta v historii naší země. Poprvé v dějinách Československa, resp. České republiky o tento úřad usiluje více kandidátů. Poprvé není před prezidentskou volbou*

¹⁸⁸ HIKELOVÁ, Hana a Dušan VALENTA. 2003: Prezidentské volby 1918 - 2003. *Český rozhlas* [online]. 8.2.2008 [cit.2019-02-27]. Dostupné z: <https://www.rozhlas.cz/prezident08/prezidentskevolby/zprava/427278>

¹⁸⁹ ŠIMÍČEK, V. *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. s.268.

¹⁹⁰ HIKELOVÁ, Hana a Dušan VALENTA. 2003: Prezidentské volby 1918 - 2003. *Český rozhlas* [online]. 8.2.2008 [cit.2019-02-27]. Dostupné z: <https://www.rozhlas.cz/prezident08/prezidentskevolby/zprava/427278>

*rozhodnuto. Poprvé se nejedná o volbu více méně manifestační. Po třinácti letech na tuto pozici nekandiduje Václav Havel. Je to také pravděpodobně naposledy, kdy je prezident volen zastupitelskými sbory, neboť ve veřejnosti panuje téměř všeobecná shoda, že by tato volba napříště měla probíhat formou všelidového hlasování. To všechno zvažuje závažnost dnešního okamžiku.*¹⁹¹

I přes důraz na vážnost okamžiku, ostatně možná také pro něj, nebyl v prvním kole zvolen žádný kandidát. K řádnému zvolení bylo zapotřebí získat nadpoloviční většinu hlasů všech poslanců a nadpoloviční většinu hlasů všech senátorů, což se žádnému z kandidátů nepovedlo, a tak následovalo Ústavou předpokládané a umožněné druhé kolo.¹⁹²

Druhé a třetí kolo volby

Do druhého kola postoupil kandidát opoziční ODS, podporovaný především Poslaneckou sněmovnou. Protikandidátem v druhém kole mu byl Petr Pithart za KDU-ČSL který na svou stranu získal většinu senátorů. Ústava umožňuje mezi prvním a druhým kolem čtrnáctidenní prodlevu, ale s ohledem na rychlost, s jakou tato volba probíhala, a osobnosti, které se o post ucházely, bylo vhodnější ve volbě pokračovat tentýž den¹⁹³. Bylo tedy odhlasováno, že bude ve volbě pokračováno. K vítězství ve druhém kole stačilo, aby jeden kandidát získal nadpoloviční většinu hlasů přítomných poslanců a nadpoloviční většinu hlasů přítomných senátorů, což bylo s ohledem na jejich politickou příslušnost a tehdejší funkce značně problematické. Ani ve druhém kole se kandidátům nepodařilo přesvědčit dostatečný počet volitelů, tak se dospělo ke třetímu kolu, ve kterém získal Václav Klaus 113 volitelů a Petr Pithart 84 volitelů. Na řádné zvolení to ovšem stále nestačilo, a tak vzhledem k patové situaci musely po třetím kole následovat nové volby.^{194,195}

¹⁹¹ KLAUS, Václav. *Tři projevy Václava Klause*. Praha: Press Servis, 2003. ISBN 80-903269-0-7 -8 .

¹⁹² ŠIMÍČEK, V. *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. s.268.

¹⁹³ Ústavní zákon č. 1 /1993 Sb., *Ústava České republiky*, Čl. 58 odst. 3.

¹⁹⁴ Ústavní zákon č. 1 /1993 Sb., *Ústava České republiky*, Čl. 58 odst. 8.

¹⁹⁵ iDnes.cz a ČTK. Volba nemá vítěze, Zeman je ve hře: Prezidentské volby 1918 - 2003. *IDnes.cz* [online]. 15. ledna 2003 [cit. 2019-02-27]. Dostupné z:

Pokusíme-li se zhodnotit jednotlivá kola, můžeme jednoznačně konstatovat, že nejúspěšnějším kandidátem byl Václav Klaus, který díky svým projevům a výrazné osobnosti dokázal na svou stranu naklonit hlasy volitelů napříč politickým spektrem a do jisté míry i díky tajné volbě. Václav Klaus vyhrál všechna kola, ovšem podpora nebyla natolik dostatečná, aby došlo v jednom z volebních kol k jeho zvolení. Protikandidát Petr Pithart potvrdil svou dominanci především v Senátu, kde jako jeho předseda měl řadu stoupců, kteří mu podporu vyjadřovali po celý čas volby. V poslanecké sněmovně, ovšem lidovecký kandidát již tak silný nebyl a v průběhu volby se začínala tato slabost projevat čím dál tím více. Bylo namístě začít uvažovat nad skutečností, kdy se Václavu Klausovi podaří přesvědčit i řadu senátorů, aby se mohl stát hlavou státu.

Druhá volba

V tento okamžik se projevila skutečnost, se kterou Ústava ne příliš počítala, neboť neřeší, za jak dlouho se má konat druhá volba. Tato skutečnost se stala předmětem řady sporů, doba však musí být dostatečně dlouhá na to, aby došlo k řádnému výběru nových kandidátů, ovšem touhou zákonodárců bylo toto časové období snížit na minimum, neboť konec mandátu Václava Havla se nenávratně blížil a nikdy nebylo vhodné nechávat prezidentský úřad neobsazený, a tak byla další společná schůze svolána na 24. ledna 2003. V druhé volbě došlo ke snížení počtu kandidátů, a o prezidentský úřad se již ucházeli tři kandidáti namísto původních čtyř. O prezidentský post se byl připraven utkat Václav Klaus, který byl nominován ODS a byl považován za kandidáta nejsilnějšího. ČSSD oproti volbě první kandidáta změnila a do boje o Hrad poslala Miloše Zemana, tedy tehdejšího předsedu, a třetím uchazečem byla žena nominovaná Uníí svobody a ODA, paní senátorka Jaroslava Moserová.¹⁹⁶

Způsob volby byl znovu odhlasován celkem rychle a byl zvolen známý způsob, tedy volba tajná. Tajná volba obvykle přináší řadu překvapení a ani

https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/volba-nema-viteze-zeman-je-ve-hre.A030115_102337_prezident_jan.

¹⁹⁶ ŠMÍČEK, V. *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. s.268.

v této volbě tomu nebylo jinak. Výrazným překvapením byl postup senátorky Jaroslavy Moserové na úkor Miloše Zemana, který byl považován za výrazného favorita ve volbě samotné. Můžeme konstatovat, že situace z druhé volby a první volby byla obdobná, neboť v Poslanecké sněmovně získal největší podporu Václav Klaus, zatímco v Senátu zvítězila Jaroslava Moserová. A stejný scénář se opakoval i v kole třetím, kdy i oproti tomu, že svůj hlas odevzdalo všech 281 volitelů, prezident zvolen nebyl.¹⁹⁷

Třetí volba

Myšlenka v projevu při první volbě nastíněná Václavem Klausem, že se může jednat o poslední volbu, kdy volí zákonodárny sbor, začala nabírat na síle a dvě neúspěšné volby tuto myšlenku neustále utvrzovaly. Zákonodárci si tuto skutečnost uvědomovali, a proto se začalo hovořit o tom, že již další volba prezidenta v roce 2008 by měla být volbou přímou. Třetí volby se zúčastnili pouze dva kandidáti, a to Václav Klaus, vítěz dvou voleb předešlých, ovšem, jak již bylo několikrát zmíněno, s nedostatečným počtem hlasů, a jako protikandidát se mu postavil vysokoškolský profesor Jan Sokol, kterého nominovala vládní koalice. S ohledem na předešlé patové situace nedošlo k nominování kandidáta, který by pocházel z horní komory Parlamentu a Jan Sokol měl představovat „nadstranického“ kandidáta. Volba byla opět tajná a překvapení se neočekávalo.¹⁹⁸

Jednotlivá kola volby

Překvapení, které se neočekávalo, se začínalo stávat skutečností, neboť „nadstranický“ kandidát Václavu Klausovi ubral výrazný počet hlasů, a tak prezident zvolen nebyl ani v prvním ani v druhém kole a zdálo se, že dojde k dalším volbám, což by do jisté míry znamenalo, že prezidentský úřad bude neobsazen. Změnu přineslo třetí kolo třetích voleb, kdy se na stranu Václava

¹⁹⁷ ZLATKOVSKÝ, Michal. Pithart? Zeman? Klaus! Jak se hledal prezident: 2. díl: Volba prezidenta (2003). *Irozhlas* [online]. 10. října 2017 [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/pithart-zeman-klaus-jak-se-hledal-prezident_1710101001_zlo.

¹⁹⁸ PERKNEROVÁ, Kateřina a Lukáš BEK. Novým prezidentem ČR je Václav Klaus. *IDnes.cz* [online]. Praha, 28. února 2003 [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/3273-novym-prezidentem-cr-je-vaclav-klaus.html>.

Klause přiklonil již dostatečný počet volitelů, kdy při účasti všech 281 volitelů získal Václav Klaus 143 hlasů. Požadavek Ústavy byl splněn. Aby se mohl Václav Klaus ujmout prezidentského úřadu, scházelo ještě složit prezidentský slib, ten Václav Klaus složil do rukou předsedy Poslanecké sněmovny dne 7. března 2003, a tak se stal druhým prezidentem samostatné České republiky. Ve svém inauguračním projevu nezapomněl na přítomného exprezidenta Václava Havla a na jeho adresu podotkl, že označení prezident mu již zůstane a lidé mu tak budou říkat vždy.¹⁹⁹ I přes projevy, myšlenky a předložené návrhy na přímou volbu nebyl žádný návrh uveden v život do samotného konce volebního období úřadujícího prezidenta Václava Klause, a tak bylo nutné přistoupit znovu k nepřímé volbě.

2008 a prezidentská volba

Termín 8. února jako termín volby byl stanoven dohodou předsedů obou komor Parlamentu a do volby byli nominováni dva kandidáti. Šlo o Jana Švejnara, kandidáta Strany zelených, který si získal podporu ČSSD a úřadujícího prezidenta Václava Klause, kterého navrhla ODS.

První volba

Ohlédneme-li se za volbami, které předcházely této volbě, můžeme konstatovat, že o způsobu volby, zda tajně či veřejně, nebylo dlouhého sporu, ovšem tato volba byla jisté unikum, jelikož jednotlivé strany nemohly dosáhnout shody. ODS byla jednoznačně pro volbu tajnou, zatímco ČSSD trvala na volbě veřejné, později byla pro veřejnou formu volby i KDU-ČSL. Celou situaci vyhrotila návštěva Jiřího Weigla z prezidentovy kanceláře u poradce Miloše Zemana, Miroslava Šloufa, po které Weigl přiznal, že mezi nerozhodnutými voliteli hledal hlasy pro Václava Klause. Je pravděpodobné, že toto bylo pomyslnou poslední kapkou pro rozhodnutí, jelikož po tomto zjištění se k veřejné volbě přiklonila i Strana zelených,²⁰⁰ ovšem tím peripetie ohledně způsobu volby

¹⁹⁹ Tamtéž.

²⁰⁰ SVOBODOVÁ, Novinky, ČTK a Novinky SATTler. Videozáznam Weigla se Šloufem mohl uniknout z rozvědky. *IDnes.cz* [online]. Praha, 12. února 2008 [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/132985-videozaznam-weigla-se-sloufem-mohl-uniknout-z-rozvedky.html>

nekončí, neboť senátor Přemysl Sobotka z ODS navrhoval, aby každá z komor o způsobu volby rozhodla odděleně. Tento návrh nebyl přijat, a tak byla zvolena veřejná forma hlasování.²⁰¹

K volbě se přistoupilo v pozdních večerních hodinách, ovšem díky veřejnosti hlasování byly výsledky rychle sečteny, vyhodnoceny a oznámeny téměř do půl hodiny. Nikdo neočekával vítězství jednoho z kandidátů v prvním kole, a tak se také stalo. Žádný z kandidátů nedostal potřebný počet hlasů a oba postoupili do druhého kola, které se konalo jako ve volbě v roce 1998 v tentýž večer. Václava Klause podpořila ODS, KDU-ČSL a poslanci, kteří v průběhu mandátu opustili ČSSD, oproti tomu Jana Švejnara podpořila ČSSD, Strana zelených a KSČM.

Překvapením bylo, že po sečtení všech hlasů dělil jednotlivé kandidáty jediný hlas ve prospěch Václava Klause, což by ve třetím kole k řádnému zvolení stačilo. Třetímu kolu ovšem předcházela sled několika událostí, u kterých se můžeme domnívat, že volbu ovlivnily přímo či nepřímo a kterým veřejnost a media věnovala výraznou pozornost. Jednalo se o údajné výhrůžky, které byly adresovány senátorce Janě Juřenčákové a Josefu Kalbáčovi, který Hrad při jednání opustil. Jeho hlas pro, s největší pravděpodobností pro Václava Klause, byl ztracen. Kalbáč Václava Klause již dvakrát podpořil a dalo se předpokládat, že tak učiní opětovně. Volba byla ovlivněna také odchodem ze sálu senátora Karla Bartáka a poslance Evžena Snitilého. Jednalo se o dlouho diskutovaný sled událostí, kterému byla věnována nejedna titulní strana, a který zapříčinil, že prezident nebyl zvolen ani ve třetím kole, neboť Václavu Klausovi chyběl jediný hlas k řádnému zvolení.²⁰²

První volba zvolení nového prezidenta nepřinesla, a tak bylo nutné přistoupit k volbě druhé.

²⁰¹ PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY, KANCELÁŘ POSLANECKÉ SNĚMOVNY. *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna* [online]. c1995-2011 [cit. 2011-06-06]. FS ČSSR 1981-1986, SL a SN, 17. schůze, část 1/2-2/2 (22.5.1985). Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/eknih/2006ps/psse/stenprot/001schuz/s001003.htm>

²⁰² ZVOLÁNEK, Jan, Josef KOPECKÝ, Naděžda PETROVÁ, Adam B. BARTOŠ a Ivana SVOBODOVÁ. Česko nového prezidenta nemá, Klausovi chyběl jediný hlas. *IDnes.cz*[online]. Praha, 9. února 2008 [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/cesko-noveho-prezidenta-nema-klausovi-chybel-jediny-hlas.A080209_084026_domaci_jan.

Ta byla plánovaná na 15. února 2008. Jak u voleb v roce 2003 docházelo k postupnému snižování počtu kandidátů, zde tomu bylo naopak a do druhé volby byla k původním dvěma kandidátům nominována KSČM europoslankyně Jana Bobošíková. Bouřlivá atmosféra a debata opadla, a po projevech kandidátů bylo možné přistoupit k volbě samotné. Před konáním prvního kola volby došlo ke stažení kandidatury Jany Bobošíkové, která svůj krok odůvodnila nezískáním potřebné podpory pro volbu, a tak se rozhodla svoji kandidaturu stáhnout.^{203,204}

Volba byla opět veřejná, a první kolo vítěze nepřineslo, ze Senátu postoupil Václav Klaus a z Poslanecké sněmovny postoupil Jan Švejnar. Ve druhém kole ztratil Jan Švejnar 10 hlasů v Poslanecké sněmovně a před třetím kolem se Strana zelených odebrala ke krátké poradě, po níž ve třetím kole volitelé zvolili Václava Klause, který v součtu dosáhl 141 hlasů, což překročilo Ústavou předpokládané kvorum pro řádné zvolení prezidenta republiky. Dne 7. března 2008 byl slavnostně složen Ústavou předepsaný slib, a Václav Klaus se stal prezidentem České republiky na dalších pět let.²⁰⁵

²⁰³ KRATOCHVÍL, Luboš, Josef KOPECKÝ, Barbora NĚMCOVÁ, Adam B. BARTOŠ a Ivana SVOBODOVÁ. Klaus se stal opět prezidentem. Získal 141 hlasů, Švejnar 111. *IDnes.cz*[online]. Praha, 15. února 2008 [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/cesko-noveho-prezidenta-nema-klausovi-chybel-jediny-hlas.A080209_084026_domaci_jan.

²⁰⁴ VODIČKA, Karel a Ladislav CABADA. *Politický systém České republiky: historie a současnost.2* . aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2007, 374 s.ISBN 9788073673376. s. 122.

²⁰⁵ Tamtéž.

KAPITOLA III – Volba prezidenta České republiky přímo

Jak již ve svém projevu nastínil Václav Klaus, přímá volba se zdála více a více aktuálním tématem a celkem logickým krokem již dostatečně vyspělé demokratické společnosti.

Ovšem nemohu opomenout, že přímá volba byla velkým tématem již před projevem Václava Klause. Pro mnohé bude možným překvapením, že první snaha o přímou volbu přichází s pádem komunistického režimu a následným rozpadem České a Slovenské Federativní republiky. První návrh byl iniciován tehdejšími klubem KSČ v prosinci 1989. K projednání návrhu na plénu Federálního shromáždění však nikdy nedošlo. Dále byla přímá volba diskutována ve spojitosti s rozpadem České a Slovenské Federativní Republiky a podporovatelem této myšlenky byl právě Václav Havel. Došlo k podání dvou návrhů, důvodem pro zvažování myšlenky přímé volby mohl být sílící tlak především ze strany republikánů a obava, že ke zvolení Václava Havla by v parlamentní volbě roku 1993 dojít nemuselo.²⁰⁶ Veškeré tyto snahy vyzněly naprázdno a přetrvala v mé práci již zmíněná volba nepřímá a parlamentní režim.²⁰⁷

Zájem o přímou volbu ovšem přichází téměř až po deseti letech, kdy Václav Havel končí svůj mandát a na místě jsou debaty o jeho nástupci. Roku 2001 přichází řada návrhů na zavedení přímé volby. S ohledem na skutečnost, že se jednalo o zákon ústavní, byla nutná kvalifikovaná většina, a tu nebylo snadné získat. První čtyři návrhy neprošly ani přes první čtení, až návrh pátý předložený dva dny před volbou prezidenta v roce 2003, konkrétně 13. ledna, prvním čtením

²⁰⁶ CHARVÁT, Jakub a Petr JUST. *První přímá volba prezidenta ČR v roce 2013: cesta k jejímu zavedení a okolnosti a politické důsledky první přímé volby*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2014. ISBN 978-80-86855-96-7. s. 15.

²⁰⁷ ŠEDO, Jakub, ed. *České prezidentské volby v roce 2013*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2013. Politologická řada. ISBN 978-80-7325-325-7. str. 13.

prošel, ovšem úspěšný také nebyl. Od roku 2001 do roku června 2010 bylo předloženo celkem 12. návrhů a ani jeden nebyl úspěšný.²⁰⁸

Zlom a přijetí přímé volby

Výrazným rokem ve vývoji přímé volby byl rok 2008, kdy došlo k druhé volbě prezidenta Václava Klause. Volba byla obecně negativně vnímána veřejností a velice často označována za nedůstojnou. Mezi zastánce přímé volby se řadily z politických stran zejména ČSSD a KDU-ČSL. Výrazným podporovatel byl i Václav Havel. Mezi odpůrce patřila hlavně ODS a KSČM, mezi odpůrce se rovněž zařadil i tehdejší prezident Václav Klaus.²⁰⁹

Jednalo se o návrh vládní a po letech hledání společného konsenzu se zdálo, že právě tento návrh získá dostatečnou podporu. Do Poslanecké sněmovny vstupují dvě nové strany TOP09 a VV a dalším zcela nepochybným aspektem, který si dovoluji připomenout, je blížící se konec mandátu Václava Klause, jenž nemohl již znovu kandidovat. Do popředí se znovu dostávala otázka, kdo jej nahradí. Strany při volbách minulých měly svého kandidáta, který byl dostatečnou politickou osobností a minimálně postup do druhého kola se dal očekávat. V době hlasování o návrhu ústavního zákona o zavedení přímé volby ovšem politické strany zastoupené v Parlamentu České republiky tuto jistotu neměly, neměly svého kandidáta, který by byl dostatečnou osobností, aby si získal hlasy i nových stran. Vládní návrh byl Poslaneckou sněmovnou přijat v celkovém počtu 159 hlasů, což plně stačilo a projednávání návrhu bylo tak postoupeno Senátu.²¹⁰

²⁰⁸ ŠUTKA, Pavel. *Zákon o volbě prezidenta republiky - přednosti a nedostatky ve srovnání s úpravami států Evropské unie*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-169-4. str. 15-16.

²⁰⁹ Tamtéž str. 28-29.

²¹⁰ Tamtéž str. 25.

Argumenty pro a proti zavedení přímé volby

Diskuse na téma zavedení přímé volby probíhala mnoho let a často se opakovala.

Mezi základní argumenty pro přijetí volby patřil silnější mandát přímo voleného prezidenta, výraznější nadstranickost, především ve smyslu zvolení občany na Parlamentu nezávisle a oslabení nadměrného vlivu politických stran. Přijetím přímé volby příznivci očekávali zvýšení zájmu občanů o politiku a důvěru v politický systém, a především zabránění politikaření u volby prezidenta jako to bylo v roce 2003 nebo 2008. Rovněž přijetím přímé volby by došlo k zabránění možného zablokování volby prezidenta a jako doplňující argument byla skutečnost, že přímou volbu prezidenta používá většina zemí v Evropě.

Odpůrci přímé volby spatřovali základní problém především v přímé volbě jako takové, neboť dle jejich názoru neodpovídá parlamentnímu modelu demokracie a může přinést nestabilitu a snahu o změnu systému. Rovněž tvrdili, že posílení postavení prezidenta není nutné ani žádoucí. Slabý prezident zůstane ve stínu slabého prezidenství parlamentního systému a silný prezident se bude dovolávat silnějších pravomocí a odvolávat na přímou volbu prezidenta, což povede ke střetům s vládou a parlamentem. Volič bude v obou případech politikou znechucen a k zvýšenému zájmu nedojde, ba naopak. Odpůrci se obávají únavy voličů, zájem u první volby je vždy veliký, ovšem co volby budoucí a zatížení voliče další volbou, u které se očekává jeho aktivní přítomnost. Ohledně nedůstojnosti nepřímé volby vyjadřují odpůrci přímé volby obavu nad volební kampaní, která se může změnit v mnohem nedůstojnější, než je volba na společné schůzi obou komor. A v neposlední řadě poukazují na vyšší ekonomickou nákladnost voleb.²¹¹

Názory ústavních právníků

V této části si dovolím uvést několik názorů ústavních právníků a kantorů, kteří se k přijetí přímé volby vyjádřili.

²¹¹ ŠEDO, Jakub, ed. *České prezidentské volby v roce 2013*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2013. Politologická řada. ISBN 978-80-7325-325-7. s 11-13.

Prvním bude názor prof. JUDr. Aleše Gerlocha, CSc. Profesor Gerloch se přímé volbě nebrání, dle jeho názoru je zvolení prezidenta pro politické strany stále větším problémem. Ke změně ústavy dodává, že postavení prezidenta a jeho pravomoci zůstávají beze změn.²¹²

Dle názoru JUDr. Zdeňka Koudelky, Ph.D., zavedením přímé volby se nemusí měnit pravomoci prezidenta a způsob ustavení do funkce nemusí mít žádný vliv na odpovědnost prezidenta, ať již právní nebo politickou.

Prof. nzw. et Doc. JUDr. Karel Klíma, CSc., dr. Hab. nepovažuje zavedení přímé volby za řešení současné situace z hlediska koncepčního. Předmětné ústavní změny přímé volby prezidenta považuje za akceptovatelné, ovšem změnu považuje za nesystémovou. Dochází k řešení technologie volby, nedochází k řešení změn v celém systému.

JUDr. PhDr. Jan Wintř považuje změnu za neodůvodněnou, dle jeho názoru může dojít k narušení stability mezi jednotlivými ústavními orgány. Dle jeho názoru může zavedení přímé volby nevhodným způsobem vychýlit rovnováhu mezi ústavními orgány a posílit tak postavení prezidenta tím, že bude poukazovat na skutečnost, že obdržel podporu více občanů než premiér. Nepřímo tak dojde k posílení jeho postavení na úkor Parlamentu. Obecně lze říci, že odborná veřejnost se ke změně volby stavěla negativně.

JUDr. Jan Kudrna, Ph.D. poukazuje především na skutečnost, že přijetím přímé volby může dojít k ohrožení nadstranickosti prezidenta. Nově volený prezident bude mít v průběhu kampaně svůj program a bude se jej snažit naplnit. Považuje za pravděpodobné, že se objeví nový mocenský konkurent a dojde k narušení mocenského bloku vláda – sněmovní většina.²¹³

²¹² Senát Parlamentu ČR. Přímá volba prezidenta republiky: důvody, podmínky, důsledky: Konference[online]. 2011, 8.2.2012 [cit.2019-03-14]. Dostupné z: https://www.senat.cz/xqw/xervlet/psssenat/webNahled?id_doc=60276&id_var=51070

²¹³ PETŘÍK, Lukáš. Skrytá hrozba: Přímá volba prezidenta destabilizuje stát. Máme analýzy [online]. 2012, 8.2.2012 [cit.2019-03-14]. Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/exkluzivne/Skryta-hrozba-Prima-volba-prezidenta-destabilizuje-stat-Mame-analyzy-222365>.

Postavení prezidenta v současném ústavním a politickém systému

Česká ústava navzdor obavám z výrazného posílení mandátu prezidenta výslovně nestanoví, jaký typ režimu ustavuje. Politické vědy však na základě vztahů mezi institucemi legislativními a exekutivními dokáží poměrně přesně rozlišit typ režimu. Český politický systém byl počátkem svého zrodu ustanoven jako systém parlamentní. Od roku 1920 nedošlo ke změně a prezident tak stále zůstává v postavení reprezentanta státu a moderátora v případě konfliktu.

Český prezident byl vždy chápán jako silný aktér na politickém poli, což bylo dáno především osobnostmi, které tuto funkci zastávaly, ať už to byl T. G. Masaryk nebo Václav Havel. Oba se výrazně snažili o rozšíření svých pravomocí, do politiky se aktivně zapojovali, vystupovali ze své reprezentační a moderační role a aktivně prosazovali vlastní názory. Jak Václav Havel, tak Václav Klaus se shodně snažili posouvat své kompetence za ústavní rámec, a to především v oblasti zahraniční politiky a sestavování vlády.

Ústava řadí prezidenta do výkonné moci, ovšem prezident není vykonavatelem, neboť nemá skutečnou výkonnou moc, ta je vložena do rukou premiéra a vlády. Silné osobnosti v úřadu prezidenta může bez pochybností svědčit fakt, že mnohé prezidentské pravomoci jsou napsány vcelku vágně. Mnohé z nich neobsahují přesné časové vymezení, což prezidentu do jisté míry umožňuje lavírování a vytváření tlaku na Parlament, vládu, či občany samotné. Toto flexibilní vymezení může podněcovat řadu názorů, které se domnívají, že dochází ke změně systému z parlamentního na poloprezidentský či snad prezidentský.

Zde si dovolím citovat názor autorů Brunclíka a Kubáta „Prezident sice není pouhým obřadníkem, může uplatňovat svůj politický vliv a jeho všeobecná a přímá volba mu v tom výrazně napomáhá. Na druhou stranu český demokratický režim prezidentovi neumožňuje uplatňovat reálnou a přímou, pozitivní a politickou výkonnou pravomoc, jak by v poloprezidencialismu mělo být“²¹⁴

²¹⁴ JUST, Petr, Olga BRUNNEROVÁ a Jakub CHARVÁT. *Dobývání Hradu: česká prezidentská volba 2018*. Praha: Togga, 2018. ISBN 978-80-7476-143-0 . s.57 – 60.

Přijetí návrhu v Senátu a podpis prezidenta

Senát návrh 49 kladnými hlasy přijal.²¹⁵ Prezident republiky i přes své nesouhlasné stanovisko zákon podepsal dne 17. února 2012 a k vyhlášení Ústavního zákona ve sbírce zákonů došlo dne 12. března 2012 jako ústavního zákona č.71/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky, kterým se mění zákon č. 1 /1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.²¹⁶

Přijaté legislativní změny upravující volbu prezidenta

K ústavnímu zákonu byl následně přijat prováděcí zákon č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky. Nominaci kandidátů, proces volby a volbu samotnou upravuje čl. 56 Ústavy. Prováděcí zákon více rozvinul proces volby, podmínky výkonu volebního práva při volbě prezidenta republiky, stanovil podrobnosti ohledně navrhování kandidátů, vyhlašování voleb, taktéž vyhlášení výsledku volby a možnost jejího přezkumu.²¹⁷ Nemůže zůstat opomenuto, že návrh tohoto zákona nebyl v průběhu projednávání ústavního zákona 71/2012 Sb. vůbec předložen.²¹⁸ Dnes již můžeme jen spekulovat, zda byl tento proces účelný. Je zcela neoddiskutovatelné, že tento prováděcí zákona stanoví zcela neopomenutelná práva, která při projednávání ústavního zákona nebyla projednávána, jako je například soudní přezkum a obecně detaily prezidentské volby, jejichž dodržení je pro řádnou volbu mimořádně podstatné.

Oba zákony nabyly účinnost ke dni 1. října 2012 a s ohledem na volbu v roce 2008 můžeme směle konstatovat, že to bylo pouhých 102 dní před konáním historicky první přímé volby prezidenta v České republice. Času na

215 24. schůze, 17. hlasování, 18.7. 2012. In Senát Parlamentu České republiky [online]. [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasy?G=13080&O=8>.

216 Česká republika. Ústavní zákon č. 158 ze dne 8. února 2012, kterým se mění ústavní zákon č. 1 /1993 Sb., Ústava České republiky, ve změně pozdějších zákonů. In *Sbírka zákonů*. 2012, částka 28, s. 850.

217 Česká republika. Zákon č. 275 ze dne 18. července 2012, o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta republiky) In *Sbírka zákonů*. 2012, částka 95, s. 3554.

218 Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Sněmovní tisk 613 N.z o volbě prezidenta republiky: Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 2010 – 2013* [online]. [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&t=613http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&t=415>.

přípravu voleb a přípravu orgánů zabezpečujících průběh volby nezbývalo mnoho. Změna volebního systému v České republice, navzdor její plánovanosti, ovlivnila především samotné kandidáty, kteří měli v úmyslu se volby zúčastnit.

Přímá volba

Požadavky na kandidáta

Jako již tradičně v Ústavách a zákonech upravujících volbu prezidenta republiky, nacházíme podmínku občanství. Ani co se týče přímé volby, není tato podmínka opomenuta.

Občanství

Jedná se o naprosto základní požadavek na kandidáta. V této souvislosti je vhodné zmínit možný zákaz dvojího občanství v průběhu volby, tak jak jej upravuje úprava bulharská, který je kritizován jako odporující Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. V českém kontextu by se za takovýchto podmínek nemohl voleb účastnit například Karel Schwarzenberg, který má rovněž občanství švýcarské. České právo upravující volbu prezidenta republiky neklade podmínku pobytu na území, jehož prezidentem má být zvolen, rovněž neklade podmínku rodilého občana, o které jsme již hovořili.²¹⁹

Věk

Další již známou podmínkou je věk, který zůstal nezměněn a setrval na 40 letech věku kandidáta. Dle mého názoru tento konzervativnější přístup považuji za zcela vhodný, prezidentem by se měl stát člověk, který již disponuje určitou životní zkušeností, znalostí a jeho názory jsou národu známy. Prezident, jak již vyplývá z jeho postavení, by měl být člověk uznávaný veřejností i světu známý. Mladý nezkušený člověk bude jen obtížně moderátorem politických nesvárů. Ovšem na tomto místě si dovoluji odkázat do kapitoly první své práce, kdy byl dosažený věk, který byl požadována na prezidentského kandidáta, snížen na 35

²¹⁹ ŠUTKA, Pavel. *Zákon o volbě prezidenta republiky - přednosti a nedostatky ve srovnání s úpravami států Evropské unie*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-169-4. str. 34

let, a to na základě ústavní listiny z roku 1920 a po mnoho let nebyl přímo stanoven.²²⁰

Plná svéprávnost

Česká úprava vyžaduje plnou svéprávnost. Požadavek lze vykládat tak, že prezident netrpí žádnou duševní poruchou.²²¹

Návrh

Není novinkou, že kandidát musí být navržen, novinkou také není, že svého kandidáta mohou navrhnout poslanci a senátoři.

Převratnou novinkou ovšem je kandidát občanský, kandidát z lidu, který nemá podporu zákonodárců. Takový kandidát může kandidátní listinu podat sám, pokud splní podmínku státního občanství a dosáhl věku 18 let, nebo jej může někdo navrhnout. Pokud ovšem dochází k podání kandidátní listiny bez příslušné podpory zákonodárců, je nutné ke kandidátní listině přiložit petiční arch, obsahující nejméně 50.000 platných podpisů. Za platný podpis se považuje podpis občana s právem volit prezidenta. Zákon o volbě prezidenta stanoví v § 4 odst. 2 možnosti, za kterých lze právo volit prezidenta omezit. Je to především omezení osobní svobody z důvodu ochrany zdraví a ochrany lidí, nebo omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva. Podpis těchto osob by tak neměl být platný.

Obecně je volič upraven v § 4 odst. 1 ZVPR ČR jako *státní občan České republiky, který alespoň v druhý den volby prezidenta dosáhl věku 18 let. Ve druhém kole volby prezidenta může volit i občan, který alespoň v druhý den konání druhého kola volby prezidenta dosáhl věku 18 let.* Zde si dovoluji uvést úpravu voliče, tak jak k ní přistupuje Ústava v čl. 56 odst. 6: *„Právo volit má každý občan České republiky, který dostáhl věku 18 let.“* Je patrné, že předpis vymezení občana oprávněného volit prezidenta republiky je odlišný a zákon nám zde omezuje právo zakotvené Ústavou, a to, aniž by došlo k předvídání tohoto

²²⁰ Tamtéž str. 34.

²²¹ Zákon č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta republiky, § 5.

omezení, nebo jakéhokoliv odkazu. V případě střetu zájmu musí mít přednost vymezení ústavní a dle mého názoru by se omezení nemělo aplikovat. Aby mohlo dojít k řádnému prověření kandidátních listin, je nutné je podat nejpozději 66 dní přede dnem volby prezidenta republiky. Kandidátní listina se podává k Ministerstvu vnitra, které přezkoumá, zda jsou splněny podmínky pro účast kandidáta v prezidentské volbě.²²²

Samotné navrhování kandidátů upravuje Ústava v čl. 56 odst. 5.

Vyjádření podpory 50.000 občanů

Než přistoupím k prověřování podpisů, zaměřím se na požadavek 50.000 podpisů, neboť právě tento požadavek se stal terčem jedné z nejčastěji napadaných podmínek u NSS a ÚS. S ohledem na již proběhlé volby a jejich závěry obohacené o názory samotných kandidátů mohu konstatovat, že je obecně vnímán jako příliš vysoký a řada názorů opírá svou argumentaci o čl. 3 odst. 1 Listiny a vnímá jej jako diskriminační, jelikož nerovnost mezi občanským kandidátem a kandidátem navrženým zákonodárcem je veliká. Objevují se také názory, že se jedná o zásah do demokratického právního státu,²²³ dále například o omezení práva na rovný přístup k voleným funkcím, k omezení svobodné soutěže politických sil a úmyslné bránění občanům ve svobodném hlasování.²²⁴ V tento okamžik si dovolím drobnou paralelu k volbám senátním, u těchto voleb není potřeba sběru podpisů, ovšem je vyžadována kauce ve výši 20 000 Kč.²²⁵

Při přezkoumávání ústavních stížností zaujal ÚS k potřebě získání 50.000 petentů stanovisko, ve kterém konstatoval, že 50.000 petentů je přiměřený počet, a to s ohledem na ústavní řád České republiky, který je založen na principu zastupitelské demokracie a parlamentní formě vlády.²²⁶ NSS v odlišném stanovisku tvrzení ÚS podporuje, neboť stanovení minimální podpory kandidáta vnímá jako krok legitimizující samotnou kandidaturu, kterou tímto povyšuje nad

²²² ŠUTKA, Pavel. *Zákon o volbě prezidenta republiky - přednosti a nedostatky ve srovnání s úpravami států Evropské unie*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-169-4 . str. 54.

²²³ Nález Ústavního soudu České republiky Pl. ÚS 27/12 ze dne 7.1.2013 odst. 13.

²²⁴ Usnesení Nejvyššího správního soudu Vol 9 /2012-62, ze dne 13.12.2012, odst. 4 .

²²⁵ Nález Ústavního soudu České republiky Pl. ÚS 29/12 ze dne 4.1.2013, odst. 3 .

²²⁶ Tamtéž.

pouhý společenský rozmar. NSS dále konstatuje, že zákonodárce nemusel občanské kandidáty vůbec připustit a hranici 50.000 nepovažuje za protiústavní. Počet 50.000 podpisů má představovat jakýsi kompromis mezi požadavkem na zamezení extrémně vysokému počtu kandidátů v prezidentské volbě a požadavkem na přiměřené stanovení takové hodnoty, kterou je možné kontrolovat.²²⁷ Důvodová zpráva k ZVPR ČR uvádí: „*Jde-li o stanovený počet občanů v petici, vychází se z toho, že je nutno stanovit takový počet, který bude deklarovat dostatečně silnou podporu kandidáta a zamezí nadměrnému užívání tohoto práva.*“²²⁸

Výklad podmínky 50.000 podpisů

K této problematice si dovoluji přidat poměrně zajímavý výklad této podmínky J. Kessnerem.

J. Kessner podal stížnost, neboť nasbíral pouze 54 podpisů, a tak se nemohl vyhnout odmítnutí své kandidátní listiny. Kessner se následně obrátil na NSS a poté na ÚS se svým výkladem této podmínky. Dle Kessnera si je možné ZVPR ČR a podmínku „alespoň 50.000 občanů“ vyložit tak, že kandidáta mohou podpořit pouze občané s majetkem nad 50.000 Kč, či občané, jejichž plat je v této výši. Podle jiného výkladu, který k tomu Kessner dovozuje, má být petice podepsaná padesátitisíci občanů ve smyslu jejich pořadí. Určování pořadí občanů ovšem neuvádí. Třetím výkladem, který Kessner dovozuje je, že petici má podepsat padesát třínulových občanů. Příkladem, který uvádí, je označování pšeničné mouky hladké světlé 00 extra speciál, takzvané „dvojnulky“²²⁹

Návrh kandidátů poslanci a senátory

Nyní se zaměříme na navrhování kandidátů poslanci a senátory

Již byla zmíněna možnost navržení prezidentského kandidáta skupinou poslanců nebo senátorů, nyní se však zaměřím na tuto situaci detailněji.

²²⁷ ŠUTKA, Pavel. *Zákon o volbě prezidenta republiky - přednosti a nedostatky ve srovnání s úpravami států Evropské unie*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-169-4. str. 55.

²²⁸ Sněmovní tisk č. 415 z roku 2011, VI volební období str. 6,7.

²²⁹ Usnesení NSS Vol 6 /2012-23 ze dne 13. 12. 2012, odst. 2.

Jedná se o druhý typ nominace. Takový typ se stal předmětem řady stížností z řad občanských kandidátů, kteří se cítili diskriminováni. Za hlavní předmět sporu si dovolím označit skutečnost, za jakých podmínek, a zda vůbec by měla existovat možnost, aby docházelo k navrhování prezidentských kandidátů poslanci nebo senátory. Základní námitkou, o které jsme již hovořili, se stalo oněch 50.000 podpisů, které občanský kandidát potřebuje, ovšem kandidát zákonodárců nikoliv. Kandidát zákonodárců potřebuje podporu nejméně 20 poslanců nebo 10 senátorů. NSS nepopírá, že se jedná o dva různé typy navrhovatelů jako privilegované a s nadsázkou označuje poslance a senátory jako neprivilegované navrhuující občany. Zároveň dodal, že tuto úpravu plně respektuje a pocit nerovnosti některých kandidátů jenom posílil.²³⁰

Obecně se však podle NSS o diskriminační úpravu nejedná a nelze ji považovat za diskriminační, a to především z důvodu, že zákon umožňuje kandidaturu každému²³¹, aby se podle svého uvážení o podporu ucházel, a je jenom na jeho volbě, jestli tak učiní mezi občany či poslanci a senátory. NSS dovozuje, že pokud kandidát obdrží podporu mezi poslanci a senátory, jedná se o signál, že daný kandidát je podpořen dostatečnou částí politické reprezentace, která vzešla z přímých voleb.²³² NSS dále poukazuje na skutečnost, že občanů jsou miliony, na rozdíl od poslanců, kterých je 200 a senátorů, kterých je 81, a konstatuje, že nelze mechanicky porovnávat počty předpisů nutných pro kandidaturu u obou způsobů.²³³

Ve svém názoru musím souhlasit s názorem NSS, neboť dle mne se skutečně jedná o dva typy kandidátů, ovšem rozhodně nesouhlasím, že by občanský kandidát měl k volbě složitější cestu, neboť řada kandidátů sbírala podpisy v průběhu své kampaně, rovnou tedy ovlivňovala voliče, čímž si zajišťovala podporu v nadcházejících volbách. Kandidát, který je podpořen poslancem či senátorem musí oslovit veřejnost stejně, avšak s tou změnou, že v průběhu kampaně nevyžaduje podpis, ale rovnou hlas při prezidentské volbě.

²³⁰ Usnesení Nejvyššího správního soudu Vol 11/2012-72, ze dne 13. 12. 2012, odst. 28.

²³¹ Usnesení Nejvyššího správního soudu Vol 8 /2012-28, ze dne 13. 12. 2012, odst. 12.

²³² Usnesení Nejvyššího správního soudu Vol 6 /2012-28, ze dne 13. 12. 2012, odst. 9 .

²³³ Usnesení Nejvyššího správního soudu Vol 8 /2012-28, ze dne 13. 12. 2012, odst. 12.

Proces ověřování podpisů

Ověřování podpisů na petičních arších je časově náročné a ekonomicky neefektivní, navíc s ohledem na časové možnosti můžeme konstatovat, že je takřka neproveditelné. Pověřeným orgánem je Ministerstvo vnitra, které podpisy ověřuje pomocí statistiky. Správnost údajů na každé petici je ministerstvem ověřována na náhodně vybraném vzorku 8.500 podpisů. Dojde-li ke zjištění nesprávnosti u méně než 3 % podepsaných občanů, nedojde k započtení těchto podpisů do celkového počtu. Dojde-li ke zjištění, že nesprávnost je u 3 % a více podpisů, provede ministerstvo namátkovou kontrolu vzorku stejného rozsahu znovu, a zjistí-li chybovost méně než 3 %, nedojde k započtení podpisů z obou kontrolních vzorků. Nyní se však zaměříme na skutečnost, že ministerstvo při kontrole zjistí, že druhý kontrolní vzorek vykazuje chybovost u 3 % nebo více než 3 %. Takováto situace je řešena v § 25 odst. 6 Zákona o volbě prezidenta republiky, který stanoví následující postup. V takovýchto případech odečte ministerstvo od celkového počtu občanů podepsaných na petici počet občanů, který procedurálně odpovídá chybovosti v obou kontrolních vzorcích, což v praxi vyvolalo mimořádný problém. Celý výklad tohoto ustanovení se ukázal problematický, neboť úředníci při kontrole postupovali tak, že procenta chybovosti vzešlé z obou vzorků sečetli. Takovýto postup si vyžádal rychlou pozornost médií, byl označován za nelogický a chybný²³⁴. Dle správného výkladu výše uvedeného ustanovení mělo dojít ke zprůměrování chybovosti, nikoli však k jejímu sečtení. Každý zákon s sebou přináší řadu problematických ustanovení a výkladů, tento zákon nebyl jiný, interpretací NSS²³⁵ se však podařilo tento problém odstranit.²³⁶

Opravné prostředky

ZVPR ČR umožňuje podání opravných prostředků proti rozhodnutí Ministerstva vnitra o odmítnutí kandidátní listiny. I když byla tato možnost

²³⁴ Usnesení Nejvyššího správního soudu Vol 13/2012-40, odst. 24 ze dne 13. 12. 2012.

²³⁵ Usnesení Nejvyššího správního soudu Vol 13/2012-40, odst. 28 ze dne 13. 12. 2012.

²³⁶ ŠUTKA, Pavel. *Zákon o volbě prezidenta republiky - přednosti a nedostatky ve srovnání s úpravami států Evropské unie*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-169-4. str. 77.

využita pouze občanskými kandidáty, nelze usuzovat, že by se jednalo o právo pouze této skupiny kandidátů.

Přesněji se jedná o § 65 ZVPR ČR. Proti rozhodnutí o odmítnutí, nebo naopak rozhodnutí o zaregistrování kandidátní listiny mohou navrhovatelé a kandidáti podat stížnost do dvou pracovní dnů od doručení rozhodnutí. Protože se jedná o věc, která nesnese odkladu, stanoví zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní v § 90 odst. 5 povinnost rozhodnout do 15 dnů poté, co návrh dojde k soudu. Rozhodnutí má formu usnesení. Příslušný je dle § 68 ZVPR ČR Nejvyšší správní soud.

Poměrně krátká dvoudenní lhůta byla napadána pro svou nedostatečnou délku k přípravě stížnosti. NSS soud ve svém usnesení ovšem podotkl, že se daná lhůta počítá od doručení, a zmínil, že v daném případě se doručuje vyvěšením na úřední desce Ministerstva vnitra, a to třetím dnem ode dne vyvěšení.²³⁷ Došel tedy k závěru, že celková lhůta je minimálně pětidenní, do dané lhůty se nezapočítávají soboty, neděle a státní svátky, proto může být lhůta mnohem delší. Dle mého názoru je dvoudenní lhůta dostatečná, s ohledem na usnesení NSS je možno označit lhůtu za dostatečnou. Jedná se o věc volební, věc, jak již padlo, která nesnese odkladu, neboť v tomto případě je potřeba rychle rozhodnout, nelze umožnit dvouměsíční lhůtu a pak nechat NSS přiměřený čas k rozhodnutí. Každý den, který dochází k projednávání a případnému prodlení, může mít nedožrnné následky, a to nejenom pro kandidáta jako takového, ale i pro volbu jako takovou, jejíž důvěryhodnost je ohrožena, jde především o chuť voličů, na které dopadá kampaň, zúčastnit se volby, která stojí kandidáty nemalé peníze. Odkládání volby z důvodu soudního procesu je nemyslitelné a opakování volby by mělo v celostátním hledisku nedožrnné následky.²³⁸

Typ volby

Jedním z modelů volby je „*klasický*“ dvoukolový, jenž je voličům znám z voleb do Senátu. Jedná se o klasický dvoukolový volební model, kdy do

²³⁷ Usnesení Nejvyššího správního soudu Vol 11/2012-63, odst. 40.

²³⁸ ŠUTKA, Pavel. *Zákon o volbě prezidenta republiky - přednosti a nedostatky ve srovnání s úpravami států Evropské unie*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-169-4. str. 109.

druhého kola postupují zpravidla dva neúspěšnější kandidáti z kola prvního. Na základě tohoto mohu konstatovat, že se jedná o systém absolutní většiny. Dalším z modelů, který můžeme považovat za výjimečný je jednokolový, kdy o vítězi rozhodne jediné hlasování, tedy volební model prosté většiny. Při tvorbě zákona byla zmíněna také myšlenka tzv. australského jednokolového. V tomto systému volič seřazuje kandidáty podle své preference. Výraznější podporu však dostal systém absolutní většiny, který byl voličům známější, neboť podle tohoto systému se volí do Senátu a je pro voliče jednodušší a srozumitelný. Zvoleným prezidentem je ten kandidát, který v prvním kole obdrží nadpoloviční většinu platných hlasů oprávněných voličů. V případě, že jediný kandidát nadpoloviční většinu hlasů neobdrží, Ústava umožňuje konání druhého kola.²³⁹

Při volbě nepřímé nebylo zcela jasné, kdy se druhé kolo koná a zda je možné jej provést stejný den jako kolo první. S ohledem na administrativní náročnost a nutnost delšího časového období pro vyhodnocení výsledků u volby přímé je zcela pochopitelné, že tvůrce stanovil přesné časové období, kdy je možné druhé kolo konat. Dle čl. 56 odst. 2 Ústavy se druhé kolo uskuteční za čtrnáct dnů po začátku kola prvního. Do druhého kola postoupí dva kandidáti s nejvyšším počtem hlasů.

Dvoukolová volba je v České republice volbou tradiční především z důvodu již mnohokrát zmíněných voleb do Senátu. Ovšem jedná se o skutečně volbu kandidáta, kterého volič podporuje? Mnohokrát se setkáváme se skutečností, že především v kole druhém volič volí „menší zlo“, jedná se tak tedy spíše o volbu negativní. Mnoho voličů již k druhému kolu ani nepřijde buď z toho důvodu toho, že jejich kandidát do druhého kola nepostoupil, nebo to již nepovažují za tak důležité. Mnoho voličů volí způsob opačný a přijdou až ke kolu druhému. Výhoda volebního systému, kde by volič volil v jednokolové volbě založené preferenčních hlasů, je ve snížení administrativní, a především ekonomické náročnosti voleb. Otázkou však zůstává, zda je volič na takovouto změnu systému připraven. Obdobný volební model můžeme najít třeba v Irsku, kde volič vybírá v jednokolové volbě podle preferencí, takže kandidáty seřadí

²³⁹ Tamtéž. str. 41.

podle svých preferencí. Díky tomuto by mohlo dojít ke změně volby negativní ve volbu převážně pozitivní a také by mohlo dojít ke zvýšení volební účasti, která je mnohdy rozdílná mezi kolem prvním a druhým.²⁴⁰

Vyhlášení volby

Čl. 56 Ústavy ČR výslovně stanoví, že vyhlásit volbu prezidenta v České republice je oprávněn předseda Senátu. Pokud tato funkce není obsazena, je toto právo svěřeno předsedovi Poslanecké sněmovny. Senát je symbolem stability, kontroly a zkušenosti, nejenom z těchto důvodů považuji za velice vhodné svěřit tuto pravomoc právě do rukou předsedy Senátu. Zde si dovolím krátké porovnání, neboť před zavedením přímé volby prezidenta bylo toto právo svěřeno předsedovi Poslanecké sněmovny.²⁴¹

Mimořádné situace a jejich řešení

Úprava přímé volby, také ostatně tak jako předchůdkyně této úpravy, pamatuje na mimořádné situace, které mohou nastat. Nyní se však nezaměřím na mimořádné situace, které se mohou přihodit při výkonu prezidentského mandátu či za jak dlouho je nutné volbu provést. Nyní se zaměřím na situace, které mohou nastat v průběhu volby. Jedná se v zásadě o dvě situace. V průběhu kandidatury dojde k úmrtí kandidáta, ztrátě jeho způsobilosti být volen či ke vzdání se jeho kandidatury. Druhou mimořádnou situací je skutečnost, že se voleb zúčastní z jiných důvodů pouze jeden kandidát, nebo dokonce žádný kandidát.²⁴²

Nezpůsobilost kandidáta, smrt či vzdání se kandidatury

Hovoříme o situacích, kdy kandidát, který řádně postoupil do druhého kola, volbu vyhrál nebo se umístil na druhém místě, náhle zemře, těžce onemocní, ztratí volitelnost, popř. se kandidatury dobrovolně vzdá, a to buď v průběhu

²⁴⁰ ŠUTKA, Pavel. *Zákon o volbě prezidenta republiky - přednosti a nedostatky ve srovnání s úpravami států Evropské unie*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-169-4. str. 42.

²⁴¹ RYCHETSKÝ, Pavel. *Ústava České republiky: Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-809-3. s. 554.

²⁴² ŠUTKA, Pavel. *Zákon o volbě prezidenta republiky - přednosti a nedostatky ve srovnání s úpravami států Evropské unie*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-169-4. str. 45.

volby, nebo po jejím skončení, ovšem dříve, než dojde ke složení slibu a ujmutí se funkce.²⁴³

Za situace, kdy kandidát, který do druhého kola se své kandidatury vzdal, případně přestal splňovat podmínky volitelnosti, je řešení vcelku bezproblémové a do druhého kola postoupí další kandidát s nejvyšším počtem hlasů.²⁴⁴

Situace, kdy kandidát zemře v průběhu volby, není v české úpravě uspokojivě řešena. Dle řady názorů, by mohla být řešena, podle výše nastíněného řešení, neboť, dle mnoha názorů, se jedná o překážku volitelnosti a postoupil by tak kandidát, který se umístil za tímto kandidátem. Podle mne, není nutné úpravu nijak novelizovat. V tomto případě je vhodné využít výše nastíněného výkladu ustanovení o překážce volitelnosti. Odstranění tohoto problému prostřednictvím novel, je administrativně i ekonomicky náročné a s ohledem na využitelnost ustanovení si je dovoluji označit za zcela zbytečné. Ústava francouzská pro případ úmrtí stanoví nutnost konání nových voleb. U voleb do Senátu, jejichž model byl do jisté míry vzorem pro volbu prezidentskou, se takováto situace řeší tím, že na pozici zemřelého kandidáta nastoupí kandidát další v pořadí.

V případě úmrtí již zvoleného kandidáta je situace odlišná. Kandidát byl řádně zvolen ve volbách, dostal od veřejnosti nejvyšší počet hlasů a náležitou důvěru, ovšem před složením prezidentského slibu zemře. V takovéto situaci je řešení jediné, na kterém i česká úprava trvá, a to konání nových voleb. Pod pojmem konání nových voleb se rozumí opakování celého volebního procesu i s registrací nových kandidátů a s tím související zajištění podpory. Je velice obtížné si představit, že by v případě úmrtí vítězného kandidáta se měl stát prezidentem druhý, poražený finalista, proto považuji za vhodné konání nových voleb.²⁴⁵

Žádný nebo jediný kandidát

²⁴³ Tamtéž 45.

²⁴⁴ Čl. 56 Ústavy ČR.

²⁴⁵ ŠUTKA, Pavel. *Zákon o volbě prezidenta republiky - přednosti a nedostatky ve srovnání s úpravami států Evropské unie*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-169-4. str. 46.

Nyní se však pusťme do teoretické situace, že není žádný nebo je jen jediný kandidát.

Tato představa, že by žádný kandidát nesplnil podmínky kandidatury, je vskutku obtížná, ale pojd'me se podívat na její možná řešení.

Pokud by situace výše uvedená nastala hned v prvním kole, došlo by podle české úpravy k nové volbě prezidenta. Z tohoto se dá dovodit, že prvního kola se musí účastnit alespoň dva kandidáti. V České republice musí volby proběhnout, je nemyslitelné uvažovat, že když se bude o pozici hlavy státu ucházet pouze jediný kandidát, který splní podmínky volitelnosti, považuje se automaticky za zvoleného, jako je tomu například v Irsku.²⁴⁶

Pokud výše uvedená situace nastane v kole druhém, je účast pouze jediného kandidáta přípustná i v úpravě české, podle čl. 56 odst. 4 Ústavy. Skutečností, že ve druhém kole může figurovat i jen jeden kandidát, lze do jisté míry považovat řešení situace úmrtí kandidáta ve druhém kole. Pokud by zemřel jeden z kandidátů postupujících do druhého kola, bude se zřejmě konat kolo druhé, kterého by se tak zúčastnil pouze jeden kandidát. Za situaci obdobnou lze považovat případ, kdy se všichni kandidáti s výjimkou jednoho své kandidatury vzdají.²⁴⁷

Přípuštění této možnosti je však velmi problematické, neboť zákon již neřeší ani nespecifikuje, jak by mělo vypadat hlasování a za jakých podmínek by došlo ke zvolení. Můžeme si představit situaci, kdy za těchto podmínek budou považovat své hlasy za protestní a neplatné. V této situaci nemají možnost vyjádřit své negativní stanovisko, řešení by se dalo spatřovat v úpravě rakouské, dle které je za této situace vypisováno referendum, ve kterém volič jednoduše vyjádří svůj názor, neboť odpovídá ano/ne, čímž je zachován prostor pro vyjádření negativního názoru.²⁴⁸ Osobně považuji za vhodné tuto teoretickou situaci předvídat, než ji pak upravovat ad hoc, což by mohlo být zásahem do materiálního ohniska Ústavy. Řešení tohoto problému může být prosté, zakázat

²⁴⁶ Tamtéž 47.

²⁴⁷ Tamtéž 47.

²⁴⁸ Tamtéž 47.

možnost konání druhého kola pouze s jedním kandidátem a celý proces volby opakovat, či v případě, že se ostatní kandidáti své volby vzdají považovat jediného kandidáta za zvoleného, což ovšem s ohledem na prezidentskou volbu považují za ne příliš důstojné a vhodné, neboť právě prezident by se měl opírat o výraznou důvěru občanů.

Rovný počet hlasů

Nyní se zaměříme na další teoretickou situaci, která ovšem v našem volebním systému může nastat, a to je více kandidátů se shodným počtem hlasů.

Tato situace může nastat jak v prvním, tak v druhém kole (že více kandidátů na prvním nebo druhém místě získá stejný počet hlasů). Je nutné určit, kteří kandidáti postupují do kola druhého, případně který z kandidátů se stal vítězem voleb za situace, kdy došlo ke shodě v kole druhém.

Na tuto skutečnost český právní řád pamatuje hned dvakrát. Postup upravuje zákon o volbě prezidenta republiky v ust. § 56 a rovněž

Pokud se na prvním místě umístilo více kandidátů se stejným počtem odevzdaných platných hlasů oprávněných voličů, postupují do druhého kola všichni tito kandidáti pouze z prvního místa. Pokud dojde ke shodě v počtu odevzdaných platných hlasů oprávněných voličů u kandidátů, kteří se umístili na druhém místě, postupují do druhého kola volby prezidenta kandidát z prvního místa a všichni kandidáti z druhého místa.²⁴⁹

i Ústava v čl. 56 odst. 2

Při rovnosti hlasů postupují do druhého kola volby všichni kandidáti, kteří v prvním kole volby získali nejvyšší počet platných hlasů oprávněných voličů, a nejsou-li takoví kandidáti alespoň dva, postupují i kandidáti, kteří obdrželi druhý nejvyšší počet platných hlasů oprávněných voličů.²⁵⁰

²⁴⁹ Zákon č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta republiky, § 56 (ZVPR ČR).

²⁵⁰ Čl. 56 Ústavy ČR.

Ústava i ZVPR ČR usilují o stejný výsledek, ovšem používají velmi odlišné formulace, což může ve výsledku přinést problémy při jejich interpretaci.

Problém ohledně rovnosti hlasů se zdá být vyřešen, jelikož podle článku a paragrafu již uvedených je jasné patrné, že shodnost počtu hlasů v prvním kole znamená, že postupují vždy všichni kandidáti na prvním či druhém místě se stejným počtem hlasů. Česká právní úprava v tomto případě nepoužívá jiné možnosti jako je například los, jako tomu bylo v dobách minulých. Toto jednoznačně vítám a považuji za více než vhodné.

Pokud by však došlo k rovnosti hlasů v druhém kole, ke zvolení prezidenta nedochází a je nutné vyhlásit volbu novou. Novou volbou je nutné rozumět kompletně nový proces, při němž bude možné např. registrování nových kandidátů, a vše, co bylo provedeno doposud, bude nutné provést znovu.^{251,252}

Délka mandátu

Prezident je volen na pět let, jak stanoví článek 55 Ústavy, v tomto nedošlo k žádné změně.²⁵³

Financování kampaně

Kampaně jako taková představuje velice důležité časové období, kdy se kandidáti snaží přesvědčit voliče, aby v den voleb odevzdali svůj hlas právě jim. V kampani je možné také vyčíst, jak se bude možný budoucí prezident v úřadu chovat, jak bude postupovat, zda bude vhodným moderátorem v době krize a zda je schopen svou zem reprezentovat i v zahraničí. Kampaně je mnohdy velice náročná, dlouhá a hlavně drahá, proto je důležité zahájení kampaně dobře rozmyslet a celou kampaně dobře rozplánovat, i z hlediska financí.

²⁵¹ ŠUTKA, Pavel. *Zákon o volbě prezidenta republiky - přednosti a nedostatky ve srovnání s úpravami států Evropské unie*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-169-4. str. 49.

²⁵² MOLEK, Pavel a Vojtěch ŠIMÍČEK. *Soudní přezkum voleb*. Praha: Linde, 2006, 331 s. ISBN 8072016393.

²⁵³ RYCHETSKÝ, Pavel. *Ústava České republiky: Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-809-3. s. 540 - 544.

Jak ale kampaň definovat? Tuto otázku nám zákonodárce zodpověděl, neboť ZVPR ČR obsahuje legální definici tohoto pojmu v § 35, kdy stanoví, že: „Volební kampaní se rozumí jakákoli propagace kandidáta na funkci prezidenta republiky nebo volební agitace v jeho prospěch, zejména veřejné oznámení určené na jeho podporu nebo sloužící v jeho prospěch, včetně jakékoli doprovodné akce, za které se poskytne nebo obvykle poskytuje úplata. Za volební kampaň se považuje i sdělení v neprospěch jiného kandidáta na funkci prezidenta republiky.“²⁵⁴

Volební kampaní se tedy rozumí jakákoliv propagace kandidáta a agitace v jeho prospěch, která je vedena kandidátem samotným, ale i kampaň, kterou vedou jiné subjekty v jeho prospěch. Dále se kampaní rozumí veřejné oznámení na podporu určeného kandidáta sloužící v jeho prospěch, včetně jakékoliv doprovodné akce, nejenom agitace úplná, ale také služby poskytované kandidátovi v rámci volební kampaně bezúplatně. Vesměs veškeré úkony učiněné na podporu kandidáta bez časového oznámení se dají považovat za volební kampaň. Zde je podstatné zmínit absenci přechodného ustanovení, což je poněkud nejasné vedení volební kampaně v období předcházejícím přijetí ZVPR ČR. Osobně si dovoluji tvrdit, že vztahovat platnost a účinnost ustanovení ZVPR ČR i na datum před vstupem v účinnost by bylo nepřipustné a zcela nepochybně retroaktivní, proto je nutné soustředit se na datum 01. srpna 2012, což je den vstupu ZVPR ČR v účinnost. Ovšem za kampaň je považována i agitace vedená v neprospěch jiného kandidáta, mnohdy je negativní kampaň nedílnou součástí volební kampaně.²⁵⁵

Financování prezidentské kampaně by se mělo vyznačovat svojí maximální transparentností, a pokud je to jenom trošku možné, mělo by dojít ke stanovení striktních podmínek pro všechny zúčastněné tak, aby nedocházelo k pochybování o jejich zdrojích, způsobech nebo výši financování jejich kampaně.

²⁵⁴ Zákon č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta republiky), § 35(ZVPR ČR).

²⁵⁵ ŠUTKA, Pavel. Zákon o volbě prezidenta republiky - přednosti a nedostatky ve srovnání s úpravami států Evropské unie. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-169-4. s. 118.

Při prostudování české právní úpravy, původní i novelizované, docházím k závěru, že česká právní úprava v oblasti transparentnosti udělala velký pokrok. Tento posun spatřuji především v zakotvení povinnosti zveřejnit všechny dárce na internetových stránkách kandidáta. Rovněž v oblasti zřízení Úřadu, o kterém se zmíním v následujících stránkách, jenž na financování a transparentnost dohlíží. Ovšem je potřeba se stále vyvíjet, stále postupovat a nabádat kandidáty i občany samotné k transparentnosti, kterou je třeba důsledně kontrolovat.

V této souvislosti si dovolím zmínit volbu v roce 2013, kdy po celou dobu volební kampaně panovaly pochybnosti o skutečné výši výdajů, o podezřelé výhodnosti smluv některých kandidátů s mediálními agenturami a především také o skutečných dárcích prostředků na vedení samotné kampaně.²⁵⁶ Nemohu nechat bez povšimnutí skutečnost, kterou umožňuje ZVPR ČR, připouštějící řízení ve věci financování kampaně, původně v § 67. Po zrušení tohoto paragrafu došlo ke vložení § 90a, který tuto možnost upravuje podrobněji.

Odpovědnost za financování kampaně

Odpovědnost za závazky vzniklé během kampaně je velice důležitá, a proto si dovolím podotknout, že v české právní úpravě nesl (novelou č. 322/2016 došlo k jeho zrušení) za tyto závazky odpovědnost tzv. volební výbor, který byl subjektem odpovědným za financování kampaně. Členem mohla být fyzická osoba, která dosáhla věku 18 let a není omezena na svéprávnosti, výbor musel tvořit nejméně tři a nejvýše pět členů. Podstatné bylo, že členem nemohl být za žádných okolností sám kandidát na funkci prezidenta republiky.

Úkolem výboru, bylo vedení a také finanční kontrola volební kampaně. Jeden ze členů musel být za tímto účelem pověřen vedením účetnictví, nicméně za závazky volebního výboru, jenž měl status účetní jednotky, odpovídali jeho členové, a to společně a nerozdílně.

Česká úprava byla do jisté míry revoluční v tom, že disponovala kolektivním kontrolním orgánem, což osobně považuji za přínosnější, neboť byla

²⁵⁶ Tamtéž s. 115.

garantována vyšší vymahatelnost pohledávek. Nedostatkem však zůstala celková nedokončenost úpravy. Bylo stanoveno, že výbor pověří jednoho ze svých členů vedením účetnictví, ovšem odpovědnost za závazky nesli všichni členové výboru. Nebylo již dále stanoveno, jak by se postupovalo v případě, kdy různí členové způsobí chyby ve financování, chyběla zde dílčí odpovědnost jednotlivých členů a dále tak mohlo dojít ke svalování odpovědnosti z jednoho člena na druhého. Dále nebylo přesně, stanoveno jak se bude daná situace řešit, zda dojde k použití Občanského zákoníku. Za problematickou se dala považovat skutečnost, že členové volebního výboru nemohli rozhodovat o tom, jakým způsobem byla kampaň vedena. Nemohli ovlivnit příjmy a výdaje, ale následně nesli odpovědnost za případné dluhy. Jediné právo, které volební výbor má, je právo pověřit vedením účetnictví jednoho ze svých členů, žádná další práva zákon nezakotvuje, a to dokonce ani ve vztahu k takto pověřenému členovi výboru, ani ve vztahu k výboru jako celku.²⁵⁷

Odpovědnost za dluhy vzniklé ve volební kampani

Odpovědnost za dluhy se ukázala mimořádně aktuální již v první přímé volbě prezidenta republiky, příkladem může být kampaň prezidentského kandidáta Jana Fischera. Jan Fischer používal během své volební kampaně finanční prostředky nikoliv podle toho, v jaké výši prostředky na kampaň obdržel jako dary, ale dle toho, jakou výši daru očekával. Po překvapivém nepostoupení do druhého kola si řada dárců svůj dar rozmyslela, rozhodla se jej Fischerovi neposkytnout a volební kampaň Jana Fischera se dostávala do nezanedbatelných dluhů. A tak došlo k využití v té době platného a účinného paragrafu 23 ZVPR ČR, který stanovil: „Členové volebního výboru odpovídají za financování volební kampaně a společně a nerozdílně odpovídají za závazky volebního výboru“. Nebylo ovšem zcela zřejmé, co lze rozumět pod pojmem „závazky volebního výboru“. Nabízejí se dvě vysvětlení, dle kterých může jít o:

²⁵⁷ ŠUTKA, Pavel. *Zákon o volbě prezidenta republiky - přednosti a nedostatky ve srovnání s úpravami států Evropské unie*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-169-4. str. 119-122.

1) výdaje vynakládané na činnost volebního výboru a učiněné v přímé souvislosti s jeho činností např. účty za dopravu, za telefon, výdaje na pohoštění a podobné.

2) jedná se o všechny výdaje učiněné volebním výborem na prezidentskou kampaň. Konkrétně se bude jednat o situace, kdy například dojde k úhradě tisku propagačních materiálů, uspořádání debat, konferencí apod.

Rozdílnost výkladu je markantní, neboť v případě varianty 1. odpovídají členové jenom za ty výdaje, které mohli svou činností ovlivnit alespoň částečně. U varianty 2. nastává neúnosná situace, kdy členové volebního výboru budou odpovídat za až někdy milionové dluhy, které přitom může kandidát vytvořit zcela bez jejich vědomí, neboť, volební výbor neměl v době, kdy jej zákon upravoval, žádné zákonné pravomoci ani reálnou šanci kontrolovat volební výdaje, případně bránit kandidátovi v zadlužování, za které mohli členové výboru nést odpovědnost.²⁵⁸ Dalším nemalým problémem, který tato úprava měla, byl střet soukromého a veřejného práva, neboť zůstává otázkou, nakolik může právo veřejné založit soukromoprávní odpovědnost jednotlivých členů výboru za závazky z volební kampaně.

V tento moment považuji za vhodné zmínit dva názory. První názor je J. Kysela, který ohledně možné soukromoprávní odpovědnosti říká: „*Pakliže mluvíme o financování kampaně prostřednictvím transparentního účtu, pak by to šlo za nimi, tj. za volebním výborem*“.²⁵⁹ Z opačné strany názorů si dovoluji uvést názor V. Balaše: „*Odpovědný by byl zadavatel. Kdyby si to objednal výbor, byl by odpovědný výbor. Nelze ale podle mě směřovat veřejnoprávní a soukromoprávní zákony*“.²⁶⁰

Oba názory za jistých podmínek připouští odpovědnost výboru, ovšem každý z jiného hlediska. Zatímco názor právníka J. Kysely pochází ze ZVPR ČR

²⁵⁸ Tamtéž str. 124.

²⁵⁹ Zaplatte pane Pirku. Zaklepu u šéfa Fischerova výboru exekutoři? ParlamentníListy.cz (online) 14.2.2013(cit. 13.02.2019). Dostupné z <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Zaplatte-pane-Pirku-Zaklepu-u-sefa-Fischerova-vyboru-exekutori-262901?parent=5021605>.

²⁶⁰ Tamtéž.

a na jehož základě je založena odpovědnost, podle názoru V. Balaše se jedná o běžnou soukromoprávní odpovědnost, podle které je odpovědný ten, kdo byl v příslušné smlouvě označen jako kupující či objednatel.

Toto ustanovení vyvolávalo více otázek než odpovědí a s ohledem na tuto zkušenost se dalo předpokládat, že kandidáti ve volbě druhé budou mít velký problém sehnat členy tohoto výboru. Dále bylo nutné změnit strategii hospodaření ve volební kampani. A mám-li se pokusit odpovědět na otázku, jak by se dané ustanovení ohledně dluhů pocházejících z kampaně mělo vykládat, přikláním se na stranu J. Kysely, neboť ostatní výklady jsou v rozporu s textací zákona a ostatně i myšlenkou zákonodárce.

Co se týká financování volební kampaně, je zde skutečně jedna zajímavá skutečnost, kterou zákonodárce umístil do ust. § 24 ZVPR ČR. Zákonodárce do toho paragrafu ukrývá poměrně dlouhé lhůty, po které nelze s penězi manipulovat a v odstavci šestém stanoví, že veškeré peněžní prostředky na volebním účtu nevyužité na volební kampaň se převedou na sociální, sportovní, ekologický, kulturní nebo jinak veřejně prospěšný účel, a to v rozsahu a způsobem jakým určí kandidát.

Zákonodárce však neřeší skutečnost, kdy se výsledek hospodaření v kampani dostane do záporných čísel. Taková možnost nebyla řešena ani za první volby a já zde znovu zmíním situaci Jana Fischera, neboť tehdejší česká legislativa zakazovala jakékoliv nakládání s finančními prostředky na volebním účtu po dobu 120 dní ode dne skončení volby. Po skončení této lhůty mělo dojít k použití prostředků na veřejně prospěšné účely. Množnost na placení dluhů souvisejících s kampaní zasláním prostředků na účet nebyla.²⁶¹ K dané situaci zaujal své stanovisko i O. Kocourek: „*dostáváme se do schizofrenní situace, kdy vlastně kandidát (volební výbor) nemůže uspokojit své věřitele, aniž by porušil zákon*“²⁶² Podobně se k této problematice staví i právník J. Kysela: „*Mohli neporušit zákon za předpokladu, že by si počínali tak, jak předpokládali tvůrci*

²⁶¹ ŠUTKA, Pavel. *Zákon o volbě prezidenta republiky - přednosti a nedostatky ve srovnání s úpravami států Evropské unie*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-169-4. str. 125.

²⁶² KOCOUREK, Ondřej. *První přímá volba prezidenta v České republice a z ní plynoucí konsekvence*. Praha, 2014, Univerzita Karlova, s. 111.

*zákona. To znamená, že budou mít výdaje na základě příjmů. Zatímco oni velmi často měli výdaje na základě předpokládaných příjmů, které pak nepřišly. Vydávali peníze, které ještě neměli“.*²⁶³

Současná právní úprava již volební výbor neobsahuje. Novelou č. 322/2016 Sb. došlo k odstranění § 23 zavedení Úřadu (Úřad pro dohled nad hospodařením politických stran a politických hnutí), který dle § 38b ZVPR ČR vykonává dohled nad financováním kampaně. Za závazky, k nimž dojde v průběhu voleb, se zavazuje výhradně kandidát na pozici prezidenta a jejich přehled zveřejní způsobem umožňujícím dálkový přístup do 90 dnů ode dne vyhlášení celkového výsledku volby, ostatně jak stanoví § 38 ZVPR ČR ve svých odstavcích.

Dar

Pod financování kampaně můžeme zcela jednoznačně zařadit dary. Právě dar je základním institutem získávání prostředků na kampaň. Česká právní úprava neuvádí legální definici daru pro účel volební kampaně. Dle mého názoru se za určitý typ daru dá považovat i slevová akce na pronájem reklamní plochy. Za určitý typ daru by se dala považovat i dobrovolnická práce. Kdo může prezidentskému kandidátovi svůj dar poskytnout? Česká právní úprava tuto otázku výslovně neřeší, můžeme říci, že dar mohou poskytnout všechny subjekty, tedy jak fyzické osoby, tak právnické osoby.

Anonymní dar

Nyní se zaměřím na problém transparentnosti, a to je anonymní dar. Jak v první přímé volbě, tak i v druhé přímé volbě jsme se setkali s institutem anonymního daru. Anonymní dar můžeme označit za nevhodný nejenom, protože se jedná o šrám na tolik žádané transparentnosti, ale především proto že voliči nemají informaci, z jakého zdroje pocházejí kandidátovy prostředky. Možnost vytvoření si celkového objektivního názoru na kandidáta je ohrožena. Zákaz

²⁶³ RICHTER, Jan, Martina SPĚVÁČKOVÁ a Mirko KAŠPAR. *Zeman poslal vyúčtování své kampaně jako poslední. Dluží tři miliony korun. Český rozhlas* [online]. 29. března 2013 [cit. 2019-02-14]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/zeman-poslal-vyuctovani-sve-kampane-jako-posledni-dluzi-tri-miliony-korun_201303291657_mkaspar.

anonymního daru přímo v české právní úpravě nenalezneme, můžeme jej vyvozovat nepřímo stanovením povinnosti každého kandidáta nejpozději ke dni podání kandidátní listiny zřídit zvláštní volební účet určený pro financování volební kampaně a dále z ustanovení § 37 odst. 3 ZVPR ČR, které je vloženo novelou 322/2016 Sb. Zákon v uvedeném ustanovení klade povinnost kandidátům uveřejnit všechny osoby, které ve prospěch kandidáta na funkci prezidenta republiky uhradily, nebo se zavázaly uhradit výdaje na volební kampaň. Uveřejnění provede kandidát prostřednictvím internetové stránky. Ovšem co lze považovat za anonymní dar? Za anonymní lze považovat dar, u kterého se nedaří identifikovat dárce, např. dárce se rozhodne, že neuvede svou adresu. Obzvláště komplikovaná situace nastává u různých sdružení, neboť dohledání podle názvu čistě bez adresy je takřka nemožné, příkladem může být připsání peněz na transparentní účet z účtu odesilatele s názvem „Občanské sdružení“. V tento moment můžeme využít zkušeností z voleb již uskutečněných a postupu kandidátů a jejich postoje k anonymním darům. Již jsme se setkali s postojem, kdy byly takto poskytnuté prostředky darců kandidátem vráceny, jako v případě Jiřího Dientsbira. Naopak většina kandidátů neměla s anonymitou svých darců žádný problém.²⁶⁴

Dary od fyzických osob

Fyzická osoba je pro kandidáta nejvhodnějším a žádaným typem dárce. Žádaným z toho důvodu, že by to měly být právě fyzické osoby, které by měly svého kandidáta na základě svého politického přesvědčení podporovat například tím, že mu poskytnou v určité výši finanční příspěvek, který bude použit na propagaci kandidáta. Tento pozitivní přístup a očekávání příspěvků od občanů se projevuje i v české právní úpravě, která, jak již bylo zmíněno, upravuje transparentní účet.²⁶⁵

Další dary

²⁶⁴ BOČEK, Jan. Osm hříchů aneb analýza volebního účtu budoucího prezidenta Miloše Zemana. *Hospodářské noviny* [online]. 7. února 2013 [cit. 2019-02-14]. Dostupné z <https://ihned.cz/c1-59261100-analyza-volebniho-uctu-milose-zemana>.

²⁶⁵ ŠUTKA, Pavel. *Zákon o volbě prezidenta republiky - přednosti a nedostatky ve srovnání s úpravami států Evropské unie*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-169-4. str. 134.

Česká právní úprava umožňuje dary také od právnických osob, které mohou mít na výsledku prezidentské volby rovněž zájem, například, zda bude kandidát podporovat export či nikoliv a jaké je smýšlení kandidáta²⁶⁶. Veřejné instituce - zde je potřeba se mít na pozoru, neboť česká právní úprava nezakazuje, aby subjekty veřejné moci, například ministerstva a obce, hradily volební kampaně prezidentských kandidátů prostřednictvím daru.²⁶⁷ Zahraniční subjekty a jejich dary česká právní úprava taktéž nezakazuje, ovšem co pod tímto pojmem rozumět? Pojem zahraniční subjekty lze vykládat jako dary od fyzických osob, právnických osob až po cizí vlády a mezinárodní organizace, které se na základě vlastního přesvědčení rozhodnout kandidáta finančně či jinak podpořit.²⁶⁸ Zákaz takovýchto darů česká právní úprava nepřináší. Skutečnost, že se jedná o zahraniční dar, však volič zjistí na základě již uvedeného celkového soupisu, který je kandidát povinen uveřejnit. Je však již pouze na voliči samotném, jestli soupisu věnuje pozornost a ovlivní to jeho názor. Dle mého názoru toto není správná cesta. Česká společnost stále není tak vyspělá, aby dokázala posoudit, kdy dochází k ovlivňování smýšlení veřejnosti prostřednictvím daru od zahraniční společnosti na kampaň a dle mého názoru společnost už vůbec není schopná posoudit, jaký by z toho mohl mít zahraniční subjekt prospěch a jaký by byl případný dopad na Českou republiku. Zde bych využil možnost novely a dary od zahraničních subjektů a rovněž i dary poskytované z veřejných prostředků jednoznačně zakázal.

Maximální výše daru

A kolik může maximálně jeden dárcce věnovat kandidátovi?

U voleb do Poslanecké sněmovny je daný třímilionový limit pro dary, ovšem u úpravy prezidentské volby tento limit chybí. Tvůrci zákona tam jej nedali, můžeme se domnívat, že tak učinili zastropováním maximálních výdajů na kampaň § 37 ZVPR ČR. Jelikož úprava maximálního daru chybí, je možné si představit, že celou kampaň zaplatí jeden dárcce velkým darem, a peníze od drobnějších dárců půjdou na veřejné účely vybrané kandidátem, neboť zákon již

²⁶⁶ Tamtéž str. 135.

²⁶⁷ Tamtéž str. 137.

²⁶⁸ Tamtéž str. 137.

neumožňuje jejich další využití.²⁶⁹ V tomto osobně nespátruji větší problém, jedinou, a to výraznou nevýhodu je skutečnost, že dojde-li k přijetí většího finančního obnosu, může rovněž dojít k budoucímu nátlaku na prezidenta a do jisté míry lze dar chápat jako lobby, či zde si dovolím odvážnějšího výrazu, kupování si prezidenta.

Výdaje na kampaň

Česká právní úprava pojem výdaje na volební kampaň legálně definuje v § 37 odst. 1 „*Výdaji na volební kampaň se rozumí součet všech peněžních prostředků nebo jiných plnění ocenitelných v penězích, které kandidát na funkci prezidenta republiky vynaloží na úhradu nákladů volební kampaně.*“²⁷⁰ V odstavci druhém zmíněného ustanovení se dozvídáme limit maximálních výdajů, které zákonodárce stanovil na 40.000.000 Kč včetně daně z přidané hodnoty, byl-li kandidát účasten pouze prvního kola. Pokud ovšem postoupil do kola druhého, dochází ke zvýšení maximálního limitu o 10.000.000 Kč na konečných 50.000.000 Kč včetně daně s přidané hodnoty.²⁷¹ Časové období, kdy kampaň probíhá, je stanoveno podle současné právní úpravy. Začíná dnem vyhlášení volby ve smyslu zveřejnění ve Sbírce zákonů a konec je stanoven na den vyhlášení celkových volebních výsledků. Již jsem zmiňoval, že je pouze na kandidátovi, kdy se rozhodne svou kampaň zahájit a brzké zahájení volební kampaně nemusí být vždy šťastné. Příkladem může být první přímá prezidentská volba a již zmíněná kampaň Jana Fischera.

Dohled

V otázce dohledu financování volební kampaně byl zlomovým rok 2016, kdy byl zákonem č. 302/2016 Sb., zaveden Úřad pro dohled nad hospodařením politických stran a hnutí. Zákon č. 302/2016 Sb., novelizoval zákon o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, tedy zákon č. 424/1991 Sb. Úřad je orgánem dohledu i pro kandidáty na post prezidenta republiky a jeho

²⁶⁹ Tamtéž str. 140.

²⁷⁰ Zákon č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta republiky), § 37.

²⁷¹ ŠUTKA, Pavel. *Zákon o volbě prezidenta republiky - přednosti a nedostatky ve srovnání s úpravami států Evropské unie*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-169-4. str. 149.

působnost je upravena v § 38b ZVPR ČR, který, jak už bylo zmíněno, byl do uvedeného zákona vložen novelou 322/2016 Sb.

Úřad pro dohled nad hospodařením politických stran a politických hnutí

Jelikož financování kampaně a kampaň samotnou považuji za zlomový okamžik volby prezidenta, dovolím si věnovat pár řádků nově zřízenému Úřadu, který se přezdívá „hlídač kampaní“. V literatuře jsem se také setkal s příjemnějším označením „šerif v městečku“. Odkdy je uchazeč kandidátem a začíná jej Úřad monitorovat? Na danou otázku je nutné pohlížet odlišněji, než jsem doposud na kandidáta pohlížel, neboť podání kandidátní listiny je úkon ve vztahu k Ministerstvu vnitra, který s činností Úřadu v zásadě nijak nesouvisí. Výjimkou je skutečnost, že po podání kandidátní listiny je nutné na uchazeče pohlížet jako na kandidáta. Pro kandidáty i pro Úřad samotný je rozhodující okamžik vstupu do kampaně. Vstupem do kampaně dochází k učinění úkonu ve vztahu směrem k úřadu. Za vstup do kampaně se považuje doručení oznámení o zřízení volebního účtu a webových stránek s informací o financování kampaně, nebo pouhý fakt, že dotyčný zahájil činnost naplňující definici kampaně. Zákon se tedy na kandidáty vztahuje již okamžikem vyhlášení voleb, nikoliv, jak lze mylně vykládat, faktickou registrací. Pokud by kampaň byla regulována až od pouhé registrace kandidáta, došlo by k výraznému zkrácení doby dohledu. Nyní si dovolím stručně nastínit, co Úřad kontroluje. Úřad má na starosti kontrolu, zda kandidát zřídil transparentní účet, zda oznámil zřízení volebního účtu, kontroluje funkčnost webových stránek, které umožňují dálkový přístup ve spojitosti s financováním volební kampaně a vydává výkladová stanoviska týkající se účasti prezidentských kandidátů. Dále vede přestupková řízení. Další skutečnosti, které úřad kontroluje či prověřuje, nalezneme v zákoně č. 275/2012 Sb., ZVPR ČR.²⁷²

Hlasování

Tuto problematiku upravuje Hlava IV ZVPR ČR, ovšem nelze opomenout obecná ustanovení v Hlavě I ZVPR ČR. Co se týká úpravy hlasování, využívá

²⁷² JUST, Petr, Olga BRUNNEROVÁ a Jakub CHARVÁT. *Dobývání Hradu: česká prezidentská volba 2018*. Praha: Togga, 2018. ISBN 978-80-7476-143-0. str. 186-189.

zákon obecných volebních zákonů a můžeme se setkat i s odkazy na tyto zákony, např. zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí. Ze zákonů upravujících volby obecně ZVPR ČR vychází, a tak není žádným překvapením, že i podle zákona 275/2016 Sb. ZVPR ČR se území České republiky dělí na volební okrsky, hlasování probíhá i ve zvláštních volebních okrscích mimo území České republiky. Žádným překvapením také nejsou dva hlasovací dny, přičemž hlasování začíná v 14:00 hodin a končí ve 22.00 hodin a pokračuje druhý den od 8.00 hodin do 14.00 hodin.²⁷³

Za méně známou skutečnost si dovoluji označit volbu konající se mimo území České republiky, kde zákonodárce sofistikovaně počítá s časovým posunem a delšího časového úseku na zpracování hlasů, a tak v § 2 odst. 4 ZVRP ČR stanoví, že se volba také koná ve dvou dnech, kterými jsou dle časových pásem čtvrtek a pátek, nebo pátek sobota.²⁷⁴

Českou republiku je v průběhu voleb nutno chápat jako jeden volební obvod. Jak již bylo zmíněno, volbu prezidenta republiky vyhláší předseda Senátu uveřejněním rozhodnutí o vyhlášení volby ve Sbírce zákonů. Volbu je nutno stanovit tak, aby se případné druhé kolo volby prezidenta konalo nejpozději do 30 dnů před uplynutím volebního období úřadujícího prezidenta republiky.²⁷⁵

Voliči jsou vedeni ve stálém seznamu voličů, vedeným obecním úřadem podle místa bydliště voliče. Ve zvláštních případech jsou vedeni ve zvláštním seznamu voličů, jehož zvláštnost spočívá v tom, že občanům dlouhodobě se zdržujícím mimo obvod, kde jsou přihlášení k trvalému pobytu, je umožněno volbu konat i v případě, že nemají voličský průkaz. Příkladem může být Spojené království, kde je prezidentskou volbu možno vykonat na Českém velvyslanectví, občané mající dlouhodobý pobyt na území Spojeného království mohou požádat o zápis do zvláštního seznamu voličů, jenž je veden na velvyslanectví. Pro

²⁷³ Zákon č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta republiky, § 2 .

²⁷⁴ Tamtéž § 2.

²⁷⁵ Tamtéž § 3.

občany zdržující se na území Spojeného království pouze krátkodobě je vhodnější volit na voličský průkaz, který má jednorázový charakter a jeho získání není tak náročné.²⁷⁶ Bylo by mylné usuzovat, že zvláštní seznam voličů vedou pouze velvyslanectví. Se zvláštním seznamem se můžeme setkat například ve zdravotnických zařízeních či ve výkonu vazby a zabezpečovací detence. Přesný výčet nalezneme v ust. § 32 ZVPŘ ČR²⁷⁷

Podmínky získání voličského průkazu

Úpravu voličského průkazu při volbě prezidenta České republiky upravuje § 33 ZVPŘ ČR, který tak počítá se situací, že volič nebude z nějakého důvodu volit ve volebním okrsku, ve kterém je zapsán ve stálém seznamu. Voličský průkaz vydává obecní úřad v místě trvalého bydliště voliče, v jehož stálém seznamu je volič zapsán. Podstatnou skutečností při vydávání volebního průkazu je čas jeho vydání, neboť průkaz se vydá nejdříve 15 dní před dnem volby a žádost o vystavení voličského průkazu musí být doručena obecnímu úřadu nejpozději 7 dnů přede dnem voleb.²⁷⁸ Žádost o voličský průkaz musí obsahovat základní údaje o žadateli plus sdělení, zda volič požaduje zaslání průkazu a informaci o tom, na kterou adresu má být voličský průkaz zaslán.²⁷⁹

Informování

Aby mohl volič své volební právo řádně uplatnit, je nutné, aby byl řádně informován o době a především místě konání volby. Volební místa jsou v obcích již občanům známá a po dlouhá období nedochází k jejich změně, často se jedná o školy, obecní úřady. Zákon přesto stanoví požadavek, aby

²⁷⁶Velvyslanectví České republiky v Londýně. *Informace o zápisu do zvláštního seznamu voličů a možnosti účasti na volbách na velvyslanectví v Londýně* [online]. [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/london/cz/konzularni_a_vizove_informace/Volby/informace_o_moznosti_u_casti_na_volbach.html.

²⁷⁷ Zákon č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta republiky, § 32.

²⁷⁸Velvyslanectví České republiky v Londýně. *Informace o zápisu do zvláštního seznamu voličů a možnosti účasti na volbách na velvyslanectví v Londýně* [online]. [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/london/cz/konzularni_a_vizove_informace/Volby/informace_o_moznosti_u_casti_na_volbach.html.

²⁷⁹ Tamtéž.

starosta na úřední desce obecního úřadu zveřejnil informaci pro voliče o době a místě konání volby, informace musí být zveřejněna nejpozději 15 dnů před konáním volby prezidenta, musí být uvedeny adresy volebních místností. Došlo-li na území obce ke zřízení více volebních okrsků, uvede starosta, které části obce náležejí do jednotlivých volebních okrsků. Zákon dále stanoví, že starosta uvede další potřebné údaje k nerušenému průběhu voleb.²⁸⁰

Informování občanů je nutné opakovat v případě konání druhého kola, a to v rozsahu zveřejnění doby a místa konání druhého kola. ZVPR ČR pamatuje na informovanost menšin, neboť stanoví, že když se podle posledního sčítání lidu zdržuje na území obce více jak 10 % občanů hlásících se k jiné národnosti než české, dojde ke zveřejnění informace v jazyce příslušné národnostní menšiny.²⁸¹

Volba je vykonána ve volební místnosti, což je tradiční, a ZVPR ČR nepřináší v této oblasti žádnou změnu. Stanoví podmínky, které jsou obecně známé, příkladem může být požadavek na přesnou volební schránku, dostatečný počet hlasovacích lístků, prázdné obálky opatřené otiskem úředního razítka obecního úřadu, vyvěšení státní vlajky, umístění velkého státního znaku či zveřejnění hlasovacích lístků označených nápisem „VZOR“. Rovněž není novinkou, že před zahájením hlasování kontroluje předseda volební komise, zda jsou splněny náležitosti, které zákon pro výkon volby ukládá v § 35 ZVPR ČR (stručně jsem o nich pojednal výše).²⁸²

Způsob hlasování

Volič hlasuje pomocí jednoho hlasovacího lístku, který následně v prostorech k tomu určených (tj. prostor, kde nesmí být nikdo přítomen zároveň s voličem, dokonce ani člen volební komise), vloží do úřední obálky a obálku s hlasovacím lístkem před volební komisí vhodí do volební schránky.

²⁸⁰ Zákon č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta republiky), § 34.

²⁸¹ Tamtéž § 34.

²⁸² Tamtéž § 35.

Výjimka: Zákon pamatuje na voliče, kteří nemohou sami vybrat hlasovací lístek ať už pro své zdravotní postižení nebo z jiných důvodů, nemohou číst nebo psát. V tomto případě může být v prostoru vymezeném pro vložení jednoho hlasovacího lístku do obálky přítomen jiný volič. Zde je nutné si povšimnout, že zákon výslovně zmiňuje jiného voliče, nejedná se o člena volební komise. Jiný volič vloží do volební obálky voličem zvolený hlasovací lístek a následně jej vhodí do volební schránky.²⁸³

Předseda volební komise

Můžeme říci, že tak, jak volbu nepřímou řídil předseda Poslanecké sněmovny, v obdobném postavení se nachází předseda volební komise, neboť je to právě on, kdo nese odpovědnost za průběh volby a za pořádek ve volební místnosti a jejím bezprostředním okolí. Zákon k tomuto stanoví, že pokyny předsedy k zachování pořádku při průběhu hlasování v souladu se zákonem jsou závazné pro všechny přítomné.²⁸⁴

Mimořádné situace v průběhu volby

V průběhu volby mohou nastat situace, pro které je nutné hlasování přerušit. Jedná se o okolnosti, které znemožňují zahájit hlasování, nebo v jeho průběhu pokračovat. Za takovýchto situací může volební komise odročit zahájení hlasování na pozdější hodinu. V případech, kdy již bylo hlasování zahájeno, může hlasování přerušit, ovšem jak zahájení tak přerušení nesmí převyšovat 1 hodinu. Za situace, kdy není možné hlasování ukončit, je možné hlasování prodloužit, ovšem rovněž maximálně o hodinu. Volební komise o takovém opatření vyrozumí voliče způsobem, který je pro dané místo obvyklý. V momentě přerušení je volební komise povinna zabezpečit veškerou volební dokumentaci a zajistit volební schránku, případně přenosnou volební schránku tak, aby do ní nebylo možno vkládat volební obálky, případně je vybírat. Při opětovném zahájení (pokračování) předseda za přítomnosti členů volební komise ověří

²⁸³ Tamtéž § 42.

²⁸⁴ Tamtéž § 43.

zabezpečení. Skutečnosti, které vedly k přerušení, pozdějšímu zahájení či prodloužení hlasování jsou zapsány do zápisu o průběhu a výsledku hlasování.²⁸⁵

Ukončení hlasování a sčítání hlasů

Hlasování je vyhlášeno na přesně vymezenou dobu a po uplynutí doby, jež je vyměřena pro hlasování, dojde k uzavření volební místnosti, avšak před samotným uzavřením je nutné umožnit hlasovat všem voličům, kteří jsou ve volební místnosti přítomni, anebo stojí před ní. Po odhlasování a následném opuštění volební místnosti všemi voliči prohlásí předseda volební komise hlasování za ukončené a přistoupí se k zabezpečení volební místnosti a sčítání hlasů. Zabezpečením myslím například uzamčení volební místnosti, neboť v místnosti, kde dochází ke sčítání hlasů, mají právo být přítomni pouze členové volební komise či zaměstnanci Českého statistického úřadu a ti, o nichž to zákon stanoví v § 48 ZVPR ČR. Prostor pro sčítání hlasů bývá nejčastěji volební místnost. Před samotným sčítáním hlasů je nutné zajistit zbylé nepoužité hlasovací lístky a úřední obálky, poté dojde k otevření volební schránky. Z volební schránky se vyjmou úřední obálky s hlasovacími lístky, učiní se tak i z přenosné volební schránky, pokud byla použita, a po jejich otevření dojde ke smísení lístků, aby byla zachována anonymita voličů. Dojde ke spočítání volebních obálek a porovnáním se záznamem ve výpisech ze stálého seznamu a ze zvláštního seznamu nebo zvláštního seznamu. Hlasovací lístky vložené do hlasovací schránky bez úřední obálky jsou vyloučeny. Poté dojde k vynětí úředních lístků z úředních obálek, jejich následnému rozdělení podle jednotlivých kandidátů a sečtení. Takto je zjištěn počet platných hlasů pro jednotlivého kandidáta. Každý člen má právo nahlížet do hlasovacích lístků a odpovědnost za správnost sečtení hlasů nese předseda volební komise.

Neplatný hlasovací lístek

Za neplatný hlasovací lístek se považuje takový, který není na předepsaném tiskopise, nebo je přetržen. Takovéto hlasovací lístky volební komise odloží jako neplatné hlasy a vyznačí důvod jejich neplatnosti. Za situace, že ve volební obálce bude hlasovacích lístků více než jeden, jedná se o neplatný

²⁸⁵ Tamtéž § 44.

způsob hlasování. K takto odevzdaným hlasovacím lístkům nebude přihlédnuto, volební komise tyto lístky odloží jako neplatné hlasy a vyznačí důvod neplatnosti. Přeložení nebo poškození volebního lístku nemá vliv na jeho platnost, ovšem pouze v případě, že jsou z něho patrné potřebné údaje. K započtení hlasů ve prospěch kandidáta budou také ty hlasovací lístky, na kterých provedl volič nějaké úpravy, pokud jsou z něho patrné potřebné údaje.²⁸⁶

Zápis o průběhu a výsledku hlasování

Na samotný závěr volby vyhotoví volební komise ve dvojím stejnopise zápis o průběhu a výsledku hlasování. Zápis podepisují členové volební komise. Zákon pamatuje i na případ, kdy člen volební komise odmítne podepsat, v takovém případě dojde k uvedení důvodů odmítnutí podpisu do přílohy zápisu. Náležitosti zápisu a skutečnosti, které je ze zákona nutné uvést, upravuje § 51 ZVPR ČR. Uvedu několik vybraných, jako jsou identifikace volebního okrsku nebo zvláštního volebního okrsku, celkový počet osob zapsaných ve volebních seznamech ve volebním okrsku, počet voličů, kterým byly vydány úřední obálky, a mnoha dalších viz § 51 ZVPR ČR. Dále je nutné zápis o průběhu a výsledku hlasování ve volebním okrsku v jednom stejnopise předat Českému statistickému úřadu, tento úkol náleží předsedovi nebo pověřenému členu volební komise. Zákon umožňuje vyhotovit zápis o průběhu a výsledku hlasování na počítači, ovšem rovněž ukládá volební komisi povinnost, aby využila programové vybavení dodané Českým statistickým úřadem. Využije-li komise této možnosti, je nutné dodat výsledek hlasování i v datové podobě.²⁸⁷

Výsledek hlasování a jeho vyhlášení

Český statistický úřad na pracovištích u pověřených obecních úřadů a na pracovišti Českého statistického úřadu u Ministerstva zahraničních věcí převezme výsledky hlasování a zpracuje celkový výsledek volby prezidenta. Dále vyhotoví zápis o výsledku volby prezidenta., který schvaluje Státní volební komise a rovněž jej podepíší členové Státní volební komise. Podle zjištěných výsledků Státní volební komisí dojde k jejich vyhlášení a sdělení, zda byl

²⁸⁶ Tamtéž § 50

²⁸⁷ Tamtéž § 51.

prezident republiky zvolen v prvním kole, nebo vyhlásí výsledek volby prezidenta za první kolo, který uveřejní zápisem Státní volební komise o výsledku volby prezidenta na internetových stránkách Ministerstva vnitra určených pro volbu. Zákon přesně vymezuje, co je v zápise uvedeno v § 53 ZVPR ČR. Jak už bylo mnohokrát zmíněno, zvoleným kandidátem je ten, který získá nadpoloviční většinu z celkového počtu platných hlasů. Pokud žádný takový není je nutné konání druhého kola volby, do kterého postupují 2 kandidáti, kteří obdrželi v prvním kole volby nejvíce platných hlasů od oprávněných voličů.²⁸⁸

Soudní přezkum

Již jsem o soudním přezkumu hovořil ve věci přezkumu kandidátní listiny, ovšem ZVPR ČR umožňuje soudní přezkum i ve věci volby prezidenta podáním návrhu na neplatnost volby. Podat takovýto návrh může každý občan zapsaný do seznamů voličů, který má za to, že byla porušena ustanovení zákona, a to takovým způsobem, že došlo k hrubému ovlivnění výsledku volby prezidenta. Návrh je nutné podat nejpozději do 7 dnů po vyhlášení celkového výsledku volby prezidenta Státní volební komisí.²⁸⁹ Příslušný je Nejvyšší správní soud.²⁹⁰

Slib

Konstitutivnost slibu nebyla změněna. Prezident republiky se své funkce ujímá složením slibu, jehož znění rovněž nedoznalo změn. Ústava také přesně stanoví, že ke složení slibu má dojít na společné schůzi obou komor. Zde si dovoluji odkázat na předchozí stránky své práce, kde je problematika společné schůze podrobněji rozebírána. Nyní jenom několik poznámek. Schůze je svolávána předsedou sněmovny poté, co dojde ke zvolení prezidenta, ovšem žádná právní úprava nestanoví lhůty, dokdy se má tak stát. Termín společného jednání by ovšem měl být zvolen tak, aby bezdůvodně nevytvářel nebo neprodlužoval období, kdy je tento úřad uvolněn. Dočasná nemožnost ujmout se

²⁸⁸ Tamtéž § 52-53.

²⁸⁹ Tamtéž § 66.

²⁹⁰ Tamtéž § 68.

funkce může spočívat v omezení, které klade § 53 odst. 3 zák. o JŘPS, který se aplikuje na společnou schůzi, neboť právě podle tohoto ustanovení se schůze Poslanecké sněmovny nekonají v pondělí, sobotu a v neděli, pokud se Poslanecká sněmovna neusnese jinak. Další možnou překážkou ke složení slibu, může být skutečnost, že je Poslanecká sněmovna rozpuštěna, skončilo její volební období a nezasedá. Nově zvolený prezident tak bude muset vyčkat až do nového zasedání Poslanecké sněmovny, které si zvolí svého předsedu. Pak teprve bude možné ujmoutí se funkce.²⁹¹

Volby konané přímo

Prezidentská volba 2013

Jak již bylo zmíněno v úvodu kapitoly ústavní zákon 90/2012 Sb., i zákon 275/2012 vstoupily v platnost 1. října 2012, stejného dne došlo k vyhlášení prezidentských voleb předsedou Senátu. Termín voleb byl stanoven na 11. a 12. ledna 2013 s případným konáním druhého kola o dva týdny později.²⁹² Nová právní úprava nejvíce dopadla na samotné kandidáty, kteří měli rázem mnoho povinností než jen přesvědčit své voliče. O povinnosti registrace, sběru podpisů, vedení a financování kampaně jsme již pojednali. Jelikož povědomí veřejnosti o přímé volbě sílilo a média mu věnovala také dostatečný prostor, začalo se spekulovat, kdo se bude o post prezidenta ucházet.

Jako jedna z prvních potvrdila svou kandidaturu Jana Bobošíková, která vstupovala do prezidentské volby, a tak záhy začala se sběrem podpisů. Kandidátní listina Jany Bobošíkové byla jednou z těch, které Ministerstvo vnitra při své kontrole vyloučilo, NSS ovšem shledal její vyloučení jako protiprávní, kdy ve svém rozhodnutí shledal postup úřadu Ministerstva vnitra jako chybný a výpočet opravil. V roce 2011 na podzim, kdy bylo patrné, že se přímá volba stane skutečností, oznámil svou kandidaturu i Karel Schwarzenberg a TOP 09 se

²⁹¹ RYCHETSKÝ, Pavel. *Ústava České republiky: Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-809-3. str. 573.

²⁹² ŠEDO, Jakub, ed. *České prezidentské volby v roce 2013*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2013. Politologická řada. ISBN 978-80-7325-325-7. str. 37.

zavázala kandidaturu podpořit formou nominace poslanci a senátory. TOP 09 mohla mít hned dva kandidáty na post prezidenta, neboť kandidaturu oznámila také advokátka a členka TOP 09 Klára Slámová, která ovšem podporu poslanců a senátorů nezískala a ve sběru podpisů požadované hranice také nedosáhla, a tak byla její kandidátní listina odmítnuta. V lednu 2012 oznámil svou kandidaturu Jan Fischer, který byl považován za horkého favorita.²⁹³ ODS svého kandidáta oznámila až poměrně pozdě, neboť se rozhodla svého kandidáta vybrat ve stranických primárkách, které trvaly až do konce června. Vítězem se stal Přemysl Sobotka, jehož kandidatura se opřela o poslance a senátory. Dále se mezi kandidáty zařadili Miloš Zeman, Zuzana Roithová, Jiří Dienstbier, Vladimír Dlouhý, Taťána Fischerová, Tomio Okamura, který byl ovšem z prezidentské volby vyřazen, neboť po kontrole klesl počet jeho podpisů pod zákonem stanovenou hranici, Vladimír Franz a mnoho dalších. Přímá volba prezidenta republiky vzbudila skutečný ohlas napříč celou republikou.²⁹⁴

Po registracích zůstali kandidáti nominovaní Parlamentem Jiří Dienstbier, Karel Schwarzenberg, Přemysl Sobotka. Občanských kandidátů bylo více, zůstali však jenom ti, kterým se podařilo splnit tolik diskutovanou hranici 50.000 podpisů, a to Jana Bobošíková (která byla doregistrována na základě rozhodnutí NSS) Jan Fischer, Taťána Fischerová, Vladimír Franz²⁹⁵, Zuzana Roithová, Miloš Zeman. Zamítnutých kandidátů bylo celkem 11²⁹⁶.

V prvním kole došlo k překvapení voleb, jelikož téměř za jistý se pokládal úspěch bývalého premiéra úřednické vlády Jana Fischera. S časovým odstupem můžeme říci, že zlom přišel právě v televizních debatách na soukromých televizích Nově a Primě, kde byl Miloš Zeman jednoznačně silnější. Svou také udělala antikampaň prostřednictvím billboardů, na kterých byl Jan Fischer vyobrazen jako bývalý člen KSČ. Absolutní propad, tak se dá hodnotit výsledek Přemysla Sobotky, který jako kandidát v té době nejsilnější vládní strany obsadil až 8. místo. První místo obsadil díky silné kampani i televizním

²⁹³ Tamtéž str. 28.

²⁹⁴ Tamtéž str. 40.

²⁹⁵ Tamtéž str. 41.

²⁹⁶ Tamtéž str. 45.

debatám Miloš Zeman a na druhém místě se ocitl Karel Schwarzenberg, a tak byla dvojice postupující do druhého kola jasná.²⁹⁷

Před druhým kolem, kdy docházelo k mobilizaci všech sil, mnohdy se dalo diskutovat o tom, zda kampaň probíhá čestně a poctivě. Miloš Zeman, který působil jako zkušený politik, byl si jist svou podporou například od rodiny Klausových, kteří veřejně hovořili o minulosti otce Schwarzenbergovy manželky, a občas mu pomohl i jeho protikandidát nešťastným výrokem. Za zlomový lze považovat výrok o Benešových dekretech. Na podporu Karla Schwarzenberga se stavělo mnoho osobností, ať už z oblasti kultury jako Petr Janda, nebo sportu Věra Čáslavská a mnozí další. Však již během sčítání samotných průběžných výsledků byla jasně patrna dominance Miloše Zemana, tento fakt nezměnila ani skutečnost, že Zeman neměl velkou podporu ve větších městech a vysoký Zemanův náskok se dal interpretovat jako jednoznačné vítězství.²⁹⁸

Ke složení slibu došlo 8. března 2013 na společné schůzi Senátu a Poslanecké sněmovny PČR, a stalo se tomu tak již tradičně ve Vladislavském sále areálu Pražského hradu.

Novely

Zákon o přímé volbě prezidenta republiky ZVPR ČR je součástí českého právního řádu, a tak jej neminuly novely, které zákon určitým způsobem měnily, či upravovaly jeho výklad. Mezi prvními si dovoluji zmínit zákon, kterým se mění zákon č. 62/2003 Sb., o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Tato novela ve své části VII rozvinula ZVPR ČR především o úpravu svéprávnosti a způsobilost k právním úkonům ve světle občanského zákoníku, touto novelou došlo k odstranění výrazů typu „zbavená způsobilost“, který se nahradil po novu „omezenou svéprávností“.^{299,300} Dále zákon, kterým se mění zákon č. 247/1995

²⁹⁷ Tamtéž str. 47-48.

²⁹⁸ Tamtéž str. 50.

²⁹⁹ Zákon č. 58/2014 Sb., kterým se mění zákon č. 62/2003 Sb., o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, Čl. VII.

Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a ostatní volební zákony, které zohlednily úpravu vojenských újezdů.

Mnohem výraznější novelou, která vstoupila v účinnost od 1. ledna 2017, byl zákon č. 322/2016 Sb., kterým došlo ke změně volebních zákonů a dalších souvisejících zákonů. Tuto skutečnost jsem již zmínil. Nyní ji ovšem věnujme bližší pozornost a připomeňme pár základních změn. Při prvním seznámení s novou úpravou je jasné, že se jednalo především o úpravu, která měla za úkol změnit financování kampaně. Došlo ke zrušení volebního výboru zakotveném v § 23 ZVPR ČR, který byl zrušen bez náhrady. Dále došlo ke změně lhůty na zřízení volebního účtu. Při první volbě se jednalo o povinnost mít volební účet ke dni podání přihlášky, nyní však byla stanovena povinnost zřídit jej do pěti pracovních dnů ode dne vyhlášení volby.

Znatelnou změnou pro kandidáty je prodloužení doby zákazu nakládání s prostředky nevyužitými na volební kampaň po dobu, pro kterou se vede řízení o správním deliktu týkajícím se porušení pravidel financování volební kampaně, nejméně z původních 120 dní na 180 dnů. Došlo ke změně definice volební kampaně v § 35 ZVPR ČR. V původním textu volební kampaní se rozumí jakákoli propagace kandidáta na funkci prezidenta republiky a volební agitací na text novelizovaný volební kampani se rozumí jakákoli propagace kandidáta na funkci prezidenta republiky nebo volební agitace. § 35 ZVPR ČR se dále rozrostl o nové odstavce 2 a 3, čímž došlo mimo jiné k přečíslení. Odst. 2 připouští účast na volební kampani fyzické nebo právnické osoby bez vědomí kandidáta za podmínky, že dojde k registraci u Úřadu před vstupem do volební kampaně.

Zavádí § 38a ZVPR ČR, který upravuje třetí osobu a negativně vymezuje osoby neregistrovatelné. Příkladem třetích osob, jejichž registraci zákon zapovídá, je obec, městská část, obvod a kraj. Odst. 3 zpřesňuje počátek a konec volební kampaně. Dále došlo k zohlednění velkoplošných zařízení a u nich je nutné, aby obsahovaly informace o jejich zadavateli nebo zadavatelích. Zde se projevila

³⁰⁰ ŠUTKA, Pavel. *Zákon o volbě prezidenta republiky - přednosti a nedostatky ve srovnání s úpravami států Evropské unie*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-169-4. str. 36.

zkušenost z první prezidentské volby a antikampaň vedená proti Janu Fischerovi. Nově dochází k zákazu využívání komunikačních médií kraje nebo obce, případně právnické osoby, která je ovládaná krajem. Jedná se o logický zákaz, místní rozhlas by neměl být využíván za účelem agitace nějakého kandidáta.³⁰¹

Novela se také snaží pamatovat na anonymní dárcce a ochranu dárců jako takových, neboť již netrvá na uvedení adresy místa pobytu fyzické osoby, trvá na uvedení obce, v níž má fyzická osoba trvalý pobyt, což je především z důvodu ochrany soukromí dárcce. Limit výdajů na kampaň zůstal nezměněn, ovšem dochází k podrobnější úpravě, kdy se do této sumy započítávají částky, které kandidát na funkci prezidenta uhradil nebo má uhradit, včetně částek, které po novu, s jeho vědomím uhradily nebo se zavázaly uhradit třetí osoby. Zákon zde výslovně konkretizuje a upravuje, že je nutné vědomí kandidáta pro případ, kdy se jedná o třetí osoby.

Zásadním krokem, který měl vést k transparentnosti a boje proti anonymním dárcům, bylo zavedení odst. 3 do § 37 ZVPR ČR, který klade požadavek na všechny kandidáty, aby nejpozději 3 dny přede dnem volby zveřejnili všechny osoby, které v jejich prospěch uhradily nebo se zavázaly uhradit výdaje na volební kampaň, poskytly peněžitý dar nebo bezúplatné plnění. O těchto osobách musí kandidát na svých internetových stránkách zveřejnit údaje, jež jsou obvyklé pro dárcce, který přispívá na účet kandidáta tedy jméno příjmení datum narození a obec, v níž má fyzická osoba trvalý pobyt. U právnické osoby je nutné uvést obchodní firmu nebo název společnosti, sídlo a identifikační číslo, bylo-li přiděleno.

Další obrovskou novinkou je zavedení § 38b, který konkretizuje dohled nad financováním volební kampaně a stanoví pravomoc a působnost Úřadu pro kontrolu financování politických stran a hnutí (Úřad). Novela v samotném závěru zcela očekávaně rozšiřuje paletu přestupků, kterých je možno se v průběhu volby prezidenta dopustit, příkladem je nezřízení volebního účtu nebo účast ve volební kampani bez předchozí registrace ve zvláštním registru úřadu.

³⁰¹ Zákon č. 322/2016 Sb., kterým se mění volební zákony a další související zákony, Čl. VII.

Rozhodnutí úřadu je konečné a nelze proti němu podat rozklad ani jej přezkoumat v přezkumném řízení.³⁰²

Dalším zákonem, který pozměnil úpravu ZVPR ČR, byl zákon, kterým se mění volební zákony a některé další zákony č. 90/2017 Sb. s účinností od 13. dubna 2017, změny nebyly dle mého tak rozsáhlé jako při změně poslední. V této se jednalo spíše o úpravu dokladů a údajů³⁰³

Druhá přímá volba prezidenta 2018

V lednu 2018 proběhla druhá přímá a zatím poslední volba prezidenta České republiky. Jména kandidátů byla skutečně zajímavá a schylovalo se tak k dalšímu těsnému souboji. Mezi kandidáty se objevila velká jména české politiky, bývalý premiér Mirek Topolánek, ale i řada kandidátů, kteří politický post doposud nezastávali jako Marek Hilšer, lékař, Jiří Drahoš, vysokoškolský profesor a dlouholetý předseda Akademie věd, diplomat a velvyslanec Pavel Fischer či hudebník Michael Horáček. Řada kandidátů byla ovšem veřejnosti ne příliš známá, např. Jiří Hynek, Petr Hannig či Vratislav Kulháněk. Jako kandidát se představil také Miloš Zeman, který svůj mandát obhajoval.³⁰⁴

Tato volba přinesla hned několik rarit a netradičností. Jako první si dovoluji zmínit skutečnost, že Miloš Zeman se rozhodl pro nevedení kampaně, a tak přišlo na řadu využití možnosti, kterou zákon nabízí v § 38a ZVPR ČR, vedení kampaně třetí osobou, kterou se v tomto případě stal spolek Přátelé Miloše Zemana.³⁰⁵

Volba také přinesla judikát NSS, který volbu ovlivnil, a to i s přesahem do voleb budoucích. Terezie Holovská, jejíž kandidátní listina byla odmítnuta, podala stížnost k NSS pro registraci všech kandidátů, kteří byli nominováni skupinami poslanců a senátorů. Svou stížnost stavěla na možnosti poslanců

³⁰² Tamtéž.

³⁰³ Zákon č. 90/2017 Sb., kterým se mění volební zákony a některé další zákony, Čl. IX.

³⁰⁴ Volba prezidenta České republiky 2018. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 10. 2. 2019 [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Volba_prezidenta_%C4%8Cesk%C3%A9_republiky_2018d.

³⁰⁵ JUST, Petr, Olga BRUNNEROVÁ a Jakub CHARVÁT. *Dobývání Hradu: česká prezidentská volba 2018*. Praha: Togga, 2018. ISBN 978-80-7476-143-0. s. 193.

a senátorů podepsat více kandidátních listin, neboť v roce 2013 Ministerstvo vnitra uvedlo, že takovýto postup možný není, ovšem v roce 2017 svůj názor změnilo a postup považovalo za legitimní. NSS tehdy věc posoudil tak, že stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou (především z procesních důvodů, stěžovatelka se domáhala zrušení registrace ostatních kandidátů, nikoliv své neregistrace), ovšem jako obiter dictum uvedl, že každý poslanec či senátor může navrhnout jen jednoho kandidáta.³⁰⁶ Následně se stěžovatelka obrátila na Ústavní soud, který stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou a konstatoval, že obiter dictum NSS je nepřipustné a exesivní. Čtyři soudci sepsali odlišné stanovisko, ve kterém shodně uvádějí, že k problémům s vícenásobnými podpisy by se měl Ústavní soud vyjádřit.³⁰⁷

Do druhého kola postoupili Miloš Zeman, který volbu v prvním kole vyhrál, a Jiří Drahoš. V druhém kole zvítězil Miloš Zeman, ovšem na průběh voleb bylo podáno okolo 70 stížností, které řešil NSS. Řada z nich poukazovala na neetičnost kampaně Miloše Zemana a další část na nejasnosti jejího financování. Soud však po přezkoumání všechny stížnosti zamítl s poukázáním na skutečnost, že žádná nesrovnalost nebo jednání v rozporu s volebním zákonem nebyly tak závažné, aby došlo k ovlivnění výsledku voleb. Následně byl složen slib prezidenta republiky Milošem Zemanem v areálu Pražského hradu. Ústavní soud stížnosti proti odmítavým usnesením NSS zamítl, poslední v září 2018, a došlo tak k potvrzení výsledku prezidentských voleb.³⁰⁸

³⁰⁶ Usnesení Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 13. 12. 2017, sp. zn. Vol 84/2017, [cit. 2019-03-03]. Dostupné z http://www.nssoud.cz/files/SOUDNI_VYKON/2017/0084_0Vol_1700175SCAN_20171213185901.pdf.

³⁰⁷ Usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 1. 2018, sp. zn. Pl. ÚS 46/17, [cit. 2019-03-03]. Dostupné z https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezy/2018/Pl_U_S_46_17_vcetne_disentu.pdf.

³⁰⁸ ČTK, *Definitivní tečka za prezidentskými volbami. Ústavní soud zamítl stížnost kvůli registraci uchazečů.* iRozhlas.cz [online]. Český rozhlas, 11. června 2018 [cit. 2019-03-03]. Dostupné z https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/prezidentske-volby-registrace-ustavni-soud_1806111024_pj.

KAPITOLA IV - Pohled do zahraničí v souvislosti s volbou prezidenta.

Slovensko

Při pohledu do zahraničí si dovolím začít Slovenskou republikou. Cesta na Slovensko obvykle bývá první zahraniční cestou nově zvoleného prezidenta a přímá volba se v mnohém podobá úpravě české, proto jí bude věnováno více prostoru.

Stručná historie

První Slovenská ústava, kterou bylo nutné přijmout v souvislosti se vznikem nového státu, definovala volbu prezidenta jako nepřímou. Shodně s úpravou českou je označení prezidenta jako hlavy státu. Hlava Slovenské republiky byla volena tajným hlasování poslanců Národní rady. Pro řádné zvolení prezidenta bylo nutné získat třípětinovou většinu všech hlasů, tj. získat alespoň 90 ze 150 hlasů. Při neúspěchu první volby nedocházelo ke snížení kvora, což se ukázalo jako značný problém již při první volbě, neboť první slovenský prezident byl zvolen až na druhý pokus. Konec volebního období ovšem přinesl změnu v chápání volby.³⁰⁹ Rozložení politických sil a dílčí zájmy jednotlivých kandidátů byly velmi rozdílné, a tak opozice s pomocí prezidenta vyhlásila referendum o zavedení přímé volby prezidenta. Současně bylo vyhlášeno referendum o přístupu Slovenské republiky k NATO. Toto referendum však odpověď na zavedení přímé volby nepřineslo, neboť bylo zmařeno podáním stížnosti k Ústavnímu soudu ze strany koalice, což přerostlo v politický problém, neboť po skončení prvního volebního období v roce 1998 nedošlo, ze strany politiků, ke zvolení prezidenta dalšího.³¹⁰

³⁰⁹ NOVÁK, Miroslav a Miloš BRUNCLÍK, ed. *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech - Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán, 2008. Bod (Dokořán). ISBN 978-80-7363-179-6. s. 177-178.

³¹⁰ *Tamtéž s -181-182.*

Přímá volba zde byla zavedena jako řešení krize v lednu 1999. Byla přijata novela ústavy, v květnu proběhly přímé prezidentské volby a následně v červnu došlo k inauguraci. Můžeme konstatovat, že prezidentský úřad zůstal více jak tři čtvrtě roku po parlamentních volbách v roce 1998 neobsazen.³¹¹ Ústavní zákon č. 9/1995 Zb., definitivně změnil způsob volby prezidenta z nepřímé na přímý. Slovenská úprava má také samostatný zákon o přímé volbě a o podmínkách výkonu volebního práva a o změně a doplnění některých zákonů.³¹² Volba prezidenta je volba dvoukolová, přičemž do druhého kola postoupí kandidáti s nejvyšším počtem řádně odevzdaných hlasů.³¹³

Postavení prezidenta

Slovenský ústavní model je koncipován obdobně jako model český. Přímá volba prezidenta sama o sobě není kritériem pro daný politický režim. Na postavení slovenského prezidenta se výraznou měrou podepsalo nedokončené zakotvení tohoto institutu ve slovenské ústavě z roku 1992. Tímto byl vytvořen prostor pro různou a často zcela protichůdnou interpretaci prezidentova postavení. Vytvoření vyhovujícího ústavně politického postavení prezidenta přinesly až dvě ústavní novelizace z let 1999 a 2001, které prezidentovo postavení vyjasnily. První zakotvila již zmíněnou přímou volbu a druhá přinesla velkou novelu ústavy. Prezidentovo postavení a pravomoci jsou obdobné českému. Slovenská ústava zakládá prezidentovu odpovědnost a je možné jej na základě lidového hlasování z funkce odvolat.³¹⁴

Vyhlášení volby

Volbu prezidenta na Slovensku vyhláší předseda Národní rady Slovenské republiky, a to nejpozději 55 dní před dnem konání volby. S tímto okamžikem se pojí začátek lhůty k registraci kandidátů, která je třítydenní.³¹⁵

³¹¹ Tamtéž s. 183.

³¹² Zákon č. 180/2014 Z. z. Zákon o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

³¹³ Ústavní zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej Republiky.

³¹⁴ Ústavní zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej Republiky čl. 106.

³¹⁵ Zákon č. 180/2014 Z. z. Zákon o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov § 104.

Návrh kandidáta

Návrhy kandidátů mohou být obdobně jako v Česku dvojího druhu, a to kandidát občanský, který k samotnému návrhu přikládá petici s minimálně 15.000 podpisy, nebo kandidát poslanecký s peticí podpořenou minimálně 15. poslanci parlamentu.³¹⁶

Podmínky kandidáta

Další výraznou změnou je již samotná podmínka trvalého pobytu na území Slovenska. Takovou podmínku česká právní úprava výslovně nestanoví, ani ostatní posuzované země na této podmínce netrvají. Mezi další podmínky shodné s úpravou českou patří občanství, dosažení věku 40 let,³¹⁷ svéprávnost. Slovenská úprava dále hovoří o nutné bezúhonnosti, tj. že kandidát není ve výkonu trestu, nebo odsouzený pro úmyslný trestný čin. K tomuto se ovšem nepřihlédne, je-li trest zahlazen.³¹⁸

Kampaň a výdaje

Po řádném zaregistrování kandidáta se nyní soustředíme na odlišnosti v podobě kampaně. V otázce možných výdajů na kampaň nacházíme rozdíl, neboť slovenská právní úprava povoluje výdaje v maximální možné výši půl milionu eur (což je přibližně 12,8 milionu korun). Volební kampaň začíná dnem vyhlášení voleb a je ovšem přerušena po dobu 48 hodin před konáním prvního kola. Zajímavostí je, že do maximální výše vynaložených výdajů se započítávají i výdaje vynaložené na propagaci kandidáta v období 180 dnů před vyhlášením voleb.³¹⁹

Rozdílná je také úprava daru či jiného bezplatného plnění na podporu své kandidatury. Slovenská úprava výslovně trvá na trvalém pobytu dárce na území

³¹⁶ ČTK. *Slováci budou volit nového prezidenta v březnu startuje kampaň* [online]. 10. ledna 2019 [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: <https://eurozpravy.cz/zahranicni/eu/245566-slovaci-budou-volit-noveho-prezidenta-v-breznu-startuje-kampan/>.

³¹⁷ Ústavní zákon č. 460/1992 Sb. *Ústava Slovenskej republiky čl. 103*.

³¹⁸ Zákon č. 180/2014 Z. z. *Zákon o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov § 6*.

³¹⁹ iDNES.cz. *Prezidentské volby na Slovensku 2019* [online]. 22. ledna 2019 [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: <https://www.idnes.cz/wiki/temata/prezidentske-volby-na-slovensku-2019.K533231>.

Slovenské republiky, u právnických osob je vyžadováno sídlo na území Slovenska a úprava rovněž nevyklučuje možnou podporu od politických stran a hnutí, ovšem zde platí podmínka registrace ve Slovenské republice. Dá se říci, že slovenská úprava je podrobnější než úprava česká, neboť zákon výslovně zakazuje jakékoli dary či jiné bezúplatné plnění od státu, státních orgánů a od orgánů územní samosprávy. Dále je zakázáno přijímat dary od evropské politické strany či občanského sdružení.³²⁰

Pokuty a sankce

Slovenská právní úprava pamatuje i na sankce. Cílem sankční metody je odradit kandidáta od porušování zákona. Úprava pokut je poměrně rozsáhlá, a proto uvedu jenom některé z nich. První, kterou ve své práci zmíním, je vedení kampaně v období, kdy to zákon výslovně zakazuje, tedy například v zakázaných 48 hodinách přede dnem konání volby. Dalším momentem, kdy může dojít k finančnímu potrestání kandidáta, je okamžik, ve kterém kandidát zveřejní volební průzkum 14 dní před konáním volby a v den konání volby samotné až do jejího skončení. Za tyto prohřešky uloží Státní komise pokutu od 5.000 eur až do 50.000 eur.^{321,322}

Polsko

Stručná historie

Polský ústavní systém a s tím i nepochybně úřad prezidenta prošel rozsáhlým vývojem. Po roce 1989 disponoval prezident řadou pravomocí mnohem silnějších, než měl prezident u nás. Mohl rozpustit Sejm, a to v případě, pokud by během tří měsíců neustavil vládu, neschválil rozpočet, nebo schválil zákon či usnesení znemožňující prezidentu vykonávat jeho ústavní kompetence. Prezident a následně jeho pravomoci byly koncipovány tak, aby zastupoval zájmy odstupující komunistické moci. V roce 1992 byla přijata tzv.

³²⁰ 181/2014 Z.z. o volebnej kampani.

³²¹ ŠUTKA, Pavel. *Zákon o volbě prezidenta republiky - přednosti a nedostatky ve srovnání s úpravami států Evropské unie*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-169-4. str. 196.

³²² 181/2014 Z.z. o volebnej kampani § 19.

Malá ústava (Ústavní zákon o vzájemných vztazích mezi zákonodárnou a výkonnou mocí Polské republiky a o územní samosprávě ze dne 17. října 1992). Došlo tak k posílení výkonné moci na úkor parlamentní, která se zmenšila. Důležitým aktérem byl prezident, který byl volen v přímých a všeobecných volbách volebním systémem absolutní většiny ve dvoukolové variantě na pětileté období. Prezident měl prostor vést vlastní aktivní politiku a kompetence byly značně rozsáhlé. Příkladem mohou být kompetence v oblasti řízení státu, dozor nad legislativní činností vlády, dohlížení nad ústavností zákonů, nominační kompetence, tj. navrhování členů do Sejmu do řady funkcí, a i výrazný vliv na složení vlády. Tato provizorní Malá ústava byla nahrazena novou ústavou z roku 1997.

Postavení prezidenta

Ústava prezidenta řadí jako součást výkonné moci spolu s vládou. Prezident je volen v přímých a všeobecných volbách, funkční období a systém absolutní většiny setrval. Změna přišla v rozsahu jeho pravomocí, již dnes nedisponuje reálnou výkonnou mocí a většina jeho aktů musí být kontrasignována premiérem, nebo příslušným ministrem, kteří tak přebírají politickou odpovědnost, jelikož prezident odpovědný není. Prezident je hlava státu stejně jako v Čechách a na Slovensku. Je garantem kontinuity státní moci, dohlíží nad dodržováním ústavy a stráží státní suverenitu a bezpečnost státu. Je nejvyšším nadřízeným ozbrojených sil. Reprezentuje zemi v mezinárodních vztazích a účastní se legislativního procesu, má zákonodárnou iniciativu a stejně jako prezident český disponuje suspenzivním vetem.³²³

Vyhlášení voleb

Volby v Polsku vyhlašuje maršálek Sejmu. Sejm tvoří dolní komoru Parlamentu Polské republiky, ve kterém zasedá 460 poslanců. Předseda se označuje jako maršálek Sejmu.³²⁴

³²³ NOVÁK, Miroslav a Miloš BRUNCLÍK, ed. *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech - Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán, 2008. Bod (Dokořán). ISBN 978-80-7363-179-6 . s. 122-124.

³²⁴ Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy art. 289.

Návrh

Výrazným rozdílem od Slovenské republiky a České republiky je skutečnost, že parlament nemá právo navrhnout prezidentského kandidáta, v Polsku tak dochází k smazání dvojího typu kandidátů. Pravomoc navrhnout kandidáta má výlučně polský lid. Navrhnout kandidáta tak mohou oprávnění voliči, kteří jednoho kandidáta podpoří 100.000 podpisy. Zde si dovoluji uvést, že i přes jisté zrovnoprávnění kandidátů se nedá jednoznačně říci, že by tak došlo k izolaci stranicko-systémové konfigurace. S ohledem na již proběhlé prezidentské volby lze říci, že míra podpory konkrétního kandidáta v prezidentských volbách vždy korespondovala s výsledkem příslušné strany při volbách do Sejmu. Ve volbách již proběhlých se stal vždy vítězem kandidát, jenž byl podporován nejsilnější politickou stranou. Jedinou výjimkou se stala volba prezidenta v roce 2000, kdy byla strana podporující kandidáta Alexandra Kwaśniewského v opozici.³²⁵

Podmínky

Mezi podmínky, které musí kandidát splnit, je vcelku pochopitelně občanství a věk, další, co polská úprava volby prezidenta vyžaduje, je bezúhonnost, tj. neodsouzení pro mezinárodní zločin. Věk 35 považuje polská ústava za minimální pro kandidaturu na post prezidenta, dále jsou to podmínky aktivního volebního práva do polského Sejmu. Následně je nutný souhlas kandidáta s navržením do prezidentské volby. Dále je však nutný souhlas se založením jeho volebního výboru a písemné vyjádření kandidáta o tom, že má právo být zvolen. Zcela revolučním je ovšem požadavek, který klade polská úprava kandidátu narozenému před 1. srpnem 1972. Takový kandidát předkládá Národní volební komisi prohlášení o spolupráci se Státní bezpečností v letech 1940-1990. Národní volební komise pak prohlášení postoupí odvolacímu soudu podle bydliště kandidáta a rovněž i Ústavu paměti národa, konkrétně jeho komisi

³²⁵ HANÁČEK, Vladimír. Strategie politických stran v přímé prezidentské volbě. *Centrum pro studium demokracie a kultury* [online]. [cit. 2019-02-18]. Dostupné z: <https://www.cdk.cz/strategie-politickyh-stran-v-prime-prezidentske-volbe>.

pro stíhání zločinců proti polskému národu. Lustrační řízení provede odvolací soud.³²⁶³²⁷

Kampaň a výdaje

Co se týká maximálních výdajů na kampaň, polský volební zákon Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy ve svém článku 327 stanoví výpočet maximální výdaje na kampaň. Tato úprava financování je zcela odlišná od úpravy naší i úpravy slovenské, neboť takto zohledňuje aktuální počet voličů zapsaných ve volebních seznamech. Jedná se procedurální změnu, neboť až do roku 2011 byla částka stanovena pevně ve výši 12 milionu zlotých. Výpočet se provádí zjištěním počtu voličů zapsaných v seznamu vynásobeným 60 groši za každého voliče. V roce 2016 se jednalo po převedení na české koruny o přibližnou částku 66.002.944 Kč.³²⁸ Nemohu opomenout, že polská úprava také zohledňuje, kolik procent může jednotlivý kandidát vynaložit na reklamní kampaň, jako jsou například billboardy, letáky a podobně. Zákon v čl. 136 výslovně stanoví, že jednotlivý kandidát může vynaložit maximálně 80 % z maximálního počtu finančních prostředků.³²⁹

Zákaz kampaně

Polská úprava obdobně jako úprava slovenská přináší přerušování volební kampaně. Kampaň není možné vést 24 h přede dnem volby, zákon mezi kampaň řadí také svolávání setkání, organizování procesí, rovněž zakazuje projevy, přednášky a rozdávání letáků. Stejně jako v úpravě české také polská zakazuje volební kampaň v prostorách volební místnosti.³³⁰

³²⁶ ŠUTKA, Pavel. *Zákon o volbě prezidenta republiky - přednosti a nedostatky ve srovnání s úpravami států Evropské unie*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-169-4. str. 233.

³²⁷ Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy art. 297.

³²⁸ ŠUTKA, Pavel. *Zákon o volbě prezidenta republiky - přednosti a nedostatky ve srovnání s úpravami států Evropské unie*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-169-4. str. 156.

³²⁹ *Tamtéž str. 157.*

³³⁰ Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy art. 107.

Rakousko

Stručný pohled do historie

V Rakousku je přímá volba velice tradiční, však byla zakotvena již v roce 1929. Volba je tajná a přímá na základě rovného a osobního volebního práva.³³¹

Vyhlášení volby

Podle rakouské právní úpravy vyhlašuje volbu prezidenta rakouská vláda, která tak stanoví termín volby.³³² Volba prezidenta je dvoukolová, do druhého kola postupují tak jako ve státech uvedených výše dva kandidáti, jež obdrželi nejvyšší počet hlasů. Zajímavostí je možná výměna původních kandidátů v druhém kole, pokud dojde ke konsensu ve skupině jeho navrhovatelů. Tato možnost byla zapracována za účelem přihlídnutí k aktuálnímu rozložení politické síly v obyvatelstvu a aktuálnosti veřejného mínění. Zvoleným kandidátem je ten, který v obdržel nejvíce platných hlasů v kole druhém.³³³

Postavení prezidenta

Postavení rakouského prezidenta je zvláštní a do jisté míry jedinečné. V rakouském politickém systému tradičně dominuje spolkový kancléř. Prezident je však vybaven pravomocí jmenovat spolkového kancléře a ostatní členy vlády a následně odvolat kancléře i ostatní členy vlády, kdykoliv v průběhu funkčního období bez nutnosti návrhu či souhlasu Parlamentu. Tuto pravomoc nemá dle ústavy ani francouzský prezident. V historii Rakouska se však nestalo, že by tuto pravomoc prezident využil. Veškeré prezidentovy akty podléhají nutnosti kontrasignace pověřeným ministrem či spolkovým kancléřem, obdobně jako je

³³¹ RYCHETSKÝ, Pavel. *Ústava České republiky: Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-809-3. s.546.

³³² Bundespräsidentenwahlgesetz 1971Nr. 57/1971 ze dne 16. února 1971 § 1 .

³³³ ZPĚVÁK, Aleš. Volby prezidenta. Jak se volí prezident u sousedů?. *!Argument* [online]. 2018, 18. ledna 2018 [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: <http://casopisargument.cz/2018/01/18/volby-prezidenta-jak-se-voli-prezident-u-sousedu/>.

tomu v Polsku. Prezidentova hlavní úloha je reprezentativní a plnění symbolických úloh, nedisponuje výkonnou mocí a neměl by zasahovat do legislativního procesu.³³⁴

Návrh

Dle rakouské právní úpravy je nutné předložit volební návrh Federálnímu volebnímu úřadu, a to nejpozději třicátý sedmý den před konáním volby. Rakouská právní úprava zde přesně stanoví i hodinu dokdy se tak má stát, tj. 17:00. K žádosti musí být přiloženo prohlášení o podpoře, jež je tvořeno 6.000 podpisy.³³⁵ Mezi základní údaje, které musí prohlášení o podpoře obsahovat, patří trvalý pobyt, datum narození a jméno a příjmení. V Rakousku je využíván model sběru podpisů na úřadech.³³⁶

Kandidát

Ústava výslovně zakazuje kandidaturu všech členů současných i dřívějších panovnických rodin. Není žádným překvapením, že mezi základní podmínky, které musí kandidát splnit, patří občanství a věk. Rakouská právní úprava stanoví jako minimální věk pro kandidáta na post prezidenta 35 let.³³⁷

Kampaň a výdaje na kampaň

Každý z kandidátů může hospodařit s maximálním rozpočtem 7 milionů euro. Rakouská úprava trvá na uvedení jména a adresy dárce, ovšem pouze v případě, že se jedná o dar přesahující 3.500 Euro. Dále je taxativně stanoveno, od koho nesmí kandidát přijmout dar. Jedná se například o charitativní organizace a podniky a instituce, ve kterých má veřejný sektor alespoň 25 %. Můžeme říci, že Rakousko je opatrné i ve směru k zahraničním fyzickým či právnickým osobám a zakazuje kandidátovi přijmout dar, pokud darování přesáhne částku 2.500 eur. Úprava také pamatuje na hotovostní dary, kdy

³³⁴ GRINC, Jan. Ústavní postavení prezidenta republiky a způsob jeho volby strana. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*, 2012, č. 4, s. 143 – 144.

³³⁵ Bundespräsidentenwahlgesetz 1971 Nr. 57/1971 ze dne 16. února 1971 § 7.

³³⁶ ŠUTKA, Pavel. Zákon o volbě prezidenta republiky - přednosti a nedostatky ve srovnání s úpravami států Evropské unie. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-169-4. str. 73.

³³⁷ Bundes-Verfassungsgesetz [Nr. 1/1930](#) Čl. 60.

zakazuje přijmout částku převyšující 2.500 eur. Celkovou úpravu financování volební kampaně stanoví.³³⁸

Volební období

Volební období rakouského prezidenta je šestileté, což je rozdíl oproti zemím ostatním, kde je volební období pětileté.³³⁹

Spolková republika Německo

Poslední zemí, kterou ve stručném pohledu do zahraničí uvedu, je Německo. Jedná se o zemi, která s Českou republikou bezprostředně sousedí a je pro Českou republiku strategickým partnerem. Německu věnuji několik slov, neboť je jediným zástupcem nepřímé volby v Českém okolí.

Stručný pohled do historie

Při pohledu do historie, lze však poměrně lehce zjistit, že to byl právě historický předchůdce Spolkové republiky Německo, Výmarská republika, která přímou volbu prezidenta ve své Ústavě z roku 1919 zavedla jako první v Evropě. Negativní zkušenost však vedla, ke změně a došlo k návratu institutu nepřímé volby prezidenta. Prezident je volen nepřímo Spolkovým shromážděním na dobu pěti let, stejně jako je tomu v Čechách, na Slovensku a v Polsku.³⁴⁰

Postavení prezidenta

Při postavení prezidenta musíme vycházet z historických zkušeností a již zmíněné Výmarské republiky. Právě výmarská parlamentní demokracie a její postavení, kde byl parlament mimořádně oslaben silnou pozicí přímo voleného říšského prezidenta, ukázaly své výrazné slabiny v době polarizace politických sil a následného nástupu Adolfa Hitlera. V době Výmarské republiky mohl prezident kdykoliv rozpustit parlament, jmenovat kancléře, předložit zákon do referenda a velel jako vrchní velitel ozbrojeným silám. Na základě těchto

³³⁸ Bundespräsidentenwahlgesetz 1971 Nr. 57/1971 ze dne 16. února Čl. 24a.

³³⁹ ŠUTKA, Pavel. Zákon o volbě prezidenta republiky - přednosti a nedostatky ve srovnání s úpravami států Evropské unie. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-169-4. str. 39.

³⁴⁰ MORAVCOVA, Dagmar. *Výmarská republika*. Praha: Karolinum Press, 2006, s.215.

negativních zkušeností základní zákon SRN z roku 1949 vybavil německého prezidenta velmi omezenými ústavními kompetencemi a vytvořil z něj symbolickou postavu.³⁴¹

Vyhlášení volby a volba samotná

S ohledem na nepřímou volbu nedochází k vyhlášení volby tak, jak to známe ze zemí uvedených výše. Vyhlášení volby v Německu tak chápeme jako svolání Spolkového shromáždění, jehož úkolem je volba samotná. Shromáždění svolává předseda Spolkového sněmu. Orgán Spolkového shromáždění se schází pouze za účelem zvolení prezidenta, je tvořen polovinou všech poslanců Spolkového sněmu a polovinou delegátů z jednotlivých zemských sněmů. Volba je až tříkolová, přičemž ke zvolení kandidáta je zapotřebí, aby v prvním nebo druhém kole dosáhl absolutní většiny. Ve třetím kole je nutná většina relativní a stačí tak prostá většina hlasů.³⁴²

Podmínky kandidáta

O prezidentský post se může ucházet každý Němec, který disponuje volebním právem do Spolkového sněmu a dosáhl hranice čtyřiceti let.³⁴³³⁴⁴

Návrh kandidáta

Kandidáta může navrhnout každý člen Spolkového shromáždění a v praxi nominace funguje většinou na základě stranických nominací, které reflektují rozložení sil v politické reprezentaci. K návrhu není potřeba přikládat petici.³⁴⁵

³⁴¹ Tamtéž s. 215.

³⁴² *Election of the Federal President*. [online]. Bundestag.de, [cit. 10. března 2019]. Dostupné na: https://www.bundestag.de/en/parliament/function/federal_convention.

³⁴³ Čl. 54 Grundgesetz.

³⁴⁴ Federální úřad prezidenta. *Volba federálního prezidenta* [online]. 2019 [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: <http://www.bundespraesident.de/DE/Amt-und-Aufgaben/Verfassungsrechtliche-Grundlagen/Wahl-des-Bundespraesidenten/wahl-des-bundespraesidenten-node.html>.

³⁴⁵ Gesetz über die Wahl des Bundespräsidenten durch die Bundesversammlung.

KAPITOLA V – Možný budoucí vývoj

V této kapitole se zaměřím na skutečnost možného budoucího vývoje. Řádné prezidentské volby jsou v plánu až v roce 2023 a je tedy mnoho času a prostoru na provedení legislativních a ústavních změn.

Změny v ústavě

S ohledem na kapitoly předešlé a rigidnost české Ústavy neočekávám změny tak rozsáhlé, jako bylo zavedení přímé volby prezidenta. Dle mého názoru se česká právní úprava i na ústavní rovině dá považovat za dostačující, neboť prezident je považován za osobu váženou, spojující občany a po vzoru Ústavy z roku 1920 má tvořit nejsilnější stabilizační prvek české státní moci. Postavení prezidenta by nemělo být rozsáhle a detailně upraveno, neboť k podrobným úpravám s ohledem na český parlamentní systém není důvodu.

Silnější prezident?

Tendence vytvořit silnějšího prezidenta po vzoru Ameriky či Francie tu byly již v roce 1920 a v roce 1989. V současné době se zavedením přímé volby prezidenta jsou zpět. Jak na ně reagovat? V dobách minulých Ústavní výbor tlak ustál a skutečně dal prezidentu, co jeho jest. V dobách porevolučních bylo nesouhlasné stanovisko s počínáním prezidenta vyjádřeno v nepřímých volbách, ovšem jak se s tlakem, který byl v posledních letech dost silný, vypořádá dnes? Upraví postavení prezidenta? Změní systém? Dle mého názoru nikoliv. Postavení prezidenta je zakotveno ústavou a jak už bylo mnou zmíněno česká ústava je rigidního druhu, což znamená, že je obtížněji měnitelná. Rigidnost ústavy považuji za přínos, jelikož po každé volbě prezidenta jsou tu jisté tlaky omezovat prezidenta, který byl zvolen bez jejich podpory a hlasů. Změna Ústavy je mimořádně náročný proces, a i s ohledem na tlak z Hradu nevěřím, že by došlo ke změně a posílení či naopak omezení postavení prezidenta.

Úprava volby do budoucna

Volba samotná je v české právní úpravě upravena poměrně podrobně a dle mého názoru není potřeba změn dalších. Samotný proces volby voliči dobře znají, na dané kandidáty si mohou utvořit vlastní názor pomocí regulované

kampaně i televizních debat. Jak ústavněprávní, tak i zákonná rovina tvoří to, co je jim předurčeno, tedy dávají občanům možnost demokraticky si zvolit svého představitele státu, který ví, jaké bude mít pravomoci a jaká bude jeho úloha. Trvá na transparentnosti a snaží se bránit dezinformacím. S ohledem na možnost někoho zvolit se otvírá další společenská debata, a to odvolání prezidenta.

Odvolání prezidenta

Otázkou však zůstává způsob úpravy a především podmínky, které by k hlasování o odvolání prezidenta mohly vést. Vzorem nám může být Slovensko či Rakousko, jejichž úpravy tuto možnost zmiňují. Osobně to nevidím jako šťastné řešení, prezident má být osobností váženou, uznávanou ve všech oblastech a možnost jeho odvolání nepovažuji za vhodnou. Proto by tu měl být silný Parlament, který má možnost prezidentovi své kroky vysvětlovat, má možnost jej zvat na jednání a prezident by měl jednotlivým krokům naslouchat a postupovat v kooperaci s Parlamentem.

50.000 podpisů jako kritérium vstupu?

Dle mého názoru je 50.000 petentů adekvátní číslo odpovídající vážnosti prezidentské volby. Za zajímavý považuji názor snížení počtu z 50.000 na 8.000 - 10.000 petentů s podmínkou, že by kandidáti museli podpisy ověřit. Názor byl publikován v JUST, Petr, Olga BRUNNEROVÁ a Jakub CHARVÁT. Dobývání Hradu: česká prezidentská volba 2018. Praha: Togga, 2018. ISBN 978-80-7476-143-0. na str. 39 autorkou je JUDr. Zuzana Vostrá. Tímto krokem by došlo k vyznanému snížení administrativy ministerstva spočívající především v prověřování podpisů. Dle mého názoru, pokud by došlo na změnu způsobu volby prezidenta, měl by počet podpisů a jejich zajištění být podroben revizi. Zajištění potřebné administrativy k prověření podpisů je enormní, a pokud by toto břemeno bylo přeneseno na kandidáty, za určitý ústupek v povinnosti množství podpisů vidím tuto skutečnost jako veliký přínos. Ministerstvo by tak mohlo vykonávat kontrolu následnou v mnohem menším měřítku, než je tomu dnes, neboť chybné podpisy by byly vyřazeny již při první kontrole. Otázkou však zůstává, jakou formou by byla prvotní kontrola v českém prostředí prováděna, zda by po sběru podpisů kandidát donesl podpisové archy do místa veřejné správy, kde by došlo k prověření a vyřazení nesprávných podpisů, či zda by při podpisu samotném byl přítomen ověřovatel. Je však nutné počítat s tím, že by

došlo k dalšímu zatížení občanských kandidátů a rozevření nůžek mezi kandidátem zákonodárců a kandidátem občanským. Ovšem výrazně nižší počet podpisů považuji za změnu přínosnou. Rakouský model však nevidím jako vhodný a sběr podpisů na úřadech by dle mého názoru přínosem nebyl. Dovoluji si tvrdit, že český volič a celkově česká společnost není připravena na tuto variantu. Řada občanů považuje za obtížné přijít k volbám samotným a nyní by bylo nutné dostavit se ve svém volném čase na úřad, kde by mohl svého kandidáta podpořit. Kandidáti by byli ochuzeni o možnost získat podpis voličů při kampani samotné, což považuji za ne zcela přínosné. Pokud by došlo k převzetí rakouského modelu, musím zde uvést, že rakouský model, jak již bylo výše popsáno, nezná institut kandidáta podpořeného poslanci a senátory. Toto by odstranilo možnou diskriminaci a bylo by nemalým přínosem pro českou volbu prezidenta.

Za neméně zajímavý názor považuji sběr podpisů prostřednictvím datové schránky, případně v místech veřejné správy CZECHPOINT, který publikoval Pavel Šutka ve své knize *Zákon o volbě prezidenta republiky - přednosti a nedostatky ve srovnání s úpravami států Evropské unie*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-169-4. na str. 74. S tímto názorem ovšem nemohu souhlasit. Tento krok by podpořil debaty ohledně diskriminace občanských kandidátů a rapidně by snížil šance dosažení, byť i snížené hranice podpisů. Tento návrh by sice snížil náklady ministerstva, snížil administrativní náročnost, ovšem za jakou cenu? Za cenu dle mého názoru nepřijatelnou, neboť by zatížil kandidáty a nejvíce by zatížil voliče samotné, pro které byla volba zavedena. Kandidát by musel přesvědčit svého voliče nejenom o tom, že bude vhodným prezidentem a zaslouží si jeho hlas, ale i k tomu, aby mu svou podporu vyjádřil datovou schránkou, kterou řada voličů nemá, neboť je pro ně nadbytečná, nebo aby se odebral na místo veřejné správy CZECHPOINT. A kdo zaplatí nejvíc? Pro odpověď nemusíme daleko. Bude to volič samotný, neboť nechota ostatních neumožní početný zástup kandidátů, ze kterých by mohl volič vybírat, čímž dojde k omezení počtu kandidátů a na volbě samotné vydělá kandidát podpořený poslanci a senátory. Kandidát by pak svou kampaň musel přesunout před sídlo veřejné správy, kde je CZECHPOINT, což ovšem není dle mého názoru místo, kde může kandidát oslovit nejvíce občanů. Připustíme-li tuto myšlenku, bylo by zajímavé sledovat kampaň prezidentského kandidáta například před pobočkou

České pošty, která by mohla otevřít dveře novému populismu. Kandidát by mohl slibovat úpravu České pošty, která je řadě občanů trnem v oku a mají s ní velice negativní zkušenost. Domnívám se, že toto není správná cesta, volba by měla být pro voliče co nejjednodušší a co nejméně zatěžující. Dle mého názoru je tento návrh pravým opakem cíle, ke kterému bylo směřováno, a je pro třetí přímou volbu prezidenta zcela nepřijatelný. Šťastnějším řešením by bylo nečinit nic a ponechat úpravu stávající.

Názory poslanců

Jak jsem již zmínil v samotném úvodu, oslovil jsem řadu zákonodárců s otázkou: *„Vyžaduje přímá volba podrobnější legislativní úpravu? Především z hlediska procesu a průběhu volby. Případně, jak by se měla volba a podmínky možnosti ucházet se o prezidentský úřad změnit?“*, *„Ohlédneme-li se za druhou volbou a volební účastí, jaký očekáváte vývoj volby prezidenta?“*

Dle názoru pana poslance Stanislava Grospiče z KSČM je úprava přímé volby předmětem řady diskusí, ovšem věcná debata chybí. Iniciativu politických stran volajících po změně prezidentské volby spatřuje především v nespokojenosti jednotlivých stran s volbou daného kandidáta. Takovéto rozhodování a změny v tomto kontextu považuje za nesprávné. Na otázku, jaký očekává vývoj volby prezidenta, odpověděl, že bude záležet na samotných kandidátech, kteří se volby zúčastní. Co se týká pravomocí a postavení prezidenta, je rád, že přímá volba nedala prezidentovi silné pravomoci a dle jeho slov zůstal, byť s problémy, zachován parlamentní charakter České republiky.

Dalším názorem, který zmíním, je názor poslance Marka Benda z ODS. Dle jeho názoru přímá volba další legislativní úpravy a změny nepotřebuje. Ve své odpovědi poslanec Benda poukazuje na skutečnost, že v průběhu kampaně se může stát mnoho věcí pozitivních i negativních, ovšem hlas většiny občanů není revidován. Dále poukazuje na otázky vstupu kandidátů do volby, které řeší Nejvyšší správní soud. Konstatuje, že jiné podmínky, než které jsou již zakotveny, stanovit v podstatě nelze. Poukazuje na skutečnost, že po skončení volby není žádná síla, která by byla schopná volbu zrušit či změnit bez zcela fatálního střetu ve společnosti. Na otázku, jaký očekává vývoj v oblasti přímé volby, odpovídá tak, že bude záviset na tom, jací kandidáti se budou o post prezidenta ucházet. Rovněž poukazuje na skutečnost, že ani volba výborného kandidáta s největší

pravděpodobností rozkolísání našeho ústavního pořádku nevyřeší. Dle názoru poslance Bendy by změna systému volby bez revize Ústavy přinesla nové problémy bez řešení těch starých.

Další je názor poslance Tomáše Martínka z politické strany Piráti, který na otázku, zda potřebuje přímá volba legislativní úpravu, odpověděl, že způsob volby může zůstat zachován, nevylučuje úvahy o způsobu alternativního hlasování s možností přeneseného hlasu (v současné době Pirátská strana prosazuje tento způsob u volby do Senátu). Tomáš Martínek nadále poukazuje na skutečnost, že by mělo dojít ke změně pravomocí prezidenta, zejména při jmenování premiéra. Jako příklad změny uvádí, že druhý pokus pro sestavení vlády by měl mít předseda PS. Dále poukazuje na skutečnost, že by mělo dojít k upřesnění počítání hlasů poslanců a senátorů při navrhování kandidáta, dle jeho názoru není vhodné, aby poslanec či senátor mohl udělit více podpisů více kandidátům. (Touto problematikou se zabýval NSS a následně ÚS při stížnosti, ovšem z formálních důvodů ji odmítl bez rozsáhlejšího odůvodnění.) Poslanec dále poukazuje na skutečnost, že je nutné lépe definovat transparentnost ve volební kampani. Na otázku, jaký očekává vývoj prezidentské volby, odpověděl, že doufá ve výběr kvalitního kandidáta. Jako rozhodující kritérium uvedl mediální gramotnost populace, která by se neměla nechat ovlivnit dezinformacemi.

Ze stejné strany jsem obdržel názor pana poslance Lukáše Bartoně. Dle jeho názoru není třeba žádné další úpravy volby prezidenta. Stávající úpravu považuje za dostatečnou. Dle jeho slov drobnost k úpravě vidí v oblasti sčítání hlasů pod peticemi.

Neopomenu ani názor poslance z ČSSD pana Jana Birkeho, který osobně není pro žádnou změnu současného systému a považuje za správné, že si lidé volí svého prezidenta. Dle jeho slov za zásadní v ČSSD považovali zejména úpravu některých pravomocí a práv přímo voleného prezidenta (jako příklad uvádí omezení imunity prezidenta na dobu výkonu funkce, omezení jeho vstupu do trestního řízení a limity při udělování amnestií). V odpovědi uvádí, že se těchto změn podařilo dosáhnout.

Poslední názor, který jsem obdržel, byl názor poslankyně Markéty Adamové z TOP 09. Jak by se měla volba změnit podle paní poslankyně? Její odpověď je širší, hovoří o volbě obecně a poukazuje především na občany žijící

dlouhodobě v zahraničí či na ty, kteří se prostě v zahraničí jenom nachází v době volby. Je jednoznačně pro zavedení institutu korespondenčního hlasování, který by zavedla u všech voleb. Ve svém emailu konstatuje, že neočekává zrušení přímé volby. Co se týká postavení prezidenta a jeho pravomocí paní poslankyně dochází k závěru, že prezident nabývá pocitu, že je jeho mandát silnější, než kdyby byl zvolen nepřímo. Dle jejích slov se prezident snaží o posun k prezidentskému systému, ač proto nemá podporu v ústavě. Ve své odpovědi rovněž poukazuje na ruský a čínský vliv a řadu dezinformací, které pro Českou republiku neznamenaají nic dobrého.

Pro úplnost dodávám, že jsem prostřednictvím e-mailu oslovil celkem 28 členů Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, z různých politických stran. Ti, od nichž jsem obdržel odpověď, jsou výše uvedeni.

Shrnutí a můj názor v kontextu názorů poslanců.

Z odpovědí poslanců se dá dojít k závěru, že možnou úpravu volebního procesu nevyklučují, řada z nich změnu neočekává a ani ji nepřipravuje. Opakem může být názor poslance Martínka, jehož strana hovoří o způsobu alternativního hlasování.

Alternativní hlasování

Názor ostatních poslanců ve spojitosti s prezidentskou volbou se nepodařilo získat. Ke způsobu alternativního hlasování připojím názor svůj. Domnívám se, že alternativní hlasování je dobrým modelem a vhodnou cestou vývoje volby. Systém se mi nezdá natolik složitý, aby jej nebylo možné aplikovat a následně vyjasnit voličům. Možnost alternativního hlasování byla již zmíněna s připravováním návrhu na zavedení přímé volby. Ovšem dovoluji si tvrdit, že v době příprav nebyla česká společnost na alternativní volbu připravena, a její zavedení by vedlo k přílišné změně volební procedury. S ohledem na skutečnost, že Pirátská strana prosazuje institut alternativní volby i u voleb do Senátu, považuji při této změně, za vhodné změnit i způsob ve volbě prezidentské, neboť v případě zachování odlišného způsobu hlasování může dojít k nepřesnostem, které by mohly volbu negativně ovlivnit. Jak již bylo v mé diplomové práci několikrát poukázáno, volba prezidenta a volby senátní jsou si blízké a pro voliče by bylo vhodnější, kdyby byly využity stejné modely hlasování.

Korespondenční hlasování

Rovněž připojím svůj názor na zavedení možnosti korespondenčního hlasování. Názor paní poslankyně a případnou snahu prosadit institut korespondenčního hlasování obecně do všech voleb chápu, ovšem dle mého názoru s ohledem na počet občanů žijících v zahraničí a procento, které ve své odpovědi zdůrazňuje, nepovažuji za zcela nutný. Česká právní úprava pamatuje na tyto občany a umožňuje jim hlasování na zastupitelském úřadě daného státu na základě voličského průkazu, či zápisu do zvláštního seznamu voličů. Řada voličů při prezidentské volbě tak učinila, jak bylo jasně patrné ve volebním studiu na ČT24, kde byl graf výsledku hlasování na zastupitelských úřadech ČR jasně předložen. Argument, že zastupitelský úřad je od voliče mnohdy vzdálen mnoho kilometrů, je jistě vhodný, domnívám se ovšem, že by zavedení korespondenčního hlasování nebylo pro volbu takovým přínosem, jaký se od něj očekává. Především by znamenalo zatížení administrativy a otázkou je, zda je český volič na něco takového připraven, a především zda je připraven i orgán, prostřednictvím kterého se bude korespondenční hlasování provádět. Bude zajímavé sledovat rozpravu a případné analýzy, pokud TOP09 daný návrh znovu předloží. Již předložený návrh byl Poslaneckou sněmovnou vrácen k dopracování.

Elektronické hlasování

Žádný z poslanců nezmínil možnost zavedení elektronického hlasování u volby prezidenta. Osobně si myslím, že by ani tato možnost neměla být opomenuta a jistě bude v budoucnu v popředí jako další alternativa. Zavedení elektronického hlasování bych osobně uvítal, dle mého názoru je česká společnost na hlasování elektronicky připravena, ať už se jedná o mapu pokrytí vysokorychlostním internetem, nebo zavádění elektronické gramotnosti mezi seniory, či zvyšování životního standardu mezi rodiny. Osobně však nejsem pro zrušení modelu hlasování prostřednictvím volebních komisí. Dle mého názoru by nový model měl nějaký čas fungovat paralelně s modelem, který máme dosud. Otázkou je zabezpečení voleb a celková systémová připravenost na volbu, kterou v české společnosti ani v politické reprezentaci nespátřuji, proto považuji za vhodné nechat vývoj plynout a do volby a jejího procesu nijak více nezasahovat. Čas a judikatura ukáže, které otázky není možné vyřešit, a pak by měl nastat čas pro iniciativního zákonodárce, který zdánlivě neřešitelný problém vyřeší, vyjasní, či jinak odstraní.

Názory odborné veřejnosti

Podíváme-li se na názory odborné veřejnosti, zjišťujeme, že i po letech vnímají přímou volbu negativně a více méně tak, jak ji vnímali v období, kdy se o změně ústavy uvažovalo. Podle názoru odborné veřejnosti zavedením přímé volby došlo k narušení stability českého ústavního systému a dle jejich názoru je třeba toto napravit. K tomuto Pavel Rychetský dodává „*Zavedli jsme přímou volbu prezidenta, která je disharmonickým prvkem v celé ústavní konstrukci. Prezident získává stejnou, ne-li vyšší legitimitu než celý parlament, protože je též přímo volen jako parlament, a dokonce podle výsledků voleb se může zjistit, že získává mnohem větší procento hlasů, tedy větší legitimitu,*“ Právník Jan Kysela spatřuje výrazný problém v tom, že po zavedení přímé volby prezidenta nenásledovala žádná novela, která by revidovala pravomoci prezidenta. Prezident se tak může pokusit vynucovat svůj program pomocí nejmenování velvyslanců či ministrů. Po zavedení přímé volby byla zakotvena možnost žaloby prezidenta pro hrubé porušení ústavy za předpokladu, že dojde ke shodě obou komor parlamentu v tří pětinové podobě.

K tomuto Pavel Rychetský říká „*není pravděpodobné, že by model ústavní žaloby na prezidenta republiky vůbec mohl být realizován*“ Aleš Gerloch však s nutností revize ústavy ohledně podání žaloby nesouhlasí, dle jeho slov nedošlo k pokusu o takovou žalobu, takže se ten mechanismus dosud nemohl ukázat jako nefunkční.³⁴⁶

³⁴⁶ FARYOVÁ, Ivana a Lukáš VALÁŠEK. *Přímá volba prezidenta ukazuje nedostatky ústavy, experti jsou pro nápravu* [online]. iDnes.cz, 2017, 27. 12. 2017 [cit. 2019-03-14]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ustava-plati-novela-prezident-vlada.A171227_093058_domaci_pmk.

ZÁVĚR

Ve své diplomové práci jsem se zabýval ústavním vývojem volby prezidenta v České republice. V úvodu si kladu za cíl poskytnout čtenáři ucelený pohled na vývoj volby prezidenta. Dalším cílem je rozbor právní úpravy a její vzájemné porovnání. Jako jeden z dalších cílů jsem si stanovil zmínit postavení prezidenta a změny v průběhu času.

Postavení prezidenta je v českých zemích unikátní a nedá se jednoznačně říci, že by se dalo přesně s určitostí vymezit. Do postavení se promítá řada skutečností, které se dají těžko právně zachytit jako například ústavní zvyklosti a neopomenutelný historický kontext s vidinou velkých prezidentů. Tradice silného prezidenta je v Čechách zakořeněná a s určitostí mohu konstatovat, že prezident je hlavou země, tak jak o tom hovoří Ústava.

Volba prezidenta si prošla již dlouhým vývojem a dlouhý vývoj ji zajisté ještě čeká. Čas ukázal, že některé podmínky volby jsou měnitelné, ať už to byl věk kandidáta, způsob volby nebo samotný počet volitelů. Rovněž ukázal, že některé aspekty jsou neměnné, jako je například nabývání úřadu složením slibu. Slib je stále aktuální i v dnešní době, kde si mnozí myslí, že slovo a slib nemá žádnou váhu. Dovoluji si tvrdit, že slib je právě z celé volby nejdůležitější, a proto přetrval celým historickým vývojem volby. Srovnání rovněž ukázalo na skutečnost, která je pro řadu lidí samozřejmá, a to je genderová vyváženost. Prezidentkou může a vždy jí mohla být i žena a žádný ústavodárce si nedovolil tuto skutečnost právně změnit.

Parlamentní systém, který byl zakotven již v samotném počátku vzniku republiky, rovněž přetrval a žádný prezident, byť se v prezidentském úřadu vystřídala řada velkých osobností, nedokázal tuto skutečnost změnit a prezident byl především moderátorem vztahů a reprezentantem republiky v zahraničí.

Pohled do zahraničí ukázal, že Česká republika je zemí, která drží evropský kurz, nebojí se dát občanům pravomoc vybrat si svého prezidenta. Co již neumožňuje, je odvolání prezidenta související s odpovědností prezidenta. Odpovědnost prezidenta se v průběhu let rovněž měnila a k jejímu zakotvení došlo v průběhu historického vývoje. Současný prezident je ze své funkce neodpovědný na rozdíl od prezidenta rakouského a slovenského.

V praktickém pohledu na volby již uskutečněné jsem ukázal, že s téměř každou volbou se objevovaly jisté nedůstojnosti a není v lidských silách je zcela vymýtit. Namátkou mohu uvést pokřikování německých poslanců, či silný křik při volbě z lavic komunistů, nebo v moderní historii silné projevy republikánů, či nemožnost nalézt shodu při volbě prezidenta v roce 2003 a 2008. Přímá volba nedůstojnost přenesla, více za nedůstojnou se veřejností označuje především kampaň jednotlivých kandidátů.

Řada voleb proběhla tak, jak tehdejší Ústava nepředpokládala, ať to byla první volba, kdy nebyl ověřen počet přítomných, nebo volba Emila Háchy, ke které bylo překročeno až o mnoho dní později, než byl původní záměr zákonodárce. V moderních dějinách můžeme poukázat na volbu v roce 1993, ke které bylo přistoupeno i navzdory tomu, že nebyla ustavena horní komora Parlamentu.

Kapitola poslední ukázala, že stále je možnost volbu posouvat. Jak může volba růst a jak se může měnit. Rovněž ukázala, a to nejenom kapitola V., ale celá práce, jak je Ústava i volba prezidenta obtížně měnitelná. Rovněž v názorech zvolených poslanců ukázala, že současná politická reprezentace není v oblasti změny volby jednotná a úprava volby prezidenta není prioritou. Převažuje názor volbu prezidenta již dále neupravovat.

Budu se zájmem sledovat, jak se bude volba a její právní úprava vyvíjet dál, jak silný bude další prezident a zda se jako prezidenti předešní pokusí Ústavu vykládat po svém a navzdory parlamentarismu činit svoji politiku a ovlivňovat všemi dostupnými prostředky dění ve státě.

RESUME

The theme of my thesis is the constitutional development of the presidential election in the Czech Republic. Even though, this thesis objective is to complexly acquaint the presidential election, its legal regulation and its changes that occurred through a certain time period, to the reader, I focused on the status of the president and its development itself, too. In my opinion, this objective was fulfilled, as the thesis describes the individual election changes and it compares the legislation that influenced the presidential election system. For the sake of the proper comparison, it was necessary, to take into an account the individual events typical of each electoral term, for example the events typical for the election of Emil Hácha, etc. In order to show the time period and its events accordingly, I also used the newspaper articles and the records of Parliament's meetings. I applied these sources as best as possible and showed the individual cases of presidential election, its intricacy and its course on specific examples. Furthermore, the view of the neighboring states on the presidential status, the presidential election and the relevant legislation was included into the thesis, too. All our neighboring states, with the exception of the Germany, have the same presidential election system as us, the direct presidential election. Although, our legislation is in many ways different than the legislation of our neighboring countries, it can be said, that our development is moving in a similar direction to theirs. The thesis includes a number of opinions not only of the professional public, but also of the current politicians, though unfortunately those are not unified. For the purpose of the ascertainment of the opinion of the current political representation, the research on the attitude to the presidential election was created. Its main purpose was to reflect the current views of political representatives on the presidential election to the public. Based on the facts identified and described above, I came to a conclusion, that the political election itself is very important though it is not easy to change its process. Finally, I have to say that I agree with the opinion of most politicians and deem the change of the presidential election system as inappropriate. I also think that the regulation of presidential election is sufficient even though not perfect.

SEZNAM ZDROJŮ

Bibliografie

1. ČAPEK, Karel. *Hovory s T. G. M.* 1. vyd. Praha: Fragment, 2009. 306 s. ISBN 978-80-253-0752-6 .
2. Česká republika. Ústavní zákon č. 158 ze dne 8. února 2012, kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve změně pozdějších zákonů. In *Sbírka zákonů*. 2012, částka 28, s. 850.
3. Česká republika. *Zákon č. 275 ze dne 18. července 2012, o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta republiky)* In *Sbírka zákonů*. 2012, částka 95, s. 3554.
4. Československo. Ústavní zákon č. 182 ze dne 28. prosince 1989, kterým se mění ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci. Čl. I. In *Sbírka zákonů*. 1989, částka 37, s. 1234.
5. Československo. Zákon č. 206 ze dne 15. dubna 1992, kterým se mění a doplňuje ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů*. 1992, částka 41, s. 1058.
6. FILIP, J., SVATOŇ, J., ZIMEK, J. *Základy státovědy*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005.
7. GRINC, Jan. Ústavní postavení prezidenta republiky a způsob jeho volby strana. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*, 2012
8. GRONSKÝ, J. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa: 1989 – 1992 IV. díl*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007. s. 44. ISBN: 978-80-246-1389-5
9. GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa I 1914-1945*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1027-2 .
10. GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa II 1945-1960*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. s. 331. ISBN 80-246-1210-0 .
11. CHARVÁT, Jakub a Petr JUST. *První přímá volba prezidenta ČR v roce 2013: cesta k jejímu zavedení a okolnosti a politické důsledky první přímé volby*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2014. ISBN 978-80-86855-96-7.

12. JUST, Petr, Olga BRUNNEROVÁ a Jakub CHARVÁT. *Dobývání Hradu: česká prezidentská volba 2018*. Praha: Togga, 2018. ISBN 978-80-7476-143-0.
13. KLAUS, Václav. *Tři projevy Václava Klause*. Praha: Press Servis, 2003. ISBN 80-903269-0-0 .
14. KLÍMA, K . *Ústavní právo*. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010.
15. KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-140-3. str. 434-435
16. KLÍMEK, Antonín. *Boj o Hrad /1 ./: 1918-1926 Hrad a Pětka, Vnitropolitický vývoj Československa na půdorysu zápasu o prezidentské nástupnictví*. 1. vyd. Praha: Panevropa, 1996. s 91-109. ISBN 80-85846-06-3 .
17. KOCOUREK, Ondřej. *První přímá volba prezidenta v České republice a z ní plynoucí konsekvence*. Praha, 2014, Univerzita Karlova,
18. KOPEČEK, Lubomír. *Éra nevinnosti. Česká politika 1989 - 1997*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2010, 377 s. ISBN 9788087029985.
19. MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přeprac. vyd. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-433-1 .
20. MOLEK, Pavel a Vojtěch ŠIMÍČEK. *Soudní přezkum voleb*. Praha: Linde, 2006, 331 s. ISBN 8072016393.
21. MORAVCOVA, Dagmar. *Výmarská republika*. Praha: Karolinum Press, 2006
22. NOVÁK, Miroslav a Miloš BRUNCLÍK, ed. *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech - Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán, 2008. Bod (Dokořán). ISBN 978-80-7363-179-6
23. NOVÁK, Miroslav a Miloš BRUNCLÍK, ed. *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech - Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán, 2008. Bod (Dokořán). ISBN 978-80-7363-179-6
24. PASÁK, Tomáš. *Emil Hácha: (1938-1945)*. V Praze: Rybka, 2007. ISBN 978-80-87067-04-8 .

25. PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda: II. díl*, Praha: LINDE, 2008
26. PERNES, Jiří. *Takoví nám vládli: Komunističtí prezidenti Československa a doba, v níž žili*. 2. vyd. Praha: Brána, 2010. ISBN 978-80-7243-437-4.
27. RYCHETSKÝ, Pavel. *Ústava České republiky: Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-809-3.
28. SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Vývoj konstitucionalismu v českých zemích*. Praha: Linde Praha, 2013. Díl 1, ISBN 978-80-7201-922-9. str. 513
29. SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Vývoj konstitucionalismu v českých zemích*. Praha: Linde Praha, 2013. Díl 2 ISBN 978-80-7201-926-7.
30. Sněmovní tisk č. 415 z roku 2011, VI volební období str. 6,7
31. ŠEDO, Jakub, ed. *České prezidentské volby v roce 2013*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2013. Politologická řada. ISBN 978-80-7325-325-7.
32. ŠUTKA, Pavel. *Zákon o volbě prezidenta republiky - přednosti a nedostatky ve srovnání s úpravami států Evropské unie*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-169-4
33. ŠIMÍČEK, V. *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008
34. TABERY, Erik. *Hledá se prezident: Zákulisí voleb hlavy státu*. Praha: Respekt Publishing, a .s., 2008, 451 s. ISBN 9788090376670.
35. VODIČKA, Karel a Ladislav CABADA. *Politický systém České republiky: historie a současnost*. 2. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2007, 374 s. ISBN 9788073673376.
36. ZIMEK, Josef. *Ústavnost a český ústavní vývoj*. Brno: Masarykova univerzita, 2006

Internetové zdroje

1. BOČEK, Jan. Osm hříchů aneb analýza volebního účtu budoucího prezidenta Miloše Zemana. *Hospodářské noviny* [online]. 7. února 2013

- [cit. 2019-02-14]. Dostupné z <https://ihned.cz/c1-59261100-analyza-volebniho-uctu-milose-zemana>
2. ČERNÝ, O. Prezidentské volby 1918 - 2003 [online]. 2008 [cit. 03.03.2019]. Dostupné na: <https://www.rozhlas.cz/prezident08/prezidentskevolby/zprava/427283>
 3. ČERNÝ, Ondřej. *1992 a 1993: Volba prezidenta 2008* [online]. Český rozhlas, 2008, 8. 2. 2008 [cit. 2019-03-05]. dostupné z :
 4. Česká televize. *Archiv ČT24 Osmičkové ledny* [online]. 20.1.2018 [cit. 2019-02-26]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10116288585-archiv-ct24/218411058210002/obsah/595201-vaclav-havel-zvolen-znovu-prezidentem-1998>
 5. ČTK, *Definitivní tečka za prezidentskými volbami. Ústavní soud zamítl stížnost kvůli registraci uchazečů.* *iRozhlas.cz* [online]. Český rozhlas, 11. června 2018 [cit. 2019-03-03]. Dostupné z https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/prezidentske-volby-registrace-ustavni-soud_1806111024_pj
 6. ČTK. *Slováci budou volit nového prezidenta v březnu startuje kampaň* [online]. 10. ledna 2019 [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: <https://eurozpravy.cz/zahranicni/eu/245566-slovaci-budou-volit-noveho-prezidenta-v-breznu-startuje-kampan/>
 7. *Election of the Federal President.* [online]. Bundestag.de, [cit. 10. března 2019]. Dostupné na: https://www.bundestag.de/en/parliament/function/federal_convention
 8. FARYOVÁ, Ivana a Lukáš VALÁŠEK. *Přímá volba prezidenta ukazuje nedostatky ústavy, experti jsou pro nápravu* [online]. iDnes.cz, 27. 12. 2017 [cit. 2019-03-14]. Dostupné z: https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/webNahled?id_doc=60276&id_var=51070
 9. HANÁČEK, Vladimír. *Strategie politických stran v přímé prezidentské volbě.* *Centrum pro studium demokracie a kultury* [online]. [cit. 2019-02-19]. Dostupné z : <https://www.cdk.cz/strategie-politickyh-stran-v-prime-prezidentske-volbe>

10. HIKELOVÁ, Hana a Dušan VALENTA. 2003: Prezidentské volby 1918 - 2003. *Český rozhlas* [online]. 8.2.2008 [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: <https://www.rozhlas.cz/prezident08/prezidentskevolby/zprava/427278>
11. Hospodářské noviny. *Sládek: Volba Havla je neplatná* [online]. Economia, a.s., 1998, 29.1.1998 [cit. 2019-03-02]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-945291-sladek-volba-havla-je-neplatna>
12. <http://www.rozhlas.cz/prezident08/prezidentskevolby/zprava/427281>
13. iDnes.cz a ČTK. Volba nemá vítěze, Zeman je ve hře: Prezidentské volby 1918 - 2003. *IDnes.cz* [online]. 15. ledna 2003 [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/volba-nema-viteze-zeman-je-ve-hre.A030115_102337_prezident_jan
14. iDNES.cz. *Prezidentské volby na Slovensku 2019* [online]. 22. ledna 2019 [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: <https://www.idnes.cz/wiki/temata/prezidentske-volby-na-slovensku-2019.K533231>
15. KRATOCHVÍL, Luboš, Josef KOPECKÝ, Barbora NĚMCOVÁ, Adam B. BARTOŠ a Ivana SVOBODOVÁ. Klaus se stal opět prezidentem. Získal 141 hlasů, Švejnár 111. *IDnes.cz* [online]. Praha, 15. února 2008 [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/cesko-noveho-prezidenta-nema-klausovi-chybel-jediny-hlas.A080209_084026_domaci_jan
16. PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY, KANCELÁŘ POSLANECKÉ SNĚMOVNY. *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna* [online]. c1995-2011 [cit. 2019-02-12]. Národní shromáždění československé 1918-1920, 1. schůze, část 1/4 -4/4 (14.11.1918). Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/001schuz/s001001.htm>
17. PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY, KANCELÁŘ POSLANECKÉ SNĚMOVNY. *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna* [online]. c1995-2011 [cit. 2019-02-12]. Národní shromáždění československé 1918-1920, 1. schůze, část 1/4 -4/4 (14.11.1918). Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/013schuz/s013002.htm>

18. PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY, KANCELÁŘ POSLANECKÉ SNĚMOVNY. *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna* [online]. c1995-2011 [cit. 2019-02-12]. Národní shromáždění československé 1918-1920, 13. schůze, část 1 /2 -2 /2 (21.12.1918). Dostupné z <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/013schuz/s013002.htm>
19. PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY, KANCELÁŘ POSLANECKÉ SNĚMOVNY. *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna* [online]. c1995-2011 [cit. 2019-02-12]. NS RČS 1920-1925, PS a Senát. 1. schůze, část 1 /1 (27.5.1920). Dostupné z: <<http://www.psp.cz/eknih/1920ns/psse/stenprot/001schuz/s001001.htm>
20. PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY, KANCELÁŘ POSLANECKÉ SNĚMOVNY. *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna* [online]. c1995-2011 [cit. 2019-02-20]. NS RČS 1925-1929, PS a Senát, 1. schůze, část 1 /1 (27.5.1927). Dostupné z WWW: <<http://www.psp.cz/eknih/1925ns/psse/stenprot/001schuz/s001001.htm>>.
21. PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY, KANCELÁŘ POSLANECKÉ SNĚMOVNY. *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna* [online]. c1995-2011 [cit. 2019-02-20]. NS RČS 1929-1935, PS a Senát, 1. schůze, část 1 /1 (24.5.1934). Dostupné z WWW: <<http://www.psp.cz/eknih/1929ns/psse/stenprot/001schuz/s001001.htm>>.
22. PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY, KANCELÁŘ POSLANECKÉ SNĚMOVNY. *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna* [online]. c1995-2011 [cit. 2019-02-20]. NS RČS 1935-1938, PS a Senát, 2. schůze, část 1 /1 (30.11.1938). Dostupné z WWW: <<http://www.psp.cz/eknih/1935ns/psse/stenprot/002schuz/s002001.htm>
23. PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY, KANCELÁŘ POSLANECKÉ SNĚMOVNY. *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna* [online]. c1995-2011 [cit. 2019-02-20]. NS RČS 1948-1954, 2. schůze, část 1 /3 -3 /3 (10.6.1948). Dostupné z WWW: <<http://www.psp.cz/eknih/1948ns/stenprot/002schuz/s002001.htm>
<http://www.psp.cz/eknih/1948ns/stenprot/002schuz/s002002.htm>
<http://www.psp.cz/eknih/1948ns/stenprot/002schuz/s002003.htm>>.

24. PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY, KANCELÁŘ POSLANECKÉ SNĚMOVNY. *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna* [online]. c1995-2011 [cit. 2011-06-06]. FS ČSSR 1981-1986, SL a SN, 17. schůze, část 1/2 -2/2 (22.5.1985). Dostupné z WWW: <
<http://www.psp.cz/eknih/2006ps/psse/stenprot/001schuz/s001003.htm>
25. PERKNEROVÁ, Kateřina a Lukáš BEK. Novým prezidentem ČR je Václav Klaus. *IDnes.cz* [online]. Praha, 28. února 2003 [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/3273-novym-prezidentem-cr-je-vaclav-klaus.html>
26. PETŘÍK, Lukáš. Skrytá hrozba: Přímá volba prezidenta destabilizuje stát. Máme analýzy [online]. 2012, 8. 2. 2012 [cit. 2019-03-14]. Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/exkluzivne/Skryta-hrozba-Prima-volba-prezidenta-destabilizuje-stat-Mame-analyzy-222365>
27. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Sněmovní tisk 613 N.z. o volbě prezidenta republiky: Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 2010 – 2013* [online]. [cit. 2019-03-03]. Dostupné z:
<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&t=613>
<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&t=415>
28. RICHTER, Jan, Martina SPĚVÁČKOVÁ a Mirko KAŠPAR. *Zeman poslal vyúčtování své kampaně jako poslední. Dluží tři miliony korun. Český rozhlas* [online]. 29. března 2013 [cit. 2019-02-14]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/zeman-poslal-vyuctovani-sve-kampane-jako-posledni-dluzi-tri-miliony-korun_201303291657_mkaspar
29. Senát Parlamentu ČR. Přímá volba prezidenta republiky: důvody, podmínky, důsledky: Konference [online]. 2011, 8.2.2012 [cit. 2019-03-14]. Dostupné z: https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/webNahled?id_doc=60276&id_var=51070
30. SENÁT PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY, 24. schůze, 17. hlasování, 18.7.2012. In Senát Parlamentu České republiky [online]. [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasy?G=13080&O=8>
31. SKALICKÝ, Jaroslav. *Při první volbě prezidenta hlasy nikdo nepočítal. Masaryk neměl konkurenta dalších 17 let* [online]. 16.1.2018 [cit. 2018-

- 11-08]. Dostupné z: <https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/prezident-tomas-garrigue-masaryk-ceskoslovensko-1801161202-ako>
32. SKALICKÝ, Jaroslav. *Při první volbě prezidenta hlasy nikdo nepočítal. Masaryk neměl konkurenta dalších 17 let* [online]. 16.1.2018 [cit. 2018-11-08]. Dostupné z: <https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/prezident-tomas-garrigue-masaryk-ceskoslovensko-1801161202-ako>
33. SLÁDEČEK, V., MIKULE, V., SYLLOVÁ, J. *Ústava České republiky komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck.
34. SVOBODOVÁ, Novinky, ČTK a Novinky SATTLER. Videozáznam Weigla se Šloufem mohl uniknout z rozvědky. *IDnes.cz* [online]. Praha, 12. února 2008 [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/132985-videozaznam-weigla-se-sloufem-mohl-uniknout-z-rozvedky.html>
35. Usnesení Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 13. 12. 2017, sp. zn. Vol 84/2017, [cit. 2019-03-03]. Dostupné z http://www.nssoud.cz/files/SOUDNI_VYKON/2017/0084_0Vol_17001_75SCAN_20171213185901.pdf
36. Usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 1. 2018, sp. zn. Pl. ÚS 46/17, [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2018/Pl._US_46_17_vcetne_disentu.pdf
37. Velvyslanectví České republiky v Londýně. *Informace o zápisu do zvláštního seznamu voličů a možnosti účasti na volbách na velvyslanectví v Londýně* [online]. [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/london/cz/konzularni_a_vizove_informace/Volby/informace_o_moznosti_ucasti_na_volbach.html
38. VIDEO "Pane Havle, styďte se". A Dáša začala pískat. Právě před dvaceti lety se odehrála prezidentská volba se zavřeným Sládkem. *Parlamentní listy.cz* [online]. 19.01.2018 10:09 [cit. 2019-02-26]. Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/VIDEO-Pane-Havle-styďte-se-A-Dasa-zacala-piskat-Prave-pred-dvaceti-lety-se-odehrala-prezidentska-volba-se-zavrenym-Slادkem-520728>

39. Volba prezidenta České republiky 2018. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 10.2.2019 [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Volba_prezidenta_%C4%8Cesk%C3%A9_republiky_2018d
40. Zaplaťte pane Pirku. Zaklepou u šéfa Fischerova výboru exekutoři? ParlamentníListy.cz (online) 14.2.2013 [cit. 2019-02-13]. Dostupné z <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Zaplatte-pane-Pirku-Zaklepou-u-sefa-Fischerova-vyboru-exekutori-262901?parent=5021605>
41. ZLATKOVSKÝ, Michal. Pithart? Zeman? Klaus! Jak se hledal prezident: 2. díl: Volba prezidenta (2003). *IRozhlas* [online]. 10. října 2017 [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/pithart-zeman-klaus-jak-se-hledal-prezident_1710101001_zlo
42. ZPĚVÁK, Aleš. Volby prezidenta. Jak se volí prezident u sousedů?. *Argument* [online]. 2018, 18. ledna 2018 [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: <http://casopisargument.cz/2018/01/18/volby-prezidenta-jak-se-voli-prezident-u-sousedu/>
43. ZVOLÁNEK, Jan, Josef KOPECKÝ, Naděžda PETROVÁ, Adam B. BARTOŠ a Ivana SVOBODOVÁ. Česko nového prezidenta nemá, Klausovi chyběl jediný hlas. *IDnes.cz*[online]. Praha, 9. února 2008 [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/cesko-noveho-prezidenta-nema-klausovi-chybel-jediny-hlas.A080209_084026_domaci_jan

Zákony

1. 181/2014 Z.z. o volební kampani
2. Bundespräsidentenwahlgesetz 1971 Nr. 57/1971 ze dne 16. února 1971
3. Bundes-Verfassungsgesetz [Nr. 1 /1930](#)
4. Gesetz über die Wahl des Bundespräsidenten durch die Bundesversammlung
5. Ústavní zákon č. 1 /1993 Sb., Ústava České republiky,

6. Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky
7. Ústavní zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky
8. Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci
9. Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky,
10. Ústavní zákon č. 26/1954 Sb., o volbách do Národního shromáždění a o volbách do Slovenské národní rady
11. Ústavní zákon č. 299/1938 Sb., o autonomii Slovenskej krajiny
12. Ústavní zákon č. 328/1938 Sb., o autonomii Podkarpatské Rusi
13. Ústavní zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej Republiky
14. Ústavní zákon č. 50/1975 Sb., kterým se doplňuje čl. 64 ústavního zákona č. 143/1968 Sb., o československé federaci
15. Ústavní zákon č. 65/1946 Sb., o ústavodárném Národním shromáždění
16. Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy (volební zákon)
17. Zákon č. 107/1960 Sb., o jednacím a pracovním řádu Národního shromáždění,
18. Zákon č. 152/1948 Sb., o volbě presidenta republiky,
19. Zákon č. 152/1948 Sb., o volbě presidenta republiky,
20. Zákon č. 161/1920 Sb., o volbě presidenta republiky,
21. Zákon č. 180/2014 Z. z .Zákon o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov
22. Zákon č. 180/2014 Z. z .Zákon o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov
23. Zákon č. 183/1964 Sb., o jednacím a pracovním řádu Národního shromáždění,
24. Zákon č. 184/1989 Sb., kterým se mění zákon č. 31/1989 Sb., o jednacím řádu Federálního shromáždění,
25. Zákon č. 271/1919 Sb., kterým se mění zákon o prozatímní ústavě
26. Zákon č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta republiky)
27. Zákon č. 322/2016 Sb., kterým se mění volební zákony a další související zákony
28. Zákon č. 44/1971 Sb., o volbách do Federálního shromáždění

29. Zákon č. 56/1969 Sb., o jednacím řádu Federálního shromáždění Československé socialistické republiky
30. Zákon č. 58/2014 Sb., kterým se mění zákon č. 62/2003 Sb., o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, Čl. VII
31. Zákon č. 90/2017 Sb., kterým se mění volební zákony a některé další zákony

Odborné články

1. FILIP, Jan. Diskuse o způsobu volby prezidenta republiky. *Časopis pro právní vědu a praxi*. [Online]. 2007, č. 4, s. 284. [cit. 2019-01-31]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/7125>
2. KOUDELKA, Z. *Spor o volbu a politický systém* [citováno 20. února 2019] dostupné z:: http://www.zdenekkoudelka.cz/www/article_detail.php?id=129

Judikatura

1. Nález Ústavního soudu České republiky III. ÚS 36/98 ze dne 21.10.1998
2. Nález Ústavního soudu České republiky Pl. ÚS 27/12 ze dne 7 .1 .2013
3. Nález Ústavního soudu České republiky Pl. ÚS 29/12 ze dne 4 .1 .2013
4. Usnesení Nejvyššího správního soudu Vol 11/2012-63 ze dne 13.12.2012
5. Usnesení Nejvyššího správního soudu Vol 11/2012-72 ze dne 13.12.2012
6. Usnesení Nejvyššího správního soudu Vol 13/2012-40 ze dne 13.12.2012
7. Usnesení Nejvyššího správního soudu Vol 6 /2012-23 ze dne 13.12.2012
8. Usnesení Nejvyššího správního soudu Vol 6 /2012-28, ze dne 13.12.2012
9. Usnesení Nejvyššího správního soudu Vol 8 /2012-28 ze dne 13.12.2012
10. Usnesení Nejvyššího správního soudu Vol 84/2017 ze dne 13.12.2017
11. Usnesení Nejvyššího správního soudu Vol 9 /2012-62 ze dne 13.12.2012
12. Usnesení Ústavního soudu České republiky Pl. ÚS 46/17, ze dne 3 .1 .2018

Odborné práce

1. MELCHERTOVÁ, Martina. Kultura a organizace veřejné správy (podniková kultura) [online]. Brno, 2011 [cit. 2019-03-06]. Dostupné z: <<https://is.muni.cz/th/v430j/>>. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Martina Urbanová.
2. NEČAS, Tomáš. Vývoj volby prezidenta v České republice [online]. Brno, 2013 [cit. 2019-03-06]. Dostupné z: <<https://is.muni.cz/th/i678e/>>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Jiří Kroupa.
3. NĚMEČEK, Patrik. Přímá volba prezidenta a její dopady na ústavní systémy. Olomouc, 2016. bakalářská práce (Bc.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Právnická fakulta
4. SEDLÁČEK, Jan. Volby prezidenta v ČR [online]. Brno, 2011 [cit. 2019-03-06]. Dostupné z: <<https://is.muni.cz/th/vzfjf/>>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Jiří Kroupa.
5. ŠUSTOVÁ, Adéla. Přímá volba prezidenta republiky. Olomouc, 2017. diplomová práce (Mgr.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Právnická fakulta

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ČSSD Česká strana sociálně demokratická

DEU Demokratická unie

KDU-ČSL Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová

KSČ Komunistická strana Československa

KSČM Komunistická strana Čech a Moravy

ODA Občanská demokratická aliance

ODS Občanská demokratická strana

SPR-RSČ Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa

SZ Strana zelených

US Unie svobody

VV Věci veřejné

ZVPR ČR – Zákon č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta republiky)

Úřad – Úřad pro dohled nad hospodařením politických stran a politických hnutí

ÚS - Ústavní soud České republiky

NSS - Nejvyššího správního soudu